

บทที่ 8

สนามรบเชิงความหมาย: การเมืองของการบริโภคภาพถ่ายท่องเที่ยว

การบริโภคเชิงความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวที่จะนำเสนอต่อไปนี้ นั้น แท้จริงแล้วก็คือ รูปแบบของการอ่านความหมาย (reading) ที่แสดงออกผ่านการรับรู้ ดีความ และสร้างความหมายในพื้นที่ของภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ด้วยชุดรหัสของความหมาย (code) จากกลุ่มคน 4 กลุ่ม ที่มีรสนิยม/ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยด้านการถ่ายภาพท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป โดยเหตุผลที่เลือกพื้นที่ท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีเป็นตัวแทนสนามรบเชิงความหมายในครั้งนี้เป็นเพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตรงตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดไว้ นั่นคือ เป็นพื้นที่ที่กรณีศึกษาทุกกลุ่ม (กลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรีย์, กลุ่มช่างภาพอาชีพ, กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มคนในพื้นที่/เจ้าของพื้นที่) สามารถเข้าถึงหรือเคยออกเดินทางไปที่ท่องเที่ยวและถ่ายภาพยังพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าวมาก่อน ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลทั้งในส่วนของภาพถ่าย (text) และในส่วนของเอกสาร งานสำรวจ งานวิจัย ที่ผ่านมา พบว่า อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีเป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว นักวิชาการ ตลอดจนนักวิจัยเป็นจำนวนมาก จนอาจกล่าวได้ว่า อำเภอสังขละบุรีเป็นพื้นที่ที่ไม่เคยหยุดนิ่ง หรือปราศจากการเคลื่อนไหวของนักเดินทางกลุ่มต่าง ๆ หากแต่มีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา เช่น การเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่หมุนเวียนสับเปลี่ยนมาหน้าหลายตา ในฐานะพื้นที่ที่ถูกจัดให้เป็น Unseen เมืองบาดาล, วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย (มอญ กะเหรี่ยง ไทย จีน) รวมไปถึงการกลายเป็นพื้นที่/สนามการลงไปสำรวจวิจัยจากนักวิชาการ นักวิจัยกลุ่มต่าง ๆ¹ ตลอดจนถึงสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ อยู่อย่างสม่ำเสมอ

¹งานวิจัยของ อรวรรณ ทับสกุล (นักค้นคว้าวิจัยอิสระ) เรื่อง หลวงพ่ออุตตมะ หลวงพ่อใหญ่ของชาวมอญ, งานวิจัยของ เจื้อจันทร วงศ์พลกานันท์ เรื่อง กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย: กรณีศึกษาชุมชนมอญ ในจังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงงานวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกเอาพื้นที่สังขละ เป็นพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงที่มาที่ไปของกระบวนการผลิต/การประกอบสร้างความหมาย ตลอดจนไปถึงขั้นตอนของการต่อรองผ่านสนามรบเชิงความหมายแห่งนี้

ดังนั้นในทัศนะของผู้วิจัยเองแล้วมีความเชื่อว่า ผลที่ได้จากการรับรู้ ดีความ ตลอดจน สร้างความหมายที่เกิดขึ้นระหว่างคนทั้ง 4 กลุ่มในสนามรบเชิงความหมายดังกล่าว จะนำไปสู่การ ตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการครอบงำและการต่อรองในเชิง ความหมายผ่านกิจกรรมด้านการถ่ายภาพท่องเที่ยวซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น และเวียนว่ายอยู่ใน ชีวิตประจำวันของคนเราได้อยู่ตลอดเวลา

การบริโภคเชิงความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวที่จะนำเสนอให้เห็นในบทนี้นั้น แท้จริงแล้วก็คือ รูปแบบของความโน้มเอียงทางอุปนิสัย/รสนิยมที่ถูกแสดงออกผ่านทางการถ่ายภาพ ซึ่งรสนิยมที่ถูกแสดงออกผ่านทางการถ่ายภาพท่องเที่ยวดังกล่าว ย่อมมีลักษณะทั้งที่เหมือนและ แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ทางสังคม (fields) ที่กลุ่มคนสังกัดอยู่

โจทย์ที่งานวิจัยสนใจและต้องการชี้ให้เห็นอยู่ตรงประเด็นที่ว่า เมื่อกลุ่มคนที่อยู่ต่าง แวดวง (fields) ซึ่งมีรสนิยม (tastes) ด้านการถ่ายภาพท่องเที่ยวที่แตกต่างกันได้มาเห็นภาพถ่าย ท่องเที่ยวของกลุ่มคนต่างแวดวงแล้ว กลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านั้นจะมีปฏิกิริยาออกมาในลักษณะใด จะมีรูปแบบของการต่อรองในเชิงความหมาย รวมไปถึงการสถาปนาความชอบธรรมให้กับกลุ่มคน ในแวดวงของตนหรือไม่ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการครอบงำ การ ต่อรอง แท้จริงแล้วก็คือ รูปแบบหนึ่งของการเมืองที่เกิดขึ้น และวนเวียนอยู่ในชีวิตประจำวันอยู่ ตลอดเวลานั่นเอง

โดยก่อนที่จะกล่าวถึงในส่วนของการครอบงำและการต่อรองในเชิงความหมายที่ เกิดขึ้นผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีในครั้งนี้ นั้น เพื่อให้ได้ภาพของการเปรียบเทียบที่ ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอสรุปรูปแบบ หรือเอกลักษณ์ของการประกอบสร้างความหมายผ่านเกณฑ์การ เล่าเรื่องที่ปรากฏผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวจากกรณีศึกษาทั้ง 4 กลุ่มในบทที่ผ่านมา เพื่อสะท้อน ให้เห็นถึงความโน้มเอียงทางอุปนิสัย/รสนิยมด้านการถ่ายภาพที่มีต่อการประกอบสร้างความหมาย ลงในภาพถ่ายท่องเที่ยว ซึ่งเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณานั้นประกอบไปด้วยเกณฑ์ในเรื่องของการ จัดวางองค์ประกอบภาพ การสร้างแก่นเรื่อง และสิ่งต่าง ๆ / วัตถุที่ปรากฏในภาพ โดยประเด็นที่จะ นำเสนอในบทต่อไปนี้มีดังต่อไปนี้

1. รสนิยมและความแตกต่างในแวดวงการถ่ายภาพท่องเที่ยว

1.1 การจัดวางองค์ประกอบภาพ

1.2 การสร้างแก่นเรื่อง

1.3 สิ่งต่าง ๆ / วัตถุที่ปรากฏในภาพ

2. การอ่านความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของกลุ่มคนต่างแวดวง

2.1 การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของกลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะ

2.2 การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของกลุ่มช่างภาพอาชีพ

2.3 การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยว

2.4 การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของคนในพื้นที่

รสนิยมและความแตกต่างในแวดวงการถ่ายภาพท่องเที่ยว

รสนิยมด้านการถ่ายภาพท่องเที่ยวที่ได้นำมาสรุปรวบรวมไว้ในหัวข้อนี้ เป็นรสนิยม/ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยที่แสดงอยู่ในการถ่ายภาพจากกรณีศึกษา ในฐานะกลุ่มตัวแทนต่างแวดวงที่ทำหน้าที่ประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายท่องเที่ยวอันประกอบไปด้วย กรณีศึกษาของช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะ กรณีศึกษาของช่างภาพอาชีพ กรณีศึกษาของนักท่องเที่ยว และกรณีศึกษาของคนในพื้นที่

ทั้งนี้จากข้อมูลและการวิเคราะห์ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่า รสนิยมด้านการถ่ายภาพของกรณีศึกษาทั้ง 4 แวดวงนั้นมีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป ดังข้อสรุปที่จะได้นำเสนอผ่านเกณฑ์ในเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพ การสร้างแก่นเรื่อง และสิ่งต่าง ๆ / วัตถุที่ปรากฏในภาพต่อไปนี้

การจัดวางองค์ประกอบภาพ

ในเรื่องรสนิยม/ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยที่แสดงออกผ่านการจัดวางองค์ประกอบภาพนั้น ผู้วิจัยพบว่าทั้งช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะและช่างภาพอาชีพอย่าง วอ และ เวฟ จะให้ความสำคัญกับเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพเพื่อให้เป็นไปตามหลักการและความรู้แห่งศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกัน ตามที่คนทั้งสองกลุ่มนี้ได้รับการอบรมทางด้านการถ่ายภาพจากอย่างเคร่งครัดนั่นคือ การจัดวางองค์ประกอบภาพด้วยหลักการต่าง ๆ เช่น การใช้กฎ 3 ส่วน การจัดวางโดยใช้หลักความสมดุล การใช้สัดส่วนเพื่อเปรียบเทียบของตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไปทั้งในเรื่องของขนาด เรื่องของจำนวนหรือปริมาณ รวมไปถึงความเข้มอ่อนของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพ การใช้หลักในเรื่องของความกลมกลืนและความขัดแย้ง การใช้มุมกล้อง และทิศทางของแสง การใช้ระยะห่างของกล้องกับสิ่งที่ถ่าย การใช้หลักการซ้ำ การใช้ความหลากหลาย การใช้ความลดหลั่น การใช้หลักเอกภาพ จะแตกต่างกันก็ตรงที่ระดับ (degree) ของการให้ความสำคัญ

กับการจัดวางองค์ประกอบภาพ ซึ่งดูเหมือนว่าการถ่ายภาพของ วอ นั้น จะให้ความสำคัญกับเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพให้เป็นไปตามหลักการแห่งศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพตามที่เขาได้รับการอบรมทางด้านการถ่ายภาพจากสถาบันที่เปิดทำการอบรมด้านการถ่ายภาพอย่างเคร่งครัดมากกว่า

แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า เวฟ ในฐานะของคนที่อยู่ในแวดวงช่างภาพอาชีพ ซึ่งได้รับการหล่อหลอม/สั่งสมทุนทางวัฒนธรรมด้านการถ่ายภาพจากสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนด้านการถ่ายภาพมาเช่นเดียวกัน จะไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพให้เป็นตามหลักการแห่งศาสตร์และศิลป์ทางด้านการถ่ายภาพแต่อย่างใด เพียงแต่ในบางครั้ง เวฟ ต้องมีการต่อรองกับข้อกำหนดของงานวิชาชีพช่างภาพนิตยสาร เช่น จะต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อให้ทันกับการปิดต้นฉบับ ดังนั้น เวฟ ในฐานะของแวดวงช่างภาพอาชีพจึงไม่สามารถที่จะพิถีพิถันในเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพให้ครบถ้วนในทุก ๆ รายละเอียดเหมือนอย่างเช่นการจัดวางองค์ประกอบภาพของ วอ ที่ไม่ได้มีเงื่อนไขของเวลาการปิดต้นฉบับมาบีบบังคับ กดดัน/เป็นตัวกำหนดแต่ประการใด

การออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อถ่ายภาพของ วอ จึงเป็นการออกเดินทางเพื่อการถ่ายภาพที่ตัวเขาเองค่อนข้างมีอิสระที่จะไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งไหน เมื่อไร อย่างไร เวลาใดก็ได้ จะมีเพียงสิ่งเดียวในเรื่องของการถ่ายภาพที่ วอ อาจไม่ค่อยมีอิสระเท่าใดนัก นั่นก็คือ ความเป็นอิสระจากชุดความรู้ ความคิดในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพหรือหากจะกล่าวกันในอีกแง่มุมหนึ่ง นั่นก็คือ วอ อาจมีอิสระหรือมีทางเลือก (choice) ที่จะถ่ายอะไร (what) แต่ไม่ค่อยมีอิสระที่จำกัดที่จะกำหนดการถ่ายภาพแต่ละครั้งว่าจะถ่ายอย่างไร (how)

การให้ความสำคัญกับสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า สำหรับแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรีย์และช่างภาพอาชีพนั้น ทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพที่สั่งสมมาจากสถาบันการศึกษา (institutionalized form) ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องของการอบรมด้านการถ่ายภาพนั้น เป็นสิ่งที่พวกเขายึดถือและปฏิบัติตามในทุกครั้งที่ยกกล้องขึ้นถ่ายภาพ การถ่ายภาพในแต่ละครั้งของพวกเขาจึงไม่ใช่แค่เพียงการกดเพื่อบันทึกความทรงจำที่ได้พบเห็น หากแต่ลักษณะการถ่ายภาพของพวกเขาแท้จริงแล้วก็คือ การออกแบบ (design) จัดวางวัตถุดิบ ตลอดจน สัตว์ สิ่งของต่าง ๆ ที่จะต้องอาศัยความรู้ตามหลักวิชาด้านการถ่ายภาพเป็นการเฉพาะที่พวกเขาได้รับการบ่มเพาะมา โดยผ่านการฝึกฝน (training) จนเกิดความชำนาญ (skill) ซึ่งเราเรียกการหลอมรวมกันของสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมการออกแบบ (design culture) นั้นเอง (Julier, 2008, p. 43)

ภาพที่ 8.1
 “สัจจะเหนือวารี” ภาพที่มีการใช้หลักการจัดวาง
 องค์ประกอบภาพอย่างครบถ้วน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย วอ ช่างภาพอันดับ 1 ของโลก ประเภทภาพถ่ายท่องเที่ยว จากสมาคม
 ถ่ายภาพแห่งประเทศไทย

ส่วนในกรณีของ โอ้ ในฐานะของนักท่องเที่ยวกับรสนิยมด้านการถ่ายภาพนั้น มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากกรณีศึกษาที่เป็นมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า รสนิยมหรือความนิยมเชิงทางอุปนิสัยด้านการถ่ายภาพของ โอ้ นั้น ไม่ได้เป็นไปตามหลักการแห่ง ศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพเหมือนอย่างเช่นที่ วอ และ เวฟ ยึดถือปฏิบัติในขณะการ ถ่ายภาพเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะทุนทางวัฒนธรรมในเรื่องของการถ่ายภาพที่ โอ้ มีอยู่นั้นเมื่อเทียบกับ วอ และ เวฟ แล้วถือว่ามีอยู่น้อยกว่า และที่สำคัญในชีวิตประจำวันของ โอ้ ก็ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่ จะต้องนำทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวไปใช้ต่อยอดเพื่อขยายเป็นทุนทางเศรษฐกิจหรือทุนทาง สัญลักษณ์เหมือนอย่างเช่นในกรณีของ วอ/เวฟ แต่อย่างใด

ภาพที่ 8.2

การจัดวางองค์ประกอบภาพโดยวางตำแหน่งของวัตถุ/จุดสนใจ
ไว้กึ่งกลางในระดับสายตาของผู้ถ่ายภาพ

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ไอ้

ในกรณีของ ไอ้ การจัดวางองค์ประกอบภาพที่ปรากฏให้เห็นในภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีโดยส่วนใหญ่ จึงเป็นไปในลักษณะของการจัดวางโดยวางตำแหน่งของสิ่งของวัตถุ จุดสนใจที่ต้องการจะถ่ายไว้ตรงกึ่งกลางของภาพ ด้วยมุมมองเดียวกันกับระดับสายตาของผู้ถ่ายภาพ เพื่อเน้นสิ่งที่ต้องการจะถ่ายให้เห็นเด่นชัดที่สุด โดยไม่ได้คำนึงบริบทแวดล้อมอื่นๆ ที่อยู่รอบวัตถุสิ่งของที่จะถ่ายภาพว่าอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม หรือมีสิ่งแปลกปลอมอื่นใดเข้ามารบกวนสายตาอันจะส่งผลทำให้เกิดการแย่งความน่าสนใจจากสิ่งที่ต้องการจะถ่ายภาพไป

ภาพที่ 8.3
การจัดวางองค์ประกอบภาพถ่ายที่มีสิ่งรบกวนสายตา
(มือและขา) เข้ามาอยู่ในภาพ

ที่มา: ถ่ายภาพโดย ไอ้

เชกเช่นเดียวกันกับรสนิยมด้านการถ่ายภาพของ ใจ ในฐานะคนที่เกิด เติบโต และใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีที่ปรากฏให้เห็นผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวตามเกณฑ์ในเรื่องของ การจัดวางองค์ประกอบภาพ ผู้วิจัยพบว่า การจัดวางองค์ประกอบภาพถ่ายท่องเที่ยวของ ใจ นั้นเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ไม่ได้ยึดถือปฏิบัติตามหลักในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพอย่างเคร่งครัดเท่าใดนัก นั่นคือ เมื่อ ใจ เห็นอะไรก็ตามที่เขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับเขา และเขาต้องการที่จะบันทึกเป็นความทรงจำเก็บเอาไว้ เขาก็จะไม่รีรอที่จะยกกล้องถ่ายภาพที่เป็นกล้องกระดาดขึ้น “เล็งแล้วก็ถ่าย” ในทันที

ภาพที่ 8.4

การยกกล้องขึ้น เล็ง แล้วก็ถ่าย โดยวางจุดสนใจไว้กลางภาพ

ที่มา: ถ่ายภาพโดย โอ้

การถ่ายภาพของ โจ้ ไม่สนใจว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นในภาพถ่ายนั้น จะอยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องตามหลักของการจัดวางองค์ประกอบภาพ เช่น ไม่ต้องเป็นไปตามกฎ 3 ส่วน หลักความเป็นเอกภาพ หลักของความสมดุล ฯลฯ นั้นย่อมเป็นสิ่งที่บอกในเบื้องต้นได้ว่าทุนความรู้ที่ โจ้ ใช้ในการถ่ายภูมุนั้น เป็นทุนความรู้คนละชุดที่แตกต่างไปจากทุนความรู้ทางด้านการถ่ายภาพของกรณีศึกษาทั้ง 3 กลุ่มที่ผ่านมา และที่สำคัญความรู้ด้านการถ่ายภาพไม่ได้เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของ โจ้ แต่ประการใด

ถึงแม้ โจ้ จะเคยได้รับการถ่ายทอดความรู้ขั้นพื้นฐานทางการถ่ายภาพ (technical knowledge) จากรุ่นพี่ที่เข้าไปเรียนวิชาถ่ายภาพในกรุงเทพฯ มาบ้างก็ตาม แต่ความรู้ที่ โจ้ มี และได้ซึมซับมาใช้ในการถ่ายภูมุนั้น เป็นความรู้เพียงแค่ว่าขั้นพื้นฐานในระดับผิวเผินของการถ่ายภาพเท่านั้น ไม่ได้เป็นความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ (scientific/artistic knowledge) เหมือนอย่างช่างภาพเชิงสุนทรีย์ ช่างภาพอาชีพ และนักท่องเที่ยวที่มีความพยายามจะถ่ายภาพให้ได้สวยงามอย่างมืออาชีพทางด้านการถ่ายภาพแต่อย่างใด

การสร้างแก่นเรื่อง

การสร้างแก่นเรื่องในภาพถ่ายท่องเที่ยวของช่างภาพเชิงสุนทรียะและช่างภาพอาชีพ โดยส่วนใหญ่พบว่า ภาพถ่ายท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่จะถูกสร้างแก่นเรื่องผ่านทางสายตาของคนวงนอกในฐานะของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพที่มีการเตรียมการวางแผนการเดินทาง เตรียมอุปกรณ์ เพื่อที่จะเตรียมรับกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้ามาเป็นอย่างดี เช่น การค้นคว้าศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่จะเดินทางไปถ่ายภาพ การกำหนดแก่นเรื่องราว (theme) ที่จะนำเสนอผ่านภาพถ่ายเอาไว้คร่าว ๆ ก่อนล่วงหน้า การตระเตรียมอุปกรณ์สำรอง อุปกรณ์เสริมที่ใช้สำหรับการถ่ายภาพ

ทั้งนี้จากการพูดคุยสอบถามและวิเคราะห์ตัวภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากฝีมือของ วอ ในฐานะของช่างภาพเชิงสุนทรียะนั้น ผู้วิจัยยังพบอีกด้วยว่า ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการสร้างแก่นเรื่องผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวก็คือ ตัวของ วอ เอง กล่าวคือ การถ่ายภาพท่องเที่ยวในแต่ละครั้งของ วอ นั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องยึดติดกับใบสั่งหรือความต้องการจากต้นสังกัดใด ๆ ทั้งสิ้น การถ่ายภาพท่องเที่ยวของ วอ จึงมีลักษณะของการเป็นงานอดิเรกมากกว่าที่เป็นการถ่ายภาพที่ยึดเป็นอาชีพหลักในการหารายได้เหมือนอย่างเช่น เวฟ และที่สำคัญงานอดิเรกของ วอ ดังกล่าวยังถูกใช้เพื่อสั่งสมทุนทางสัญลักษณ์/วัฒนธรรมต่อไปได้อีกด้วย

ภาพที่ 8.5

ภาพถ่ายที่เน้นการสื่อความหมายไปพร้อม ๆ กับหลักการ
จัดวางองค์ประกอบภาพตามสภาพข้อเท็จจริง

ที่มา: ถ่ายภาพโดย โอ้

ในทางตรงกันข้าม ด้วยเงื่อนไขในเรื่องของเวลาการทำงานที่จะต้องถ่ายภาพส่งให้ทันก่อนปิดต้นฉบับมาเป็นตัวกำหนด การสร้างแก่นเรื่องของ เวฟ ในฐานะของช่างภาพอาชีพจึงต้องพยายามทำงานแข่งกับเวลาด้วยการพยายามหาเทคนิคหรือวิธีทางทางการถ่ายภาพวิธีอื่น ๆ เพื่อนำมาสร้างความน่าสนใจให้กับภาพถ่าย ด้วยวิธีที่เรียกว่า การสร้างแก่นเรื่องให้กับภาพถ่าย ซึ่งการสร้างแก่นเรื่องให้กับภาพถ่ายดังกล่าวเป็นสิ่งที่ เวฟ ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากไม่แพ้หลักการจัดวางองค์ประกอบภาพ ทั้งนี้เมื่อสวาย้อนกลับไปที่ก็จะพบว่า การให้ความสำคัญกับการสร้างแก่นเรื่องดังกล่าวนั้น เป็นสิ่งที่ เวฟ ได้รับการหล่อหลอมจากต้นสังกัดที่ เวฟ ทำงาน ซึ่งการสร้างแก่นเรื่องดังกล่าวนั้นก็มีความคล้ายคลึงกับการสร้างแก่นเรื่องของ วอ คือ มีการหาข้อมูลเพื่อเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่ มีการวางแผนเรื่องพร้อมทั้งคิดเป็นภาพที่ต้องการจะถ่ายเอาไว้ในใจล่วงหน้า

แต่ส่วนที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดสำหรับกรณีการสร้างแก่นเรื่องผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ ก็คือ แก่นเรื่องโดยส่วนใหญ่จะถูกกำหนดหรือวางแก่นเรื่องเอาไว้ล่วงหน้าจากต้นสังกัดที่เป็นเสมือนหนึ่งตัวแทนของวิคิดในเชิงพาณิชย์หรือภาคธุรกิจที่มีลักษณะของแก่นเรื่องที่ ถูกกำหนดให้สอดคล้องกับหัวของนิยายสารตลอดจนความต้องการของผู้อ่านหรือผู้บริโภค เอาไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน เช่น ในกรณีศึกษาแก่นเรื่องที่มาจากต้นสังกัดที่ เวฟ ทำงานอยู่นั้น ผู้วิจัยพบว่า แก่นเรื่องที่ ถูกนำเสนอผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ นั้น จะต้องเป็นแก่นเรื่องที่มีความถูกต้องตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่การถ่ายภาพ โดยจะต้องให้ความสำคัญตลอดจนระมัดระวังในเรื่องของการไม่เข้าไปบิดเบือน ตกแต่ง หรือจัดฉากใด ๆ จนทำให้ข้อเท็จจริงตามสภาพการณ์บิดเบือนไป ยกตัวอย่างเช่น การจ้างวานให้คนที่อยู่ในละแวกพื้นที่สวมใส่ชุดที่ตระเตรียมไว้ หรือจ้างวานให้เดินผ่านหน้ากล้อง สิ่งต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมานี้จะเป็นสิ่งที่ เวฟ พยายามหลีกเลี่ยง

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพถ่ายท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างความหมายของ เวฟ นั้น มีลักษณะของเข้าไปจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ของการถ่ายภาพจริงน้อยกว่ากรณีการถ่ายภาพของ วอ ที่มองว่าการเข้าไปออกแบบ (design) และจัดการกับสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นแก่ภาพถ่ายในแง่ขององค์ประกอบภาพ องค์ประกอบศิลป์ และความสมบูรณ์ในแง่เนื้อหาเป็นสิ่งที่จำเป็นและควรกระทำเพื่อให้ภาพถ่ายที่ได้ออกมามีทั้งความสวยงามตามหลักการทางศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะการวาดภาพพู่กันแบบจีน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ทางรสนิยมที่โดดเด่นสำหรับการถ่ายภาพตามแบบฉบับของ วอ ซึ่งรูปแบบของการถ่ายภาพในลักษณะดังกล่าว แท้จริงแล้วก็คือรูปแบบของการสร้างความชอบธรรม (legitimate) ให้กับชุดความรู้ด้านการถ่ายภาพด้วยวิธีการยกระดับสถานภาพความรู้ทางด้านการถ่ายภาพของตนเองให้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ที่แตกต่าง (distinction) ไปจากคนกลุ่มอื่น ๆ ที่ถ่ายภาพ เช่น การถ่ายภาพให้ออกมามีลักษณะเหมือนภาพวาดแบบพู่กันจีน การออกตระเวนถ่ายภาพตามสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อถ่ายภาพส่งภาพเข้าประกวดเป็นประจำสม่ำเสมอโดยไม่หวังรางวัล/ค่าตอบแทนใด ๆ ซึ่งลักษณะของการสร้างความชอบธรรมทางด้านการถ่ายภาพดังกล่าว ก็คือการแปลงทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพให้กลายมาเป็นทุนทางสัญลักษณ์

ส่วนในกรณีของ โอ ในฐานะคนในแวดวงนักท่องเที่ยวกับประเด็นเรื่องการสร้างแก่นเรื่องนั้น พบว่า การถ่ายภาพท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่จะไม่ได้มีการเตรียมการค้นคว้า หาข้อมูลทางด้านการถ่ายภาพ เพื่อนำมาสร้างเป็นภาพในหัวคร่าว ๆ ก่อนลงพื้นที่ถ่ายภาพว่า จะถ่ายภาพเพื่อสื่อความหมายออกมาในลักษณะใด และเมื่อไม่ได้มีการวางแผนของสิ่งที่ จะถ่ายไว้ล่วงหน้า การวางแผนเตรียมอุปกรณ์ลงพื้นที่ถ่ายภาพก็ไม่ได้มีการเตรียมอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพ ทั้งอุปกรณ์หลัก อุปกรณ์เสริม ตลอดจนอุปกรณ์สำรองในสถานการณ์ที่กล้องถ่ายภาพตัวใดตัวหนึ่ง

ไม่สามารถใช้งานได้ไว้ด้วยเช่นกัน

การเตรียมการจะมีก็แต่ในเฉพาะส่วนที่เป็นข้อมูลด้านการท่องเที่ยวว่า จะไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการอยากรู้ อยากเห็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความตื่นตา ตื่นใจที่ตนไม่เคยไปมาก่อนบ้าง

ส่วนการเตรียมการในส่วนข้อมูลที่เป็นภาพถ่าย วัตถุประสงค์ของการเปิดรับสื่อภาพถ่ายท่องเที่ยวดังกล่าว มีอยู่ 2 ประการ คือ ใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่เคยไปมาก่อนและนึกไม่ออกว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนเองกำลังตัดสินใจที่จะออกเดินทางไปนั้น มีรูปร่างหน้าตาเช่นไร เหมาะสมและคุ้มค่ากับการควักกระเป๋าจ่ายเพื่อลงไปท่องเที่ยวถ่ายภาพยังพื้นที่ดังกล่าวหรือไม่ และสำหรับวัตถุประสงค์อีกข้อหนึ่งของการใช้ข้อมูลด้านภาพถ่ายนั้นก็ คือ ดูเพื่อจดจำค่าแสง การตั้งค่าน้ำกล้อง รวมไปถึงความพยายามลอกเลียนแบบ (imitate) การจัดวางองค์ประกอบภาพของช่างภาพอาชีพที่ดีพิมพ์ภาพลงในนิตยสารต่าง ๆ เช่น การพยายามลอกเลียนแบบมุมกล้อง ทิศทางแสงที่ช่างภาพใช้ในการประกอบสร้างความหมายลงในภาพอีกด้วย ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์พยายามลอกเลียนแบบการถ่ายภาพในแบบฉบับของมืออาชีพ ให้ภาพถ่ายที่ได้มีความงดงามนั้น เป็นเรื่องของการสร้างความแตกต่าง (distinction) ชนิดหนึ่ง เพื่อที่จะบอกคนรอบข้างให้รับรู้ถึงตัวตนของเขา/เธอ ในฐานะของนักท่องเที่ยวมีความ “เหนือกว่า” (superiority) คนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความ “เหนือกว่า” คนในพื้นที่ (host) ในแง่ของการมีทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ทางด้านการถ่ายภาพมากที่มีอยู่มากกว่าคนในพื้นที่

อย่างไรก็ดี ความพยายามในการลอกเลียนแบบการถ่ายภาพของ โอ้ จากภาพถ่ายของช่างภาพมืออาชีพที่เธอได้พบเห็นตามหน้านิตยสารการท่องเที่ยวที่เธอเปิดรับนั้น ก็ทำได้แค่เพียงการจัดวางองค์ประกอบขั้นพื้นฐานแบบง่าย ๆ เช่น การวางตำแหน่งจุดสนใจไว้ตรงกึ่งกลางภาพเพียงเท่านั้น และที่สำคัญ ถึงแม้จะเลียนแบบได้ แต่ก็ขาดช่องทางแพร่กระจายออกไป

ส่วนของการสร้างแก่นเรื่อง (theme) ของภาพถ่าย เธอทำในลักษณะของการนำเสนอเรื่องราวในรูปแบบของ “การบันทึกความทรงจำ” ที่มีตัวของเธอและกลุ่มเพื่อนในฐานะของนักท่องเที่ยวเป็นตัวเอก หรือเป็นตัวเด่นในภาพถ่าย หรือหากวัตถุดิบหลักไม่ใช่ตัวเธอกับเพื่อนแล้ว วัตถุหรือสิ่งของที่จะปรากฏอยู่ในภาพถ่ายก็จะถูกประกอบสร้างขึ้นจากการจ้องมอง (gaze)¹ ผ่านสายตาของ โอ้

¹การจ้องมอง (gaze) ผ่านสายตาของนักท่องเที่ยวตามแนวคิดของ John Urry นั้น เป็นแนวคิดที่ต้องการสะท้อนให้เห็นถึง “อำนาจ” ของนักท่องเที่ยวในการเข้าไปกำหนดการ “จ้องมอง” ตลอดจน “การนิยาม” สิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการเห็นในพื้นที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าไปพบเห็นและได้ทำการบันทึกเป็นภาพถ่ายเก็บเอาไว้

เองในฐานะนักท่องเที่ยวที่จ้องมองไปยังสิ่งต่าง ๆ ที่มีความแปลกใหม่ หรือหว่า ตื่นตาตื่นใจ (exotic) ในพื้นที่ท่องเที่ยวที่เธอไม่เคยพบเห็นมาก่อน เช่น ภาพของแม่ชีนุ่งห่มจีวรสีชมพู ออกเดินบิณฑบาต ในยามเช้า และภาพของไฟไหม้ป่าบนภูเขา ซึ่งเป็นภาพที่เธอพบเห็นไม่บ่อยนักท่ามกลางสังคม เมืองหลวงที่เธอใช้ชีวิตประจำอยู่ การสร้างแก่นเรื่องในลักษณะของการบันทึกความทรงจำดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการใช้สื่อภาพถ่ายเพื่อมาเติมเต็มในสิ่งที่ขาดหาย/เพื่อการหวนรำลึกถึง อดีต (nostalgia) /สิ่งที่ขาดหายไปจากชีวิตและสังคมของพวกเขา และในขณะที่ยึดด้านหนึ่งก็เป็นการสะท้อนได้เป็นอย่างดีว่า สำหรับในแวดวงของนักท่องเที่ยวแล้วก็มีการใช้อำนาจในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic power) เพื่อสร้างความแตกต่างทางตัวตนในฐานะนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 8.6

ภาพถ่ายที่เกิดจากการจ้องมองของนักท่องเที่ยว

ที่มา: ถ่ายภาพโดย โอ้

ภาพที่ 8.7
 ภาพถ่ายเหตุการณ์ไฟไหม้ป่าบนภูเขาที่ โอ้ พบเห็น
 ไม่บ่อยนักในชีวิตประจำวัน

ที่มา: ถ่ายภาพโดย โอ้

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า สำหรับรสนิยมที่แสดงออกผ่านการประกอบสร้าง ความหมายลงในภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ นั้น เป็นรสนิยมของชนชั้นกลางในเมืองที่มีอำนาจทาง เศรษฐกิจในการเข้าไปเสาะแสวงหาทั้งในส่วนของข้อมูลที่ปรากฏตามสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยว พร้อม ๆ กับการเข้าไปเสาะแสวงหาความแปลกใหม่ยังพื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ตนเองไม่เคยไปมาก่อน (Rojek & Urry, 2000, pp. 182-184)

นอกจากการเข้าถึงทั้งในส่วนของข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และการถึงพื้นที่ท่องเที่ยว ด้วยอำนาจของทุนทางเศรษฐกิจที่ โอ้ มีแล้ว ยังมีความพยายามที่จะเข้าถึงชุดความรู้ในเชิงศาสตร์ และศิลป์ของการถ่ายภาพอีกด้วย ทั้งนี้จากข้อมูลในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่า โอ้ มีความต้องการ ที่จะฝึกปรือและเพิ่มขีดความสามารถทางด้านการถ่ายภาพให้เทียบเท่ากับชุดความรู้ในเชิงศาสตร์ และศิลป์ด้านการถ่ายภาพให้มีความทัดเทียมเหมือนอย่างมืออาชีพด้านการถ่ายภาพอยู่ตลอดเวลา ด้วยการพยายามลอกเลียนแบบ (imitate) ด้วยวิธีการจดจำมุมภาพ เลียนแบบการจัดวางองค์ประกอบ ภาพ จำค่าแสง การตั้งค่าหน้ากล้อง หรือแม้กระทั่งการจดจำชื่อของช่างภาพที่เธอชื่นชอบ พร้อมทั้งทั้ง

ติดตามผลงานภาพถ่ายของช่างภาพเหล่านั้นอย่างต่อเนื่องเสมอมา นั้นย่อมเป็นสิ่งที่บอกได้ว่า สำหรับตัวนักท่องเที่ยวนั้น ชุดความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพก็ถือเป็นทุนที่ถูกนำไปใช้ต่อยอดไปสู่ทุนชนิดอื่น เช่น นำทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพถ่ายภาพเพื่อนำไปทำเป็นบันทึกการเดินทางท่องเที่ยวประกอบภาพให้กับกลุ่มเพื่อนร่วมงานได้ชื่นชมกับความสามารถในการบันทึกเรื่องราวทั้งที่เป็นตัวหนังสือและตัวภาพถ่าย

การกระทำในส่วนของการสร้างแก่นเรื่องของ โอ ที่วิเคราะห์มาทั้งหมดข้างต้นนั้น แตกต่างไปโดยสิ้นเชิงสำหรับการสร้างแก่นเรื่องของ ใจ ที่ไม่มีการเตรียมการใด ๆ อะไรร ทั้งสิ้น ทั้งข้อมูลในส่วนของการถ่ายภาพ และข้อมูลในส่วนของแหล่งท่องเที่ยว

การสร้างแก่นเรื่องผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของ ใจ ค่อนข้างมีความเป็นอิสระจากกรอบความคิดในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ กล่าวคือ ไม่ต้องคิดหรือวางแผนก่อนการเดินทางใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์การถ่ายภาพทั้งสิ้น เพราะสำหรับ ใจ เองแล้วการถ่ายภาพทำหน้าที่เพียงแค่การบันทึกความทรงจำให้กับเขาเท่านั้น การถ่ายภาพและภาพถ่ายไม่ได้เป็นกิจกรรมหรือการแสดงออกที่นำมาซึ่งชื่อเสียง รายได้ หรือบ่งบอกการมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ แต่อย่างใด

ส่วนการเตรียมการในส่วนของคุณสมบัติเกี่ยวข้องกับแหล่งเที่ยวนั้น ยิ่งไม่ต้องมีการเตรียมการใด ๆ ทั้งสิ้น เนื่องจาก ใจ เกิดและเติบโตในแหล่งพื้นที่ที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวตั้งแต่แรกเกิดอยู่แล้ว เขาจึงมีทุนความรู้ในเรื่องสถานที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับบ้านเกิดของเขามากกว่าคนในแวดวงอื่น ๆ ที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ในทุกลมุ่ แต่ปัญหาของทุนความรู้ที่ ใจ มีอยู่ชนิดนี้ ก็คือ ใจ ไม่สามารถผลิตซ้ำ (cultural reproduction) ซึ่งทุนทางความรู้ที่เขาจะมีอยู่ได้

ด้วยเหตุนี้ประเด็นน่าสนใจสำหรับกรณีของ ใจ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกสถานที่ออกเดินทางท่องเที่ยว นั้น จึงอยู่ตรงที่ว่าสถานที่ที่ ใจ และกลุ่มเพื่อนมักจะออกเดินทางท่องเที่ยวเป็นประจำสม่ำเสมอ นั้นกลับไม่ใช่สถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปกัน เช่น สะพานไม้ เจริญพุทธคยา หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดจากโลกภายนอก เช่น จากสื่อสารมวลชน จากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน แต่อย่างใด

สถานที่ท่องเที่ยวที่ ใจ และกลุ่มเพื่อนมักจะออกเดินทางไปกันเป็นประจำเข้าไปเข้ามาอยู่อย่างสม่ำเสมอ กลับเป็นสถานที่ที่ไม่ได้ถูกนำเสนอหรือพูดถึงในสื่อมวลชน หรือได้รับการประกาศเชิญชวนจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน กล่าวคือ สถานที่ท่องเที่ยวสำหรับคนในพื้นที่ที่พวกเขาจะไปกันนั้น เป็นสถานที่ซึ่งถ้าไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ที่เกิดเติบโตและเคยไปยังสถานที่ดังกล่าวมาก่อนแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะเข้าถึงหรือรู้จักสถานที่ดังกล่าวได้ ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่กล่าวถึงดังกล่าว ก็คือ บริเวณของแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำของกาเลียที่อยู่ลึกเข้าไป

ในปาดนภะ และเป็นสถานที่ที่สงบ ปลอดภัยจากความวุ่นวายและพลุกพล่านของเหล่าบรรดานักท่องเที่ยวและคนต่างถิ่น

สิ่งต่าง ๆ / วัตถุที่ปรากฏในภาพ

ในกรณีของ วอ สิ่งต่าง ๆ / วัตถุที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวนอกจากจะเป็นการมองออกไปจากสายตาของคนนอกแล้ว วัตถุสิ่งของ ตลอดจนตัวละครต่าง ๆ อาจมีอยู่หรือไม่อยู่จริง ในขณะที่ทำการถ่ายภาพก็ได้ ซึ่งช่างภาพเชิงสุนทรียะหรือช่างภาพสายประกวดสามารถเข้าไปจัดวาง หรือสรรหาวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เข้ามาเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นไปตามแก่นเรื่องที่ช่างภาพเหล่านั้นได้กำหนดไว้ก่อนที่จะทำการถ่ายภาพจริง เช่น ในกรณีภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี ภาพที่ 8.1 นี้ ในสภาพความเป็นจริงขณะทำการถ่ายภาพ ไม่มีใครนอกจากตัวช่างภาพหรือ วอ ที่จะบอกได้ว่าแท้จริงแล้ว มีผู้หญิงที่บังเอิญสวมเสื้อแดงเดินอยู่บนแพไม้ไผ่จริงหรือไม่ หรือว่าเป็นเรื่องของการประกอบสร้างความจริง โดยจัดหาเสื้อผ้าสีแดงสดมาให้หญิงชาวบ้านคนดังกล่าวสวมใส่ เพื่อให้เกิดความสมมูลระหว่างสีส้มของพระอาทิตย์ที่กำลังจะลับขอบฟ้ากับเสื้อสีแดงสดที่อยู่ทางด้านขวามือของภาพ หรือแม้แต่ในเรื่องของจังหวะช่องไฟ/ระยะห่างของการเดินของคนคู่ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาพ ก็เป็นการจับภาพที่เหมาะสมเจาะจงตัวด้วยระยะห่างของจังหวะและช่องไฟที่ดูจะสอดคล้องประสานและกลมกลืนไปกับเรื่องราวที่ผู้ถ่ายภาพตั้งใจที่จะนำเสนอได้เป็นอย่างดี ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวจะแตกต่างไปโดยสิ้นเชิงกับวิธีการถ่ายภาพในแบบฉบับของ เวฟ ตามที่ได้นำเสนอไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า จะต้องเป็นแก่นเรื่องที่มีความถูกต้องตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่การถ่ายภาพ โดยจะต้องให้ความสำคัญ ตลอดจนระมัดระวังในเรื่องของการเข้าไปบิดเบือน ตกแต่ง หรือจัดฉากใด ๆ จนทำให้ข้อเท็จจริงตามสภาพการณ์บิดเบือนไป ยกตัวอย่างเช่น การจ้ำจวนให้คนที่อยู่ในละแวกพื้นที่สวมใส่ชุดที่ตระเตรียมไว้ หรือจ้ำจวนให้เดินผ่านหน้ากล้อง สิ่งต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมานี้จะเป็นสิ่งที่ เวฟ พยายามหลีกเลี่ยง

ดังนั้น ภาพถ่ายท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างความหมายของ เวฟ นั้น มีลักษณะของเข้าไปจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ของการถ่ายภาพจริง น้อยกว่ากรณีการถ่ายภาพของ วอ วัตถุสิ่งของ/ตัวละครที่ปรากฏในภาพถ่ายโดยส่วนใหญ่จึงมีลักษณะของการสื่อความหมายที่มีความเป็นเหตุเป็นผลสอดคล้องใกล้เคียงกับสภาพการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในขณะนั้นมากกว่าที่จะมีวัตถุสิ่งของ/ตัวละครใด ๆ ที่โดดเด่น สะดุดตา หรือมุ่งเน้นให้เกิดความงดงาม จนนำมาซึ่งคำถามต่อมาในภายหลังทำนองที่ว่า “ของแบบนี้มีอยู่จริงหรือ” “อะไรมันจะบังเอิญลงตัวขนาดนี้” ฯลฯ

ส่วนในกรณีของนักท่องเที่ยวอย่าง โอ้ พบว่า วัตถุสิ่งของ/ตัวละครที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับแก่นเรื่องเหมือนอย่างกรณีของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพแต่อย่างใด วัตถุสิ่งของ/ตัวละครที่มักปรากฏอยู่ในภาพถ่ายท่องเที่ยวของคนกลุ่มนี้จึงมักจะเป็นตัวเขาและกลุ่มเพื่อนร่วมเดินทาง หรือไม่เช่นนั้นก็จะเป็นสถานที่หรือสิ่งของที่ดูแปลกตา ดูแล้วตื่นตาตื่นใจ ซึ่งจะไปแล้วการมีอิสระทางความคิดที่ไม่ต้องยึดติดอยู่กับกรอบของแก่นเรื่องในการเลือกวัตถุ/ตัวละครใด ๆ ประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายท่องเที่ยวเหมือนอย่างเช่นที่นักท่องเที่ยว โอ้ กระทำนั้น เป็นสิ่งที่มีความคล้ายคลึงกับความเป็นอิสระทางความคิดในการประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายท่องเที่ยวของคนในพื้นที่ที่ไม่ต้องยึดติดอยู่กับกรอบของแก่นเรื่องเช่นกัน จะแตกต่างกันก็ตรงที่ว่า วัตถุสิ่งของ/ตัวละครที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่นั้น มักเป็นวัตถุสิ่งของ/ตัวละครที่อยู่คนละพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งการปรากฏของวัตถุสิ่งของ/ตัวละครที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงดังกล่าวเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ว่า ถึงแม้ ใจ ในฐานะตัวแทนของคนในพื้นที่จะมีทุนทางวัฒนธรรมในด้านการถ่ายภาพอยู่น้อย แต่สำหรับทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีแล้ว ใจ มีทุนดังกล่าวมากกว่ากลุ่มตัวอย่างคนอื่น ๆ

ตารางที่ 8.1

รสนิยมด้านการถ่ายภาพจากกรณีศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม

รสนิยมด้าน การถ่ายภาพ ท่องเที่ยว	ช่างภาพ เชิงสุนทรีย์ (วอ)	ช่างภาพอาชีพ (เวฟ)	นักท่องเที่ยว (โอ)	คนในพื้นที่ (ใจ)
การจัดวาง องค์ประกอบ ภาพ	ยึดถือและปฏิบัติ ตามศาสตร์และ ศิลป์ด้านการ ถ่ายภาพอย่าง เคร่งครัด	ยึดถือและปฏิบัติ ตามศาสตร์และ ศิลป์ด้านการ ถ่ายภาพอย่าง เคร่งครัด	พยายามลอก เลียน แบบการจัด วางองค์ประกอบ ภาพให้เหมือนกับ มืออาชีพด้านการ ถ่ายภาพ	ยกกล้องขึ้น เล็ง แล้ว ก็ถ่ายเท่านั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญ กับการจัดวาง องค์ประกอบภาพแต่ อย่างใด
การสร้าง แก่นเรื่อง	มีการวางแผน เตรียมการ ค้นหา หาข้อมูล ด้วย ตนเองเป็นอย่างดี และเป็นการสร้าง แก่นเรื่องจาก สายตาคนนอก พื้นที่	ถูกกำหนดมาจาก ต้นสังกัดในฐานะ รหัสเชิงพาณิชย์ และเป็นการสร้าง แก่นเรื่องจาก สายตาคนนอก พื้นที่	มีการหาข้อมูลเพื่อ ใช้ประกอบการ ตัดสินใจเดินทาง ไปยังสถานที่ ท่องเที่ยว และเป็น การสร้างแก่นเรื่อง จากสายตาคน นอกพื้นที่	ไม่มีการหาข้อมูล หรือเตรียมการด้าน การถ่ายภาพแต่ อย่างใด อยากไป เมื่อใดก็เดินทางไป อยากถ่ายภาพอะไรก็ ถ่าย เป็นการสร้าง แก่นเรื่องจากสายตา คนในพื้นที่
วัตถุ/สิ่งของที่ ปรากฏในภาพ	ตามแก่นเรื่องที่ถู กเตรียมการและ กำหนดไว้ ส่วน ใหญ่มีลักษณะของ การเข้าไปจัดการ กับสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ เป็นไปตามแก่น เรื่องที่ต้องการ	ตามแก่นเรื่อง หรือ โจทย์ที่ถูกกำหนด มาจากต้นสังกัด พยายามที่จะ ไม่เข้าไปบิดเบือน ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ อยู่ในพื้นที่ที่ทำการ ถ่ายภาพ	เน้นตนเองและ กลุ่มเพื่อนร่วม เดินทางเป็นหลัก หากพบเห็นสิ่งที่ ตื่นตาตื่นใจก็จะ บันทึกไว้ใน รูปแบบของการ จ้องมอง	แตกต่างจากคนอื่น ๆ ที่อยู่ต่างแควดง เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ ที่ ปรากฏในภาพเป็น คนละพื้นที่ท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยว ไม่สามารถเข้าถึง พื้นที่ดังกล่าวได้

จากตารางที่ 8.1 ที่สรุปมาข้างต้นนี้ เป็นตารางที่แสดงให้เห็นถึงความโน้มเอียงทางอุปนิสัย/รสนิยมด้านการถ่ายภาพที่ก่อรูปขึ้นในแต่ละแวดวงทางสังคม ซึ่งแต่ละแวดวงทางสังคม ก็จะมีรูปแบบวิธีคิด และการแสดงทางการถ่ายภาพที่แตกต่างกันออกไป เช่น การแสดงออกด้านการถ่ายภาพของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพกับคนในพื้นที่ในเรื่องของการยึดถือและปฏิบัติตามหลักศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ หรืออย่างในเรื่องของการพยายามที่จะลอกเลียนแบบวิธีการถ่ายภาพของนักท่องเที่ยวนั้นเพื่อที่จะให้ได้ภาพถ่ายที่ได้มีความสวยงามเหมือนอย่างภาพถ่ายที่ได้จากมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม วิธีคิดและวิธีการแสดงออกผ่านทางการถ่ายภาพที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาให้เห็นได้ว่ากลุ่มแวดวงในพื้นที่ของการถ่ายภาพท่องเที่ยวนั้น แม้แต่ละคนจะได้ชื่อว่ามีความรู้ทางด้านการถ่ายภาพ แต่ความรู้ด้านการถ่ายภาพดังกล่าวก็มีลำดับชั้น (hierarchy) ที่คนแต่ละกลุ่มแสดงออกผ่านรสนิยมด้านการถ่ายภาพที่มีความแตกต่างกันออกไปดังตารางที่ 8.2 ที่สรุปมาให้เห็นนี้

ตารางที่ 8.2

ลำดับชั้นความรู้ด้านการถ่ายภาพจากกรณีศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม

ชุดความรู้ ด้านการถ่ายภาพ	ช่างภาพ เชิงสุนทรียะ (วอ)	ช่างภาพ อาชีพ (เวฟ)	นักท่องเที่ยว (โอ)	คนในพื้นที่ (จ้)
1. ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว	มี	มี	มีบ้าง	มีมาก
2. ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายภาพ				
2.1 ขั้นตอนการผลิต				
- การใช้กล้องถ่ายภาพเบื้องต้น	มี	มี	มี	มี
- เทคโนโลยีขั้นสูงด้านการถ่ายภาพ	มีมาก	มี	ไม่มี	ไม่มี
2.2 ขั้นตอนการผลิต				
- การกำกับภาพถ่าย	มีมาก	มี	ไม่มี	ไม่มี
- การใส่ความหมาย	มีมาก	มี	ไม่มี	ไม่มี
- การเล่าเรื่องด้วยภาพ	มีมาก	มี	ไม่มี	ไม่มี
- ศิลปะการถ่ายภาพ	มีมาก	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
2.3 ขั้นตอนหลังการผลิต				
- เทคนิคการล้าง-อัดภาพถ่าย	มีมาก	มี	ไม่มี	ไม่มี
- การตกแต่งภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์	มี	มีมาก	มีบ้าง	ไม่มี

จากลำดับชั้นความรู้ด้านการถ่ายภาพในตารางที่ 8.2 ที่ส่งผลทำให้การแสดงออกทางรสนิยมด้านการถ่ายภาพที่แตกต่างกันนี้เป็นอีกประเด็นสำคัญที่งานวิจัยนี้ให้ความสนใจ และต้องการหาคำตอบให้ได้ว่า เมื่อกลุ่มคนทางสังคมที่อยู่ต่างแวดวงที่มีตรรกะ วิธีคิด วิธีการถ่ายภาพ/รสนิยมด้านการถ่ายภาพที่แตกต่างกันดังกล่าว ได้มาเห็นภาพถ่ายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากกลุ่มในแวดวงอื่นที่ไม่ได้สังกัดอยู่ในแวดวงเดียวกันกับตนเองแล้ว กลุ่มคนเหล่านั้นจะมีรูปแบบของการ

ปะทะสังสรรค์ ด้วยการแสดงออกผ่านการรับรู้ ดีความ และสร้างความหมายอย่างไรขึ้นมาบ้าง กล่าวในอีกลักษณะหนึ่งก็คือ จากตารางที่ 8.1 ในแง่ของการผลิต (produce) และการบริโภค ภาพถ่ายท้องเที่ยวนั้น กรณีศึกษาทั้ง 4 กรณี ในฐานะตัวแทนของกลุ่มแวดวงต่าง ๆ ทั้ง 4 แวดวง ล้วนมีศักยภาพในการผลิตและการบริโภคภาพถ่ายจากทุนวัฒนธรรมที่สั่งสม แต่ในแง่ของการกระจาย (distribute) และการผลิตซ้ำ (reproduce) ซึ่งภาพถ่ายท้องเที่ยวยังคงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่งานวิจัยชิ้นนี้สนใจและหาคำตอบในส่วนถัดไป

การอ่านความหมายผ่านภาพถ่ายท้องเที่ยว ของกลุ่มคนต่างแวดวง

รูปแบบของการแสดงออกผ่านการอ่านความหมายในภาพถ่ายท้องเที่ยวของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่จะเสนอต่อไปนี้นั้น เป็นรูปแบบของการรับรู้ ดีความ และสร้างความหมายจากภาพถ่ายท้องเที่ยวที่ได้รับการลงรหัส (encode) ความหมายมาจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่าง ในบทที่ได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ (บทที่ 4, 5, 6, 7) ซึ่งได้แก่ ช่างภาพเชิงสุนทรียะ (วอ) ช่างภาพอาชีพ (เวฟ) นักท่องเที่ยว (โอ) และคนในพื้นที่ (โຈ້)

ส่วนกลุ่มคนที่เข้ามาอ่าน/ตีความความหมายผ่านภาพถ่ายท้องเที่ยวที่ได้รับการลงรหัสจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่คนละกลุ่มจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่างที่ทำหน้าที่ลงรหัสความหมายดังรายชื่อต่อไปนี้

กลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรียะ¹ (Aesthetic photographer)

1. คุณพรชัย
2. คุณวิสันต์
3. คุณณัฐพงษ์
4. คุณสุรินทร์
5. คุณวรรณนันทน์

¹ชื่อ และนามสกุลจริง ผู้วิจัยขอปกปิดเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะตามมาต่อกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มช่างภาพอาชีพ (Professional photographer)

1. คุณประเวช
2. คุณวิจิตร
3. คุณวุฒิภรณ์
4. คุณบุญกิจ

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่ในการถ่ายภาพ (Tourist photographer)

1. คุณประอรพิชญ์
2. คุณวีระชัย
3. คุณวรลักษณ์
4. คุณชลาดิษฐ์
5. คุณอภิรักษ์
6. คุณเดชิต
7. คุณรัตติกาล
8. คุณเจริญเนตร
9. คุณณัฐมน
10. คุณสุรางค์

กลุ่มคนพื้นที่/คนในท้องถิ่น (Host)

1. คุณสมพงษ์
2. คุณปทุมเกสร
3. คุณวิรัช
4. คุณสมปา
5. คุณสายัณห์

ดังรายละเอียดที่นำเสนอไปแล้วในบทที่ 3 ผู้วิจัยอาศัยวิธีการสัมภาษณ์เชิงทดลองให้กลุ่มคนในแต่ละแวดวงย่อยต่าง ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในฐานะของผู้ลงรหัสความหมาย อันได้แก่ กลุ่มคนในแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรีย์ กลุ่มคนในแวดวงช่างภาพอาชีพ กลุ่มคนในแวดวงนักท่องเที่ยว และกลุ่มคนในพื้นที่ที่ระบุไว้ข้างต้น ได้แลกเปลี่ยนกันดูภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดเดียวกันกับที่แต่ละกรณีศึกษา ทั้ง 4 กลุ่ม เป็นผู้ประกอบสร้าง/ลงรหัสความหมายมา ซึ่งในขณะที่แต่ละกลุ่มคนในแวดวงกำลังดูภาพ/ถอดรหัสความหมาย (decode) ในภาพถ่ายท่องเที่ยวอยู่นั้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตอาการปฏิกิริยาพร้อมกับการพูดคุยสัมภาษณ์กลุ่มคนในแวดวงต่าง ๆ เหล่านั้น ไปด้วยในขณะเดียวกัน ซึ่งการเก็บข้อมูลในลักษณะดังกล่าวนอกจากจะเป็นการยกระดับของการวิเคราะห์จากระดับปัจเจก (micro)

ที่เป็นกรณีศึกษาในฐานะตัวแทนกลุ่มแวดวงย่อยทางด้านการถ่ายภาพกลุ่มต่าง ๆ ไปสู่การวิเคราะห์ในระดับมหภาค (macro) จากกลุ่มคนที่หลากหลายในแต่ละแวดวงแล้ว ยังเป็นความพยายามที่จะเปิดเผยให้เห็นถึงรูปแบบทางการเมืองที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ (empirical/visible) จากที่แต่เดิมโดยส่วนใหญ่แล้วรูปแบบของพื้นที่ทางการเมืองดังกล่าวมักไม่ปรากฏให้เห็น (invisible) เป็นรูปธรรมเท่าใดนัก

โดยในท้ายที่สุดผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ปฏิกริยาการตอบสนองไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดก็ตามที่เกิดขึ้นหลังจากการทดลองให้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของคนที่อยู่ต่างแวดวงดังกล่าว จะเป็นสิ่งที่เผยให้เห็นมิติของการครอบงำ และการต่อรองเชิงอำนาจของแต่ละแวดวงทางสังคม ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการเมืองที่เกิดขึ้นในสนามต่าง ๆ (politics of the fields) ของการถ่ายภาพท่องเที่ยว ที่กลุ่มคนในแต่ละแวดวง (fields) ได้เข้ามาปะทะ (struggle) ด้วยรสนิยมด้านการถ่ายภาพที่แตกต่างกันนั่นเอง

การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของกลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรีย์

ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ ที่นำมาทำการทดลองให้กลุ่มคนต่างแวดวงได้ดูภาพในครั้งนี้ ประกอบไปด้วยชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 7 ภาพ เกณฑ์ในการเลือกภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นำมาทดลองให้กลุ่มแวดวงต่าง ๆ ได้ดู ได้ดีคือนั้น พิจารณาจากความเป็นตัวแทนของพื้นที่อำเภอสังขละบุรีเป็นสำคัญ กล่าวคือ พื้นที่ท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีแห่งนี้ เป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ไทย กะเหรี่ยง จีน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาติพันธุ์มอญ ซึ่งถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่มากที่สุดในบริเวณพื้นที่อำเภอสังขละบุรีดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกเลือกมาจึงเป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญเสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของผู้คน สถานที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ดังภาพที่ปรากฏต่อไปนี้

ภาพที่ 8.8
ชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ

1

2

3

4

5

6

7

ที่มา: ถ่ายภาพโดย วอ สงวนลิขสิทธิ์ภาพตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ 2537 ห้ามคัดลอกเนื้อหาและภาพ
ก่อนได้รับอนุญาต รวมทั้งการดัดแปลงเป็นแถบบันทึกเสียง วิดีโอ เทปโทรทัศน์ ภาพยนตร์
และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีที่ถูกเข้ารหัส (encode) ความหมายจากฝีมือการถ่ายภาพของ วอ ผู้วิจัยพบว่า รหัสความหมายที่ถูกประกอบสร้างลงในภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดนี้นั้น เป็นรหัสความหมายแบบมืออาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมืออาชีพในเชิงสุนทรียะทางด้านการถ่ายภาพที่เน้นการจัดวางองค์ประกอบภาพตามหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ของการถ่ายภาพอย่างเคร่งครัด เช่น กฎสามส่วน เส้นนำสายตา ทิศทางของแสงเงา ความสมดุล ฯลฯ ดังคำสัมภาษณ์ของ วอ ต่อไปนี้

ก่อนที่จะเราจะถ่ายภาพทุกครั้ง เราต้องมีความคิด โอเคเดียวว่าเราจะถ่ายภาพให้ออกมามีลักษณะเช่น ให้อารมณ์ภาพเนี่ย ใคร ๆ ก็ถ่ายได้ แต่ถ่ายเสร็จแล้วรูปมันจะออกมาเป็นอย่างไรมันอีกเรื่องหนึ่ง และเราก็ต้องมาคิดด้วยว่า ตอนถ่ายเราจะเอาภาพที่เราถ่ายนั้นมาทำอะไรต่อไป พอดิได้แล้วเวลาลงพื้นที่จริงเราก็ต้องคุม หามุมและถ่ายภาพให้ได้ตามหลักการการจัดวางองค์ประกอบภาพตามที่เรากำลังต้องการ เช่น หลักของความสมดุล เส้นนำสายตา ฯลฯ (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2551)

ส่วนของการสร้างแก่นเรื่อง ตลอดจนการจัดวางวัตถุสิ่งของที่ปรากฏในภาพนั้นก็มุ่งเน้นการเลือกและการจัดวางสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น คน วัตถุสิ่งของ ตลอดจนสถานที่/ฉาก ร้อยเรียงตามหลักการถ่ายภาพให้เกิดเป็นภาพตัวแทนบอกเล่าถึงเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนมอญที่อำเภอสังขละบุรีแห่งนี้ เช่น วิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับสายน้ำที่สะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่มีความงดงาม หรือแต่งกายและการทอของอยู่บนศีรษะซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาวมอญอย่างหนึ่ง

อย่างภาพที่มีพระอาทิตย์ เราไปถึง พอไปเห็นที่จริง เราไปเห็นว่ามันมีมุมสวยใช้ไหม แล้วก็ชาวบ้านเดินมา 6 คน แต่คนเสื้อแดงนี้เราให้เค้าเดินเข้าไป เพื่อเป็นการเพิ่มสีสัน เพราะพอสีส้มมันเกิดขึ้นแล้ว การใส่พระอาทิตย์มันก็จะทำให้เกิดความสมดุลกับคนเสื้อแดงทางขวา ทำให้น้ำหนักของภาพมันไม่หนักไปข้างใดข้างหนึ่ง แล้วเส้นที่อยู่ในภาพก็จะเป็นเอสฟอร์มนำสายตาไปสู่การเล่าเรื่องที่อยูข้างหลังว่าเค้าจะเดินไปไหน เดินไปตลาด เดินไปวัด หรือเดินไปไหน (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2551)

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นหลักตรรกะวิธีคิดในการเข้ารหัสความหมายของ วอ ที่ปรากฏให้เห็นผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีชุดนี้ ซึ่งความหมายที่วอ ลงรหัสไว้ในภาพถ่ายชุดนี้ก็คือ วอ ต้องการที่จะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน/ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณแห่งนี้ ในรูปแบบของบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่มากกว่าการบันทึกของคนทั่ว ๆ ไป ที่อาจถ่ายภาพโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด กระบวนการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าตลอดรวมไปถึงการให้ความสำคัญกับหลักการในเชิงศาสตร์

และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะภาพวาดแบบจีนที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของลายเส้นและน้ำหนักของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพที่ยกมาให้ดูเป็นตัวอย่างข้างต้น ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจและติดตามต่อว่าหากกลุ่มคนในแวดวงอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแวดวงช่างภาพอาชีพจะมีปฏิกิริยาเช่นไรภายหลังจากได้เห็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างขึ้นตามหลักวิชาการถ่ายภาพอย่างเคร่งครัด

“อันนี้มันพวกสายประกวดนี่หว่า”: ช่างภาพอาชีพกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

ภายหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างช่างภาพอาชีพได้เห็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ได้รับการลงรหัสความหมายมาจาก วอ กลุ่มช่างภาพอาชีพโดยส่วนใหญ่ก็สามารถเดาคำตอบได้ในทันทีว่าภาพถ่ายชุดที่ตัวเขากำลังจะดูต่อไปนี้นั้น เป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างความหมายจากมืออาชีพด้วยการถ่ายภาพ

สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นผู้วิจัยมองว่าเป็นเพราะแวดวงช่างภาพอาชีพนั้นมีทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพชุดเดียวกันหรือเป็นชุดที่ใกล้เคียงกันกับที่กลุ่มแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะใช้ในการลงรหัสความหมายในภาพถ่าย นั่นคือ ความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพพวกเขาจึงรับรู้ ตีความ ตลอดจนสร้างความหมายไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ การรับรู้ ตีความ ในแบบมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ

กลุ่มตัวอย่างช่างภาพอาชีพสามารถระบุต่อไปได้อีกด้วยว่า ผู้ที่ถ่ายภาพในชุดดังกล่าวคือ ใคร เพราะบุคคลที่ประกอบสร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดดังกล่าวนั้น เป็นที่รู้จักและกล่าวขานกันอย่างกว้างขวาง ในหมู่ของช่างภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพสายประกวด

ว่าว อันนี้ต้องเป็นภาพของพี่ วอ ชัวร์เลย อันนี้องค์ประกอบช่างภาพเหรียญทอง ดูจากองค์ประกอบ ระดับนี้เรื่ององค์ประกอบไม่ต้องพูดถึง ไม่ต้องห่วงเลยเค้าจะแม่นเรื่ององค์ประกอบอยู่แล้ว สีสันทัน จังหวะ ไล่ที่ดึงลงตัวหมดเรียกว่าเพอร์เฟ็ค ระดับเหรียญทองแน่นอน นอกจากโดดเด่นเรื่ององค์ประกอบภาพแล้ว เรื่องราวที่น่าสนใจก็ยังสามารถสื่อความหมายได้อีกด้วย แต่ถ้าจะว่าไปเรื่องการสื่อความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในภาพบางภาพ มันก็ดูนิ่งจนเกินไปนะ คือ มันยังไม่ค่อยดำเนินเรื่องราวได้มากเท่าที่ควร คือ ดูไม่ออกว่าเค้ากำลังทำอะไร ไม่เหมือนภาพถ่ายของ เวฟ อันนั้นเนี่ยโดดเด่นเรื่องการเล่าเรื่องราว คือ ดูภาพแล้วจะบอกได้เลยว่ามีเหตุการณ์หรือเรื่องราวอะไรเกิดขึ้นบ้าง (พรชัย ปรงสุวรรณวงศ์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2552)

นั่นย่อมเป็นสิ่งที่ตอกย้ำให้เห็นว่า วอ นั้นสามารถสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับชุดความรู้ด้านการถ่ายภาพจนกลายมาเป็นทุนทางสัญลักษณ์ที่หลายฝ่ายรับรู้และรู้จักการถ่ายภาพในแบบฉบับช่างภาพเชิงสุนทรีย์ของเขา

ด้วยเหตุนี้ การรับรู้ ตีความของแวดวงช่างภาพอาชีพในภาพถ่ายชุดดังกล่าว จึงพุ่งตรงไปยังประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิธีการถ่ายภาพอันถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ วอ ในเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพและองค์ประกอบศิลป์ ทั้งในแง่บวกและลบ นั้นย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า รหัสความหมายที่ใช้ในการถ่ายภาพของแวดวงช่างภาพอาชีพ และแวดวงของช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะนั้นมีรหัสบางอย่างร่วมกัน นั่นคือ รหัสของความเป็นมืออาชีพด้านการถ่ายภาพที่ยึดโยงกับหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายภาพในแบบฉบับของ วอ ที่เน้นความเป็นสุนทรียศาสตร์ทางด้านการถ่ายภาพ นั่นคือ ภาพทุกภาพที่ถูกนำเสนอจะต้องถูกต้องตามหลักการของการจัดวางองค์ประกอบภาพ

อันนี้มันพวกสายประกวดนี่หว่า คำเรียกว่าพวกแบบว่า ถ่ายภาพตามองค์ประกอบภาพเลย เป็นภาพแบบที่ถ่ายออกมาแล้วดูสวย ดูดี ที่คำเรียกว่า ภาพถ่ายแบบพิศเจริญอะ ดูแล้วงามไปหมดทั้งภาพ นี่ระดับประกวดเลยนะ คือ หนึ่งมีเรื่องขององค์ประกอบภาพ สองมีเรื่องของโทนสี สามมีการใช้ในเรื่องของแสงเงา มีครบหมดเลยองค์ประกอบของการถ่ายภาพ คือ ภาพของเค้ามันเซตติ้ง (setting) หมดเลยใจ คือ เค้าต้องมีการไปดูโลเกชั่น (location) มีการเอาแบบไปเมค (make) แล้วใส่เข้าไปในโลเกชั่น คือ ดูภาพของเค้าแล้วรู้ว่ามันไม่ได้เป็นภาพที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ไม่ได้บังเอิญไปเจอแล้วถ่ายไง อย่างเราเราก็ไม่ได้ถ่ายแบบนี้ไง เราจะถ่ายอะไรที่มันเกิดขึ้นจริงที่เราไปเจอระหว่างที่เราถ่าย ไม่ใช่ภาพถ่ายแบบเค้า ที่ดูแล้วเราคิดว่าเค้ามีการเตรียมการนะ อย่างเช่นภาพนี้ (ภาพหมายเลข 5) เราไม่คิดว่าสีแดงอะไรมันจะมาอยู่ตรงนี้ได้ หรืออย่างรูปเหวี่ยงแห ที่เคยเห็นกันมาก็เซททั้งนั้นแหละ หรืออย่างที่มีเรือเนี่ย (ภาพหมายเลข 3) ตอนแรกที่เค้ามาดูสถานที่เค้าก็อาจจะเห็นแล้วว่าเค้าจะถ่ายอะไร พอเช้าวันรุ่งขึ้นเค้าก็จะไปจ้างเรือ จ้างชาวบ้านให้มาใส่เสื้อแดง แล้วช่างภาพก็จะมายืนเรียงกันเป็นตับเลย แล้วก็ โตะ โตะ โตะ โตะ ยี่สิบสามสิบใบ ถ้าตัวแบบที่เซทไม่ได้ก็สังคั (cut) แล้วก็สั่งทำใหม่ แต่ก็ต้องยอมรับนะว่ามันก็เป็นสายที่เก่งสำหรับเขา มันเหมือนเป็นเฉพาะทางของเขา ไม่ใช่ว่าเราจะไปว่าหรือไปดูถูกอะไรเค้านะ ซึ่งถ้าถามว่าเราทำอย่างนี้แบบเค้าได้ไหม เราก็อาจจะทำได้ดีไม่เท่าเขา มันเหมือนกับแบบว่าสไตล์แบบไหนก็เป็นแบบนี้ไง ช่างภาพการเมืองก็ถ่ายมาแบบนี้ ช่างภาพโฆษณา ก็ถ่ายมาแบบนี้ ถามว่าเราไปถ่ายแบบเค้าได้ไหม พอถึงเวลาเอาเข้าจริง ๆ

เราก็ไปถ่ายแบบนั้นไม่ได้ มันเป็นเรื่องเฉพาะทางไง ถ้ามว่าเค้าเก่งใหม่เค้าก็เก่งใน ส่วนของเค้า เราก็ได้ในส่วนของเรา เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจว่าลักษณะของงานมัน ต่างกัน...

อย่างภาพเนี่ย (ภาพหมายเลข 5) แชนวิชแน่นอน พระอาทิตย์อะไรมันจะแดงได้ ขนาดนี้ แชนวิชในที่นี้ คือ การนำภาพสองเฟรมมาซ้อนกัน แต่ก็ต้องยอมรับนะว่ามัน สวยจริง ๆ องค์ประกอบก็ครบ ทั้งเรื่องสี แสงเงา ความสมดุล เส้นนำสายตา ถ้าถาม ว่าเราทำได้ไหมกับภาพถ่ายในแนวเซ็ทเนี่ย เราทำได้นะ แต่รับได้ในระดับหนึ่ง คือ ถ้า สิ่งของหรือวัตถุที่ถ่ายมันมีอยู่ แล้วเข้าไปเซ็ทเพื่อทำให้ภาพนั้นสมบูรณ์เนี่ย เราทำได้ นะ แต่ถ้าจะรับไม่ได้ก็คือ เอาวัตถุสิ่งของที่ไม่มีจริงอยู่ในเหตุการณ์หรือสถานที่นั้นใส่ เข้าไป คือ ไม่ได้เป็นข้อเท็จจริงอะ คือ ข้อเท็จจริงของรูปเนี่ยจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ เป็นความจริง ไม่ใช่เรื่องเป็นเท็จ ถ้าเรื่องเป็นเท็จเราก็รับไม่ได้ ต่อให้สวยแค่ไหนเราก็ รับไม่ได้ ก็เหมือนกับกรณีของเนชั่นแนลจีโอกราฟฟิกที่มันไปลบอะไรที่ตากใบทิ้งอะ ซึ่งในกรณีตากใบจะว่าไปมันก็คือ การเซ็ทที่มันไปสร้างผลกระทบต่อสังคมโดยรวม อันนี้รับไม่ได้ แต่ถ้าอย่างภาพของ วอ ที่เอามาให้ดูเนี่ยนะ รับได้ (จิตต์ แซ่เฮ้ง, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2552)

จากข้อมูลที่ได้ข้างต้น นอกจากคนในแวดวงช่างภาพอาชีพจะรับรู้ ติความในเรื่องที่ เกี่ยวกับหลักการถ่ายภาพในเชิงศาสตร์และศิลป์แล้ว ช่างภาพอาชีพยังมีการแสดงออกด้วยการพูด ด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงที่เป็นไปในทางกระทบกระเทียบประชดประชันในเรื่องของการถ่ายภาพ ตามแบบฉบับของช่างภาพเชิงสุนทรียะอีกด้วย ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยรูปแบบของการแสดงออก ดังกล่าว เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่า แม้แต่ในแวดวงของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพก็มีการต่อสู้ ต่อรอง ในแวดวงเดียวกันเองด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้ ต่อรองผ่านการแสดงออกในลักษณะ ของการประชดประชันในเรื่องที่เกี่ยวกับการเข้าไปบิดเบือนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในภาพถ่าย ซึ่งการ กระทำในลักษณะดังกล่าวถือเป็นสิ่งต้องห้ามที่ขัดกับรหัสทางวิชาชีพ/จรรยาบรรณทางวิชาชีพของ ช่างภาพในฐานะสื่อสารมวลชนแขนงหนึ่ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างภาพอาชีพที่สังกัดอยู่หน่วยงาน/ องค์กร/หัวหนังสือ ที่มีจุดยืนในการนำเสนอข้อมูลจะต้องวางอยู่บนหลักการสัจจะความจริง ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของการแสดงออกตามที่กล่าวมาข้างต้นในลักษณะดังกล่าว น่าจะมีสาเหตุที่มาจากการพยายามสร้างเอกลักษณ์หรือลักษณะการถ่ายภาพในแบบฉบับเฉพาะ กลุ่มของตน (distinction) ให้มีความแตกต่างและเป็นที่ยอมรับแก่คนในสังคมทั่วไป

“โห...อันนี้ก็แบบสวยงาม (ภาพหมายเลข 5) (น้ำเสียงประชดประชัน กระแนะกระแหน เล็กน้อย) สวย ชวนหลงใหล ชวนมาเที่ยว นามอง พิถีพิถันมาก คือ ตั้งใจกับมันมาก ตั้งใจว่า

จะต้องมาในเวลานี้ เพื่อให้ได้แสงอย่างนี้ เพื่อให้ได้มุมแบบนี้” (ประเวศ ดันตราภิรมย์, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2552)

นอกจากนี้ยังสามารถระบุได้อีกด้วยว่า ภาพทุกภาพของ วอ ที่ปรากฏอยู่นั้น เป็นภาพที่ลั่นแล้วแต่ถูกประกอบสร้างหรือที่เรียกว่า “จัด” ขึ้นทั้งสิ้น

ภาพที่เอามาให้ดูเนี่ย เรียบอกได้เลยว่า จัดทุกรูปแหละ เช็ททุกรูป คำว่าเช็ทในที่นี้มันก็มีหลายความหมายนะ เช่น ทุกอย่างถูกเช็ทขึ้นมาหมด ของจริงไม่ได้เป็นแบบนั้น หรือการเช็ทแบบให้ตัวแบบทำซ้ำ ทำอีกครั้งหนึ่ง ให้เค้าทำใหม่อย่างนี้ก็เรียกว่าเช็ทได้ ซึ่งการเช็ทอย่างหลังนี้ มันอยู่บนเหตุผลของความเป็นจริง และมีทางเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้นมากกว่าการเช็ทแบบแรก (วุฒิภรณ์ สุวรรณวิช, 25 กุมภาพันธ์ 2552)

แต่จะว่าไปมันก็เหมือนมองกันคนละอย่างนะ อย่างพวกที่เช็ทก็อาจจะมองได้ว่า พวกนั้นกำลังทำงานประเภทศิลปะ งานศิลปะก็คืออย่างว่า ให้สีดี แสงดี องค์ประกอบลายเส้นสวย... ทั้งนี้มันก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการถ่ายรูปในแต่ละครั้งที่จะเป็นตัวบอกว่า เขาไปทำอะไร อย่างเช่น ภาพแบบบันทึกอย่างเนี่ย ถามว่าเขาไปทำอะไร ก็ตอบได้ว่า เขาไปเก็บไว้เอง บันทึกชีวิตประจำวันเก็บไว้ดูเอง มันมีประโยชน์สำหรับตัวเอง หรืออย่างที่ให้ดูอยู่นี้ก็อาจจะถ่ายเพื่อเอาไปประกวดประชันกันว่า เฮ้ย ถ่ายสวยกว่านะเว้ย ถ่ายสวยกว่ามึงนะเว้ย ภาพ ๆ นี้ภูพล้วนนะเว้ย อย่างเนี่ย สวยกว่านะ เขาไปทำโปสการ์ด เขาไปทำเป็นสื่อดึงดูดให้คนมาเที่ยว ซึ่งถ้าจะให้เราย้ายแบบนี้ ถามว่าเราถ่ายได้ไหม เราก็บอกได้เลยว่า เราถ่ายไม่ได้ คือ เราไม่ได้มุ่งมั่นที่จะถ่ายภาพในแนวนี้ไง แต่คือ ถ้าจะให้ถ่ายจริง ๆ ก็คงได้แหละ แต่ถ้าอยู่ดีดีจะให้โปรอแสงแดดทั้งวันทั้งวันก็คงไม่ไหว แต่ถ้ามีเวลาอาจจะทำมั้ง แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีเวลา ก็จะไม่ทำ (ประเวศ ดันตราภิรมย์, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัยการแสดงออกด้วยถ้อยคำที่ประชดประชันนั้น เป็นสิ่งที่บอกได้ว่าถึงแม้รหัสที่ใช้ในการประกอบสร้างความหมายจะเป็นรหัสชุดเดียวกัน นั่นคือ รหัสของความเป็นมืออาชีพด้านการถ่ายภาพที่ยึดตามหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากสถาบันการศึกษา แต่ระดับของการนำความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพไปใช้นั้น มีระดับที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ในการถ่ายภาพแต่ละครั้งสำหรับแวดวงของช่างภาพเชิงสุนทรีย์อาจจะให้น้ำหนักความสำคัญในเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพตามหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์เป็นหลัก ส่วนช่างภาพอาชีพซึ่งนำความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพมาใช้ในการถ่ายภาพเช่นกัน แต่อาจให้น้ำหนักความสำคัญไปกับเรื่องราว/แก่นเรื่องที่นำเสนอผ่านภาพถ่าย

มากกว่า และด้วยเหตุนี้เองจึงเกิดการแสดงออกในลักษณะของการพูดแสดงความคิดเห็นในลักษณะของการประชดประชันขึ้น ซึ่งจะว่าไปแล้วการแสดงออกในลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าเป็นรูปแบบของการสถาปนาความชอบธรรมทางวัฒนธรรม (cultural legitimacy) อย่างหนึ่ง และในขณะเดียวกันก็มีเรื่องของ การต่อรอง โดยใช้ความชอบธรรมทางการถ่ายภาพที่เน้นการถ่ายภาพแบบเล่าเรื่อง ต่อรองกับไปยังความชอบธรรมในการถ่ายภาพในแบบช่างภาพเชิงสุนทรีย์อีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่ออ้างรักษาสถิติประโยชน์อันพึงมีพึงได้จากแนวทางถ่ายภาพในแบบช่างภาพอาชีพ ที่มีการผลิต (production) และตีพิมพ์ เผยแพร่ (distribution) ผลงานภาพถ่ายที่เน้นและให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องไปยังผู้อ่านที่ถือเป็นกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายด้วยระยะเวลาที่คงที่ เป็นประจำ สม่ำเสมอ จนเป็นที่ยอมรับ และติดตามจากกลุ่มผู้อ่าน/กลุ่มผู้บริโภคที่บริโภค (consumption) หรือติดตามผลงานภาพถ่ายอยู่เป็นประจำอันจะนำมาซึ่งการต่อยอดทุนทางเศรษฐกิจของผู้ผลิต/ผู้ลงรหัสความหมายลงในภาพถ่ายต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะนั้น อาจมองวิธีคิด กระบวนการผลิต (production) และเผยแพร่ผลงานภาพถ่ายในลักษณะดังกล่าวของพวกช่างภาพอาชีพว่าเป็นวิธีคิดและการผลิตแบบอุตสาหกรรม กล่าวคือ เน้นการผลิตไปยังมวลชน (mass) ผู้รับสารอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เป็นจำนวนครั้งละมาก ๆ ด้วยระยะเวลาที่จำกัดและเร่งรัดจนเกินไป เป็นการทำลายคุณค่าของงานด้านศิลปะ ที่ต้องอาศัยเวลาในการบ่มเพาะรังสรรค์ชิ้นงานด้วยความประณีต วิจิตรบรรจง ซึ่งเมื่อความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่ม (ช่างภาพเชิงสุนทรีย์ และช่างภาพอาชีพ) มีความเห็นที่ไม่ลงรอยกันขึ้น

การแสดงออกทางอากัปกิริยาภายหลังจากเห็นงานภาพถ่ายที่ถูกผลิตและเผยแพร่ในเชิงพาณิชย์ดังกล่าว จึงออกมาในลักษณะของความขัดแย้งทางความคิดด้วยถ้อยคำประชดประชันนั่นเอง เข้าทำนอง ความเห็นไม่ลงรอยกัน มีความขัดแย้งกันอยู่ในที่ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเองแล้ว มองว่า ความเห็นที่ขัดแย้งกันอยู่ในที่ที่ถูกแสดงออกผ่านถ้อยคำประชดประชันดังกล่าวแท้จริงน่าจะมาจาก “จุดยืนทางความคิด/อุดมการณ์ทางความคิดในเรื่องของการถ่ายภาพ” ของกลุ่มคนที่ทำงานทางด้านศิลปะที่มีความเป็น ตลอดจนมีอุดมการณ์ จุดยืนทางความคิดที่ไม่ตรงกันเสียทีเดียว การแสดงออกของกลุ่มคนทั้งสองกลุ่มดังกล่าวจึงมีความขัดแย้งกันอยู่ในที่ตลอดเวลา

“ขอบคะ ดูดีจัง...สวย สวย สวยมาก... ดูแล้วมืออาชีพซัวร์”: นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

ข้อมูลด้านการรับรู้ ดีความ สร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวจากแวดวงของนักท่องเที่ยว ที่ได้จากการทดลองนำภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ ไปให้ดูนั้น มีทั้งการรับรู้ ดีความ สร้างความหมายในเชิงบวก คือ เป็นไปรูปแบบของการชื่นชอบ ชื่นชม และศรัทธาในความสามารถทางด้านการถ่ายภาพ ส่วนการรับรู้ ดีความ สร้างความหมายในเชิงลบนั้น คือ การตั้งคำถามกับไปยังกรรมวิธีในการถ่ายภาพที่ดูเหมือนว่าจะไม่สามารถเกิดขึ้นจริงได้

“เหมือนภาพที่อยู่ในพวก ไปสการ์ดเลยคะ ขอบคะดูดีจัง เคยเห็นนะเคยเห็นตามพวก นิตยสาร แต่ถ้าถามว่าให้ถ่ายแบบนี้ถ่ายได้ไหม คงไม่ได้คะ เพราะกล้องที่มีอยู่ไม่ดีพอ ถ่ายออกมา ยังไงคุณภาพก็สู้เค้าไม่ได้อยู่แล้ว” (วีระชัย ไชยบุตร, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2551)

“ขอบภาพนี้ครับ (ภาพหมายเลข 5) เหมือนภาพวาดเลย ภาพนี้ก็สวยดี (ภาพหมายเลข 6) แสงสวยดีครับ” (ชลาดิษฐ์ ศรีธนะชนธ์, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2551)

โฮของคนนี้ (ของ วอ) เามาให้ดูทำไมเนี่ย คนนี้เค้าเก่ง ไม่ต้องดูเลยของคนนี้ ดูแล้ว อึ้งเลย ให้ผมถ่ายผมก็ถ่ายแบบเค้าไม่ได้ ต้องใช้เวลากว่าจะถ่ายแบบเค้าได้ คือ ภาพของเค้าเนี่ยสวยจนไม่รู้จะพูดอย่างไร สวย สวย สวยมาก ทั้งองค์ประกอบภาพ สี แสง คอนทราสต์... ภาพของ วอ อันนี้ (ภาพหมายเลข 4) ดูแล้วมืออาชีพซัวร์ เหมือนไปสการ์ดเลย ดูแสงดีสวยงามเสีย อันนี้สงสัยจัดฉากด้วยแน่นอนรับประกันได้เลย เพราะเราเคยคุยกับช่างภาพที่เรารู้จักนะ มันบอกว่าเวลาไปถ่ายรูปนะ อย่างเช่นไปถ่ายรูปที่เชียงใหม่ มันต้องขอให้พระมาช่วยปล่อยโคม ที่สำคัญใช้ไฟได้ซื่อปแนซัวร์ (อภิรักษ์ ธรรมเสนา, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2552)

“ภาพของ วอ เนี่ยชอบทุกรูปนะแต่ดูเหมือนสีแสดเงเนี่ย (ภาพหมายเลข 3) จัดมายังไงก็ ไม่รู้ ไม่ได้ไม่ชอบนะ แต่ดูแล้วเกิดการตั้งคำถามว่า มันเหมือนจงใจให้เค้าใส่สีแสดเงมา” (ประอรพิชญ์ คัจฉวัฒนา, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2552)

การแสดงออกในแวดวงของนักท่องเที่ยวที่นำเสนอมาข้างต้นสามารถนำไปสู่ข้อสรุปในเบื้องต้นได้ว่า สำหรับนักท่องเที่ยวแล้ว การแสดงออกภายหลังจากที่ได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวจะมีปฏิกิริยาออกมาในรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ที่นักท่องเที่ยวคนนั้นสั่งสมมา เช่น หากนักท่องเที่ยวไม่มีทุนความรู้ทางด้านการถ่ายภาพ โดยเฉพาะการถ่ายภาพในเชิงศาสตร์และศิลป์ซึ่งจะต้องประกอบสร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวตามหลักของการจัดวางองค์ประกอบภาพแล้ว ปฏิกิริยาที่นักท่องเที่ยวที่แสดงออกมาก็จะไม่มี ความเกี่ยวข้องกับเรื่องของ

ศาสตร์และศิลป์ทางการถ่ายภาพแต่อย่างใด ปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการได้ดูภาพถ่ายท้องเที่ยวจะเป็นการพูดถึงประเด็นอื่น ๆ เช่น การพูดในลักษณะของความชื่นชอบ ชื่นชม พูดในประเด็นที่เกี่ยวกับความแปลกตา ความฉงนสงสัยถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่าย พูดถึงความคล้ายคลึงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เคยเห็นมาจากพื้นที่ท้องเที่ยวอื่น ๆ ที่เคยได้ไปเที่ยวมาก เช่น พูดถึงประเพณีของทางภาคเหนือเปรียบเทียบกับประเพณีของชาวมอญ เป็นต้น

ในทางกลับกัน หากนักท่องเที่ยวที่มีชุดความรู้พื้นฐานในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ/มีชุดรหัสความหมายในแบบเดียวกันกับมืออาชีพด้านการถ่ายภาพอยู่บ้าง ปฏิบัติที่นักท่องเที่ยวจะแสดงออกก็จะมีข้องเกี่ยวกับหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพด้วยเช่นกัน ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวก็จะมีทั้งเห็นด้วยคล้อยตามตามหลักการจัดวางองค์ประกอบภาพที่ปรากฏในภาพถ่าย และไม่เห็นด้วย ไม่คล้อยตามซึ่งรูปแบบของการต่อรองกับไปยังวิธีการถ่ายภาพของคนในแวดวงต่าง ๆ จะมีมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพที่มีอยู่นั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่าการมีทุนทางวัฒนธรรมร่วมมาก เป็นการเปิดช่องทางให้เกิดการต่อรองกับกลุ่มคนแวดวงย่อยอื่น ๆ ได้มากด้วยเช่นกัน

“ดูแล้วยังไม่รู้เลยว่าเป็นสังขละฯ”: คนในพื้นที่กับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท้องเที่ยว

ภายหลังจากนำภาพถ่ายของ วอ ให้กลุ่มแวดวงคนในพื้นที่ได้ดูนั้น ผู้วิจัยพบว่า คนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่ ออกอาการ “ทึ่ง” พร้อม ๆ ไปกับอาการฉงนสงสัยถึงความสามารถในการถ่ายภาพบ้านเกิดของพวกเขาให้ออกมามีความงดงาม ด้วยมุมมองที่แตกต่างไปจากกรณีศึกษาอื่น ๆ ที่ผ่านมา จนในบางครั้งถึงกับออกปากถามคำถามในทำนองว่า “เขาไปถ่ายมุมไหน ถ่ายยังไง” จึงได้ภาพถ่ายออกมาในลักษณะเช่นนี้ และเมื่อผู้วิจัยลองถามต่อไปว่าพวกเขามีความต้องการที่อยากจะถ่ายภาพให้ออกมามีลักษณะเหมือนอย่างเช่นภาพถ่ายสวย ๆ ที่ วอ ถ่ายบ้างหรือไม่

คำตอบที่ได้รับจากคำยืนยันของคนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่ก็คือ พวกเขาคงไม่สามารถถ่ายภาพให้ออกมามีลักษณะเหมือนภาพถ่ายที่ วอ ถ่ายได้ ถึงแม้ในบางครั้งพวกเขาจะมีความต้องการถ่ายภาพให้ออกมามีลักษณะสวย ๆ แบบที่ วอ ถ่ายภาพมาก็ตาม

นอกจากนี้ คนในพื้นที่ยังยอมรับด้วยว่า วัตถุที่เห็นในบางภาพนั้นไม่สามารถหาดูได้แล้วในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น ภาพของสะพานไม้ที่ได้รับการซ่อมแซมแก้ไข จนผิดรูปไปจากเดิม กล่าวคือ จากสะพานไม้ที่เคยคดเคี้ยวไปมา กลับกลายเป็นสะพานไม้ที่มีลักษณะเป็นเส้นตรง หรือภาพตอนช่วงฤดูแล้งจัด ที่ทำให้น้ำลดจนสามารถมองเห็นซากวัดวังกวีเวการามเก่า พร้อมสิ่งปลูกสร้างที่จมน้ำอยู่ เป็นต้น

ภาพของ วอ ดูแล้วสวยหมดเลย ผมมองว่ามีอาชีพถ่ายยังงี้ก็สวย เมื่อกี้ผมดูผมยังไม่รู้เลยว่าเป็นสังขละ ดูแล้วก็ไม่รู้ด้วยว่าเขาถ่ายยังงี้ถึงได้ออกมาแบบนี้ อย่างภาพนี้ (ภาพหมายเลข 6) ถ้าปิดเจดีย์ไปเนี่ยไม่รู้เลยว่าเป็นสังขละ แต่ถ้าไม่ปิดเห็นปั๊บก็จะรู้เลยว่าเป็นสังขละ เห็นตั้งแต่เกิดไปกันมาก็บอย ถ้าถามผมว่าผมชอบรูปไหนผมชอบรูปที่มีเจดีย์พุทธคยานะ ส่วนรูปอื่น บางรูปมันดูไม่ออกว่าเป็นสังขละ (สมพงษ์ อุตตะมะมงคล, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

ในทัศนะของผู้วิจัยการที่คนในพื้นที่ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ บางภาพแล้วไม่รู้ว่าเป็นภาพถ่ายของอำเภอสังขละบุรีหรือไม่ บ่งบอกได้ว่าจุดยืนของการประกอบสร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ นั้น เป็นคนละจุดยืนกับการมองและการประกอบสร้างความหมายของพื้นที่อำเภอสังขละ นั่นคือ ในขณะที่ วอ ใช้รหัส (code) ความหมายในเรื่องศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพมาใช้ในการอ่าน/รับรู้ความหมาย แต่คนในพื้นที่ (host) กลับใช้รหัส (code) ในเรื่องของความเป็นตัวตน/อัตลักษณ์ของผู้คน สิ่งของต่าง ๆ ของอำเภอสังขละบุรี ซึ่งรหัสความหมายในแบบฉบับของคนในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากจะไม่เป็นที่ยอมรับหรือได้รับความชอบธรรมจากช่างภาพหรือคนในแวดวงภาพถ่ายท่องเที่ยวมากเท่าใดนักแล้ว รหัสความหมายในแบบฉบับของคนในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่สามารถนำไปต่อยอดหรือแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจด้วยการตีพิมพ์เผยแพร่ภาพถ่ายออกวางจำหน่ายอีกด้วย และนั่นก็เท่ากับว่ารหัสความหมาย (code) ที่ใช้ในการอ่านหรือตีความหมายเป็นคนละชุดกันนั่นเอง

“ภาพของ วอ นี่ดูเหมือนเขาจะมาถ่ายนานแล้วนะครับ ผมรู้ได้เพราะดูจากในภาพ (ภาพหมายเลข 6) จะมีอยู่ 3 ปีที่น้ำลงจัด ๆ แบบในภาพนี้ ส่วนอันอื่นก็ชอบนะครับ จะว่าไปผมก็ชอบหมดแหละ ผมว่ามันสวยกันคนละแบบ” (สมพงษ์ อุตตะมะมงคล, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

“สวยแทบทุกอัลบั้มเลย โดยเฉพาะอัลบั้มของ วอ แต่ถ้าให้หนูถ่าย หนูก็คงไม่สามารถถ่ายได้แบบนี้ ส่วนใหญ่ถ้าพวกหนูไปเที่ยว พวกหนูก็จะถ่ายออกมาแบบที่นักท่องเที่ยวเขาถ่าย ๆ กันคะ คือ เน้นคน แล้วเอาไว้ตรงกลาง” (ปทุมเกสร สกุลวงศ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

โห ภาพนี้ (ภาพหมายเลข 2) สะพานยังใหม่อยู่เลย ตอนนี้องพวกหมอน พวกเส้าที่เป็นไม้มันผุหมดแล้ว สะพานนี้จริง ๆ เป็นของทางวัดเป็นของหมู่บ้าน เป็นสะพานที่หลวงพ่อสร้างร่วมกับชาวบ้านไว้ ตอนนี้มีประเด็นข่าวว่าจะโอนกรรมสิทธิ์สะพานให้เป็นของเทศบาลหรือไม่ยังเป็นข่าวอยู่ตอนนี้ ก็ไม่รู้ทางวัดจะยังงี้ จะให้หรือเปล่า ถ้าผมถามผมอยากให้โอนไหม ในความคิดของผมถ้าวัดเขาโอนให้เทศบาล แล้วเทศบาลทำสะพาน ซ่อมสะพานให้เหมือนสภาพเดิมผมก็อยากให้โอนนะ แต่ได้ข่าวว่าเขาจะทำเป็นเสาปูนเนี่ยสิ ถ้าเป็นอย่างนั้นก็ไม่อยากให้โอน เพราะถ้าทำอย่างนั้นเอกลักษณ์ก็

จะหายไปเลย หลวงพ่อก็ไม่อยู่แล้วด้วย อยู่แต่ลูกศิษย์ ไม่รู้จะทำได้เหมือนเดิมหรือเปล่า เมื่อก่อนสะพานจะสวยมากเลยครับ เมื่อก่อนสะพานจะมีลักษณะคดเคี้ยวไปตามต้นไม้ที่ขึ้นข้าง ๆ สะพานครับ หลัง ๆ พอสร้างเขื่อนน้ำท่วมต้นไม้ตายหมด มันก็เลยไม่มีไม้ครับ ไม่มีต้นไม้หรือต่อไม้ขวางตัวสะพานแล้ว สะพานมันก็เลยดูตรงขึ้นเรื่อย ๆ แล้วอีกอย่างทำสะพานตรง ๆ เนี่ยมันทำง่าย แล้วมันก็ดูแลรักษาซ่อมแซมได้ง่ายด้วย (วิรัช ไกรสังข์ชะณรงค์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

การแสดงออกในลักษณะดังกล่าวเป็นการบ่งบอกให้ผู้วิจัยรู้ว่า สำหรับคนในพื้นที่นอกจากจะใช้รหัสในการประกอบสร้างความหมายคนละชุดกับพวกช่างภาพแล้ว รหัสที่คนในพื้นที่นำมาใช้ในการอ่านความหมายในภาพถ่ายชุดนี้นั้นมีแนวโน้มที่จะแตกต่างไปจากกลุ่มคนในแวดวงอื่นด้วย ดังข้อมูลที่น่าเสนอมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า รหัสความหมายที่คนในพื้นที่ใช้ในการอ่าน/ถอดความหมายจากภาพถ่ายท้องที่เขื่อนนั้น เป็นรหัสในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่หรืออัตลักษณ์ของอำเภอสังขละบุรีนั่นเอง

ภาพของ วอ ภาพนี้ผมก็ชอบนะ (ภาพหมายเลข 4) มันดูมีบรรยากาศ มีหมอกดูเป็นธรรมชาติ เห็นบรรยากาศของวัดเก่านิด ๆ อยู่ในภาพนี้ เมื่อก่อนอำเภอสังขละบุรีจะอยู่บริเวณที่วัดจมน้ำนี้เลยครับ ก่อนที่เขาจะสร้างเขื่อน พอสร้างแล้วทั้งอำเภอยเลยจมอยู่ใต้น้ำ แต่ว่าทางเขื่อนเขาก็เร่งมาก่อนหน้าที่เขาจะผันน้ำ เขาก็เร่งเตือนมาแล้วก็ให้ย้ายไปอยู่ข้างบน เขาจัดที่ไว้ให้ พอเวลาน้ำลดจริง ๆ ตรงบริเวณนี้จะเห็นเจดีย์สามองค์อยู่ตรงบริเวณนี้ด้วย เป็นกองอิฐสามกอง ซึ่งยังอยู่

ภาพของ วอ เนี่ยสังขละหรือเปล่าครับ (ภาพหมายเลข 1) ถ้าใช้รู้สึกจะเป็นตอนน้ำลดแล้วนะ ถึงได้มีตอไม้โผล่ขึ้นมา ดู ๆ ไปภาพชุดนี้สวย สวยทุกภาพเลย เหมือนภาพวาดเลย หรืออย่างภาพนี้เป็นภาพตอนที่เจดีย์พุทธคยา ยังไม่ได้รับการบูรณะ (ภาพหมายเลข 6) ให้สังเกตจะเป็นแผ่นกระเบื้องแบน ๆ แต่มานี้ปัจจุบันเขาฉาบเป็นปูนแล้วก็พ่นสีให้เป็นสีทองไปแล้ว หุยส์แต่ภาพนี้เนี่ยให้สังเกตตรงบริเวณแถว ๆ เจดีย์ยังไม่ร้านค้าอะไรเลย มีแต่ศาลา พวกต้นไม้ก็ยังไม่สูงเท่าไร ตอนนั้นต้นไม้ปกคลุมไปหมดแล้ว ร้านค้าก็เต็มไปหมด

ภาพของ วอ ภาพนี้สวยมาก ๆ (ภาพหมายเลข 3) เหมาะสำหรับเอาไปทำโปสการ์ดเลยเนี่ย แต่เสียอย่างเดียวไม่รู้ว่าจะสถานที่ที่อยู่ในภาพนั้นคือที่ไหน มันบอกไม่ได้ว่าเป็นสังขละหรือไม่ แต่ยังไงก็ต้องยอมรับว่าเขาถ่ายสวยมาก มีอยู่ครั้งหนึ่งมีคนมาจ้างให้ผมไปพายเรือให้พระนั่ง แล้วเขาก็ถ่ายภาพ รู้สึกจะเอาไปทำเป็นโปสการ์ดของการท่องเที่ยว ตอนผมเด็ก ๆ เลยละผมจำได้ ย้อนแสงแบบนี้แหละ (ภาพหมายเลข 4) จะว่า

ไปภาพนี้เนี่ยบ่งบอกความเป็นสังขละบุรีได้เลย คือ มีวัดจมน้ำ (วิรัช ไกรสังขละณรงค์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

วลีที่ว่า “แต่เสียอย่างเดียวไม่รู้ว่าจะสถานที่ที่อยู่ในภาพนั้น คือที่ไหน มันบอกไม่ได้ว่าเป็นสังขละหรือไม่” เป็นวลีที่ตอกย้ำให้เห็นว่าในความคิดของคนในพื้นที่นั้น มองว่าภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ ไม่สามารถสื่อสารความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นสังขละผ่านออกมาทางภาพถ่ายได้

อะ ภาพนี้ นี่พี่ถ่ายมุมไหนเนี่ย ถ่ายได้ยังไง สะพานยังโค้ง คดไปคดมาอยู่เลย และจากที่ดูตอนที่เค้าถ่ายสะพานนี้น่าจะเป็นช่วงที่เขาจะให้รถมอเตอร์ไซด์วิ่งบนสะพานได้อยู่ละ ซึ่งถ้าเป็นตอนมอเตอร์ไซด์ยังวิ่งได้ ตรงกลางมันจะมีสองเลน เป็นไม้ตั้งหนุนขึ้นมาข้างละสามแผ่น ทำเหมือนเป็นเลนสวนกันได้ แต่ตอนนี้รถวิ่งไม่ได้แล้ว เพราะเค้ากลัวเป็นอันตราย สะพานจะรับน้ำหนักไม่ไหว แล้วเดี๋ยวนี้หาภาพอย่างนี้ดูไม่ได้อีกแล้ว ช่วงหลัง ๆ ที่ผ่านมานี้สะพานถูกซ่อมเยอะ สะพานมันเก่า แล้วก็ถูกใช้มานาน มันก็เลยเก่า เคยหักไปที่หนึ่งเหมือนกัน ช่วงกลาง ๆ สะพานเลย เขาเลยต้องซ่อมใหม่ หลังๆ บางทีก็มีเค้ามาถ่ายละครเหมือนกันนะ พี่รู้สึกจะเรื่อง “รับน้อง” เค้าก็มาถ่ายที่นี่ มาบอยนะพี่ กองถ่ายหนังเนี่ย อย่างล่าสุดก็ “อรหันต์ซัมเมอร์” มาถ่ายที่วัดวังที่นี้ แล้วก็ไปถ่ายที่วัดทองผาภูมิตรงภูเขานั่น พวกตะคองตะเคียนก็มาถ่ายที่นี่ เวลาเขายกกองมาถ่ายก็จะเห็น ที่ผมรู้ว่าเป็นที่นี้ก็เพราะ เวลาดูหนังแล้วเนี่ย เห็นฉากในหนังก็จะรู้ปั๊บเลยว่าเป็นบ้านเรา เขามาถ่ายบ้านเรา (น้ำเสียงภาคภูมิใจ) (วิรัช ไกรสังขละณรงค์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงแรกของการได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ แม้คนในพื้นที่จะออกอาการอึ้ง ทึ่ง และชื่นชมไปกับความงดงามในภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างขึ้นตามหลักในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ แต่การแสดงออกทางอากัปกิริยาอย่างหนึ่งที่ยังปรากฏให้เห็นผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของ วอ ก็คือ การที่แวดวงคนในพื้นที่ยังสามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ได้อย่างแม่นยำ นั่นย่อมเป็นไปได้หรือไม่ว่าชุดความรู้/ทุนความรู้ที่คนในพื้นที่มีและถูกแสดงออกนั้นหาใช่ทุนความรู้ทางการถ่ายภาพแต่อย่างใด ทุนความรู้ที่คนในพื้นที่มีกลับเป็นทุนความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องพื้นที่ท่องเที่ยวในฐานะถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองมากกว่า

เนี่ย ๆ อย่างภาพนี้เป็นภาพยอ ในภาพเนี่ยเขาจะยกไปแล้วเนี่ย พอตอนกลางคืนเขาจะหมุนให้ยอมันลงไปใต้น้ำ เพื่อให้ตาข่ายมันลงไปจมน้ำอยู่ข้างล่าง พอกลางคืนเขาก็จะเอาเบตมาวางแล้วก็ต่อไฟ พอไฟสว่างก็จะมีแมลงมาเล่นไฟ แล้วปลาก็จะมีปลา มากินแมลง ปลามันก็จะอยู่ในนั้น แล้วพอตอนเช้า ๆ หน่อย เขาก็จะไปยก ยกขึ้นมา

ปลาก็ติดขึ้นมา ปลาที่ได้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นปลาชิว ปลาสร้อยเล็ก ๆ เมื่อก่อนเนี่ยตรงบริเวณแถวนี้ที่มันจะเป็นแอ่ง แล้วมันจะมีปลาเยอะมาก ภาษามอญใช้คำว่า “วังกะ” แปลว่า ที่อยู่ของปลา พี่เคยได้ยินคำว่า หมู่บ้านวังกะ ก็หมายความว่า หมู่บ้านที่เป็นที่อยู่ของปลา หรืออุดมสมบูรณ์ไปด้วยปลานานับชนิด... อย่างภาพนี้ นี่ตอนน้ำลดนี้ พอน้ำลดแล้วก็จะเห็นเป็นแบบนี้ละพี่ จะเห็นไปถึงพื้นของหอรบซึ่งกับโบสถ์หลังเก่าเลย แต่ภาพแบบนี้มันแล้วนะเนี่ย ถึงเห็นภาพน้ำลดได้ขนาดนี้ หลัง ๆ มาไม่ค่อยได้เห็นน้ำลดขนาดนี้แล้ว อย่างมากก็แค่ครึ่งหนึ่งของตัวโบสถ์ ถ้าช่วงไหนที่น้ำลดมาก ๆ ก็จะได้เห็นพระเจดีย์สามองค์ ไม่ใช่พระเจดีย์สามองค์ใหม่ที่อยู่ตรงเขตแดนไทยพม่านะ พี่พระเจดีย์สามองค์ที่ว่านี่ เป็นพระเจดีย์สามองค์จริง ๆ ของดั้งเดิมเลย มันจะอยู่บริเวณหลังเมรุเผาศพที่วัดหลังเก่าที่จมน้ำอยู่ เห็นยายเคยเล่าว่า ถ้าอยากได้อะไรก็ให้ดำน้ำลงไป แล้วหยิบก้อนหินขึ้นมาแล้วอธิษฐานก็จะได้สิ่งที่ขอ เห็นพวกปู่ย่าเฒ่าเล่าให้ฟังแบบนี้ละ แล้วแม่ก็เล่าให้ฟังด้วยว่า ถ้าน้ำลดหมดแล้วจะเห็นเจดีย์สามองค์โผล่พ้นน้ำขึ้นมา ซึ่งเจดีย์สามองค์จะมีลักษณะเป็นก้อนอิฐแดง ๆ มากกว่า ตรงเจดีย์สามองค์อันใหม่ที่เขาไปสร้างตรงเขตแดนไทยพม่า (สมปา อุตตะมะมงคล, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

เนี่ยถ้าตอนเย็น ๆ พี่มาถ่ายสะพานไม้มันจะเป็นแบบนี้ มันจะสวยมากเลย ส่วนใหญ่เค้าจะถ่ายกันมาจากสะพานไม้ มันจะสวยมาก แต่มันจะส่องมาตรงน้ำเนี่ยมันจะเป็นประกายแล้วสวยมากเลย นี่แสดงว่าถ่ายไว้นานมาก เพราะดูจากต้นไม้ ยังมีต้นไม้ยืนตายอยู่เลย เห็นแล้วนึกไปถึงต้นตาล เมื่อก่อนถ้าปีนขึ้นไปบนหอรบซึ่งก็จะมองเห็นต้นตาล ยืนจมน้ำอยู่ ต้นตาลต้นนี้ก่อนที่จะจมน้ำจะตั้งอยู่ตรงข้างสถานีอนามัย ถัดจากสถานีอนามัยก็เป็นหมู่บ้าน แล้วก็วัด อันนี้หมายถึงเมื่อก่อนนะ ต้นตาลต้นนั้นก็อยู่นานเหมือนกัน เพิ่งมาตายก็ตอนที่หลวงพ่อดีไป แล้วก็ก็มีเรื่องเล่าตามมามากมาย บ้างก็ว่าพอหลวงพ่อดี ต้นตาลก็ตายตาม ส่วนพ่อผมบอกว่ามันตายเพราะมีคนไปฟันมัน บ้างก็ว่ามีคนเอาเรือไปผูก พอลมพัดมาแรง ๆ มันก็เลยหักโค่นลงมา (ปทุมเกสร สกุลวงศ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

กล่าวโดยสรุป ภายหลังจากให้คนในพื้นที่ได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของช่างภาพสุนทรียะ คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีการรับรู้ ตีความ ตลอดจนสร้างความหมายไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือการรับรู้ ตีความ ตลอดจนสร้างความหมายแต่เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ที่พวกเขาถือกำเนิดและเติบโตอยู่เป็นสำคัญ และนั่นก็คือเรื่องของอัตลักษณ์นั่นเอง

การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของกลุ่มช่างภาพอาชีพ

ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ ที่นำมาทำการทดลองให้กลุ่มคนต่างแวดวงได้ดูภาพในครั้งนี้นั้น ประกอบไปด้วยชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 18 ภาพ เกณฑ์ในการเลือกภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นำมาทดลองให้กลุ่มแวดวงต่าง ๆ ได้ดู ได้ดีคือนั้น ใช้เกณฑ์เดียวกันกับที่ใช้ในการเลือกภาพถ่ายท่องเที่ยวในกรณีของ วอ นั่นคือ พิจารณาจากความเป็นตัวแทนของพื้นที่อำเภอสังขละบุรี กล่าวคือ ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ทำการคัดเลือกมานั้นประกอบไปด้วยภาพถ่ายท่องเที่ยวของผู้คน สถานที่ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมดังภาพชุดต่อไปนี้

ภาพที่ 8.9
ชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ

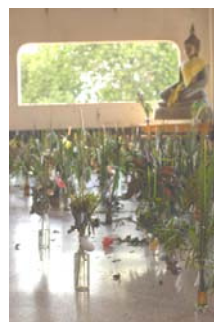
1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

ภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีที่ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้นด้วยฝีมือการถ่ายภาพของ เวฟ ในชุดนี้ เป็นภาพถ่ายที่ถูกเข้ารหัส (encode) ความหมายในลักษณะเดียวกันกับภาพถ่ายของ วอ กล่าวคือ เป็นภาพถ่ายที่ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้นตามหลักการจัดวางองค์ประกอบภาพตามศาสตร์และศิลป์ทางการถ่ายภาพที่ เวฟ ได้ศึกษามา เช่น การใช้กฎสามส่วน เส้นนำสายตา ทิศทางของแสงเงา ความสมดุล ฯลฯ แต่เอกลักษณ์ที่ถือได้ว่าโดดเด่นสำหรับการถ่ายภาพตามแบบฉบับของ เวฟ นั่นก็คือ การถ่ายภาพแบบเล่าเรื่องราว เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน/ผู้รับสาร โดยความหมายที่สื่อไปยังผู้รับสารจะต้องอยู่บนพื้นฐานหลักการการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่จะต้องเล่าเรื่องที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

ด้วยการให้ความสำคัญกับการสร้างแก่นเรื่อง ตลอดจนการจัดวางวัตถุดิบของต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น คน วัตถุดิบของ ตลอดจนสถานที่/ฉาก ร้อยเรียงตามหลักการถ่ายภาพให้เกิดเป็นภาพตัวแทนบอกเล่าถึงเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนมอญที่อำเภอสังขละบุรีแห่งนี้ เช่น วิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับสายน้ำที่สะท้อนให้เห็นถึงความใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่มีความงดงาม หรือแต่งกายและการทูนของอยู่บนศีรษะซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาวมอญอย่างหนึ่ง ที่มีความแปลกสะดุดตาตามสายตาของคนนอกพื้นที่อย่างเช่น เวฟ

อย่างไรก็ดีจากการสอบถามถึงชุดรหัสความหมาย (code) ที่ เวฟ ได้ทำการเข้ารหัส (encode) ไว้ในภาพถ่ายชุดนี้นั้นพบว่า รหัสความหมายที่ถูกเข้ารหัสไว้ก็คือ ความเป็นตัวแทนของอำเภอสังขละบุรี ซึ่งหมายถึงอะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นคน สถานที่ พิธีกรรม ฯลฯ ที่ปรากฏมีอยู่จริงในพื้นที่อำเภอสังขละบุรีแห่งนี้ ที่มีความน่าสนใจและความแปลกใหม่สำหรับตัวเขา หรือเป็นความน่าสนใจและความแปลกใหม่ที่สอดคล้องไปกับความต้องการของต้นสังกัดที่เขาได้รับมอบหมายมา ซึ่งสำหรับภาพถ่ายชุดนี้แล้ว เวฟ เล่าถึงขั้นตอนการลงรหัสให้ฟังว่า เขาจะพยายามหาสถานที่ที่ใช้ที่มีลักษณะความเป็นตัวแทนของอำเภอสังขละบุรีที่มีความน่าสนใจ แปลกตา โดยพยายามให้เป็นสถานที่ที่มีคนอยู่ในบริเวณนั้น แล้วก็พยายามทำให้ทั้งสถานที่ และคนที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวมีความน่าสนใจ ด้วยการประกอบสร้างความหมายให้เป็นเรื่องราวที่มีความกลมกลืน สอดคล้องลงตัวตามหลักการการถ่ายภาพ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีข้อเท็จจริงมารองรับ ซึ่งถ้าหากในกรณีที่ไม่สามารถประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายให้เสร็จสิ้นภายในภาพถ่ายใบเดียวได้ เวฟ ก็จะประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายเพิ่มเติมจนกว่าจะสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่เขาคือต้องการ ซึ่งในทัศนะของตัวผู้วิจัยเองแล้ว มองว่าการประกอบสร้างความหมายในลักษณะดังกล่าวเปรียบเสมือนการหยิบยื่นความเป็นอื่นจากสายตาของคนนอกพื้นที่และที่สำคัญภาพถ่ายท่องเที่ยวของเขาจะต้องไม่ใช่ภาพถ่ายท่องเที่ยวในแบบของนักท่องเที่ยวอย่างแน่นอน

ภาพถ่ายของเราชุดนี้ เราไม่ได้ต้องการสื่อความหมายในลักษณะภาพของนักท่องเที่ยวนที่มีคนมายืนยืนให้กับกล้องนะ จะมีบ้างเป็นส่วนน้อย ซึ่งก็ถือว่าน้อยมาก ๆ ภาพชุดนี้เราต้องการถ่ายโดยสื่อความหมายให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของอำเภอสังขละบุรีสื่อในลักษณะของการเล่าเรื่องที่จะต้องมีความเด่น ความแปลกตา เตอะตา จากมุมมองของตัวเรา คือ ในมุมมองของช่างภาพ ไม่ใช่จากมุมมองของนักท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นถ้าภาพไหนที่เกิดมีการมองของคนในภาพเข้ามาที่กล้อง ภาพนั้นก็ถือว่าเสียไปเลย และถ้าหากภาพไหนเล่าเรื่องแล้ว ไม่สามารถเล่าเรื่องได้จบในภาพเดียว เราก็จะถ่ายอีกภาพหรือสองภาพ แล้วนำเสนองานนั้นไว้ด้วยกันเพื่อให้เรื่องราวที่เราต้องการนำเสนอสมบูรณ์ (เวฟ, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2551)

“ขาด ๆ เกิน ๆ นะ ดูแล้วไม่ค่อยลงตัว”: ช่างภาพเชิงสุนทรียะกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

การรับรู้ ตีความ สร้างความหมายของกลุ่มแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรียะ โดยภาพรวมจากการทดลองนำภาพถ่ายท่องเที่ยวของช่างภาพมืออาชีพไปให้ดูนั้น พบว่า การรับรู้ ตีความ ตลอดจนการสร้างความหมายที่โดดเด่นที่สุดนั้น จะไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพมากกว่า ที่จะเป็นการรับรู้ ตีความ สร้างความหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เช่น การถามถึงบุคคลผู้ถ่ายภาพว่าเป็นใคร ประกอบอาชีพใด อุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายภาพนั้นเป็นกล้องถ่ายภาพชนิดใด รุ่นอะไร ล้างอัดขยายภาพด้วยตนเองหรือไม่ ในทัศนะของผู้วิจัยเพียงแค่ว่าคำถามที่มาเป็นชุดดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าสำหรับการถ่ายภาพ สิ่งที่แวดวงช่างภาพเชิงสุนทรียะให้ความสนใจให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ก็คือ เรื่องของอุปกรณ์ที่เปรียบได้กับเทคโนโลยีหรือพลังการผลิตภาพถ่าย ที่สำคัญอุปกรณ์เป็นปัจจัยการผลิตที่ใช้จำแนกความแตกต่างทางรสนิยม (distinction of taste) ระหว่างกลุ่มคนในแวดวงต่าง ๆ ได้

“นี่เค้าถ่ายด้วยกล้องอะไร กล้องดิจิตอลหรือกล้องฟิล์ม แล้วก็ปรีนเองหรือว่าส่งแล็บภาพมันเหมือนมาจากปรีนเตอร์ (ภาพหมายเลข 17, 18) เลย” (วอ และ พรชัย ประจักษ์สุวรรณวงศ์, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2552)

“ภาพบางภาพดูเหมือนว่าเค้าปรีนมาไม่ดีหรือเปล่า ขอบมันดูม่วง ๆ” (วิสันต์ เดชานูนงษ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2552)

ภาพบางภาพดูแล้วไม่รู้ว่ากล้องเค้ามีปัญหาหรือเปล่า ผมรู้สึกว่ามันเพี้ยนไปหมด หรือว่าอาจเป็นที่สภาพอากาศตอนที่ถ่าย ซึ่งถ้าเป็นที่สภาพอากาศตอนนั้นถ่าย ผมแนะนำว่า ชิฟ (shift) ไวท์บาลานซ์ (White Balance) แก๊สไม่ให้เพี้ยน หรือก็ไม่ก็เปลี่ยนไวท์บาลานซ์ให้เป็นคลาวด์ (cloudy) จะดีกว่า (ณัฐพงษ์ สื่อพัฒธิมา, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2552)

ภาพของ เวฟ ดูแล้วสวยดีนะ มุมมองเค้าดี พอดีเหมาะเจาะ ภาพก็คม แสงเงามันได้ด้วยทั้งที่ถ่ายในที่มืดนะ การวางองค์ประกอบภาพก็ใช้ได้นะ แต่ก็มีบางภาพที่รก ๆ ไปหน่อยนะ อย่างเช่นภาพดอกไม้เนี่ย (ภาพหมายเลข 4, 13) ดูองค์ประกอบมันรก ๆ ไปหน่อย หรืออย่างรูปพระที่กำลังเดินบนสะพานเนี่ยตรงฉากหลังผมว่ามันค่อนข้างขาวไปหน่อยนะ (ภาพหมายเลข 6) ถ้าฟ้าข้างหลังเป็นสีฟ้าจะสวยมากเลย หรืออย่างรูปเด็กโดดน้ำเนี่ย (ภาพหมายเลข 9) ผมก็ชอบนะแต่ว่ามันไม่ค่อยชัด คือ มันไม่คมแล้วมันก็ไปเน้นที่เด็กมากเกินไป ไม่รู้ว่าเด็กโดดน้ำที่ไหน (สุรินทร์ ภูเพิ่มผล, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2552)

“รูปเด็กกำลังโดดน้ำ ถ้าเห็นตลิ่งของอีกฝั่งหนึ่งก็จะดีนะ เพราะเรื่องมันจะครบเรื่องมากกว่า” (ณัฐพงษ์ สื่อพัฒธิมา, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2552)

นอกจากการรับรู้ ทัศนคติ ความ สร้างความหมายจะเป็นไปเรื่องดังกล่าวแล้ว ยังมีการแสดงออกในรูปแบบของการวิพากษ์วิจารณ์ตามหลักของการตัดสินภาพถ่ายที่ส่งเข้าประกวด ซึ่งเป็นการในการพิจารณาภาพถ่ายในฐานะผลงานทางศิลปะอย่างหนึ่งอีกด้วย

ภาพชุดนี้ดูแล้วยังมีบางส่วนที่ขาด ๆ เกิน ๆ นะ ดูแล้วยังไม่ค่อยลงตัว มีบางส่วนที่สามารถปรับปรุงได้อีก คือ ไม่ได้หมายความว่าเค้าไม่มีพื้นฐานการถ่ายภาพนะ แต่ถ้าเขาปรับปรุงด้านการถ่ายภาพมันก็จะทำให้ภาพของเขาดูเด่นขึ้น เช่น เรื่องของการจัดวางคอมโพสิชั่น (composition) คือ ถ้ารูปที่ดีจริง ๆ จะต้องมีส่วนด้านไหนให้น้อยที่สุด (วิสันต์ เดชานวงษ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2552)

รูปแรก อย่างรูปเจดีย์พุทธคยา (ภาพหมายเลข 1) เสียตายที่เค้าเน้นถ่ายเจาะตัวเจดีย์พุทธคยาเกินไป คือ พระ 3 องค์ กับ คน 3 คน เนี่ยมันดี แต่มันอยู่ในตำแหน่งที่ไกลเกินไป มันก็เลยจมหายไป เค้าน่าจะรอจังหวะคนให้เดินเข้ามาใกล้หน่อย และถ้าเค้ารู้จักเลี้ยวไฟ คือ เอาแฟลชไปเลี้ยวใกล้กับตำแหน่งของพระกับคนที่กำลังเดินใกล้มาหาเค้า มันก็จะทำให้ภาพนี้ดูดีขึ้น สวยขึ้น พอถ่ายออกมาในแบบนี้แล้วมองไปคล้าย ๆ กับว่าจะถ่ายเจดีย์ แต่เรื่องราวมันไม่ค่อยสมบูรณ์ จริง ๆ การถ่ายเจดีย์เนี่ยเราไม่จำเป็นต้องถ่ายตรงไป ถ้าทางด้านสถาปัตยกรรม เราควรจะถ่ายด้านข้างไป

นิดหนึ่ง เพื่อจะเห็นมิติของเจดีย์ว่าเนี่ย ให้เห็นลักษณะของสามเหลี่ยม คุณจะย้ายมุมกล้องมาด้านนี้ได้ สิ่งที่คุณก็รู้ว่ามีสองตัวอยู่แล้ว แต่ถ้ามาอีกด้านหนึ่งเนี่ยเจดีย์จะเห็นความหนา เห็นรูปทรง เห็นมิติอะไรขึ้นอีก...

อย่างภาพนี้เนี่ย (ภาพหมายเลข 1) ถ่ายมามีดไป แต่ผมก็ไม่รู้ว่าเค้าถ่ายก็โหมง เค้าน่าจะไปถ่ายประมาณสักทุ่มหนึ่ง เพราะมันจะได้สีของท้องฟ้ามาช่วย ทุ่มหนึ่งหรือไม่เกินทุ่มครึ่งก็ยิ่งดี พอถ่ายออกมาแบบนี้แล้วมันก็คือ ภาพบันทึกธรรมชาติไม่ได้มีอะไรมาก อย่างภาพโกศของหลวงพ่อนี้ก็เหมือนกัน (ภาพหมายเลข 2) ผมเดาว่าเค้าต้องการเจาะเฉพาะโกศ แต่ว่าเขาเจาะชิดไปนิดหนึ่ง น่าจะเพื่อให้เห็นที่ว่าง (space) ของคนอีกนิดหนึ่ง เพื่อจะเปรียบเทียบลักษณะความใหญ่ของที่บรรจุพระอัฐิของหลวงพ่อ...

ภาพนี้ก็เหมือนกัน (ภาพหมายเลข 3) เค้าตั้งใจที่จะถ่ายของสองอย่างเทียบกัน แต่การถ่ายของสองอย่างเป็นการถ่ายที่ยาก เพราะแสงมันไม่เท่ากัน แสงสองอันมันต่างกันเยอะๆ คือ ถ้าจะถ่ายในลักษณะนี้ เค้าจะใช้แฟลชไปตบตรงด้านหลัง เพื่อให้เกิดความบาลานซ์ (balance) ของแสง หรือไม่ก็ต้องไปแก้ไขเอาในคอมพิวเตอร์ แต่ถ้าเค้าถ่ายมาแบบนี้ มันก็ได้แค่นี้...

อย่างภาพนี้ (ภาพหมายเลข 4) ก็เหมือนกัน ดูไปแล้วภาพ ๆ นี้มันก็บ่งบอกได้ว่า เค้าตั้งใจไม่ออกว่าจะเอาอะไรแน่ คือถ้าเค้าจะเอาดอกไม้ เค้าก็ตัดสิ่งอื่นที่มารบกวนในภาพออกไปได้ เพราะตรงนี้นั้นกวนมากไป พอถ่ายมาแบบนี้ พระก็ไม่ชัด ดอกไม้ก็ไม่ชัด แล้วก็มีช่องว่างมากวนตาอีก รูปตรงนี้นั้นก็เลยออกมาไม่ค่อยดี หรืออย่างภาพคนแก่เนี่ย (ภาพหมายเลข 5) มันเป็นลักษณะภาพที่แน่นไปนิดหนึ่ง ซึ่งจริง ๆ แล้วถ่ายแบบแน่น ๆ ได้ (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

อย่างภาพดอกไม้กับรูปปั้นพระเนี่ย (ภาพหมายเลข 13) ดูเหมือนมีความพยายามที่จะใช้ดีฟ (depth) ให้เกิดความชัดลึก ชัดตื้นระหว่างฉากหน้ากับฉากหลังเพื่อให้รูปเกิดความน่าสนใจ แต่บางทีถ้าไปเน้นเรื่องชัดลึกชัดตื้นอย่างเดียว โดยไม่ได้คิดถึงเรื่องฉากหลังที่มันมีความรกรุงรังด้วย ภาพที่ได้ออกมามันก็จะดูเหมือนเป็นภาพที่ดูได้แป๊บเดียว คือ มันสวยก็จริง แต่ข้างหลังมันรกไปหน่อยนะ คือ สวย แต่สวยยังไม่สุด (ณัฐพงษ์ สือพัฒธิมา, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2552)

แต่อย่างรูปนี้เนี่ย (ภาพหมายเลข 5) มันจะสวยก็ตรงที่มีมือเค้าเนี่ย ผมว่าเค้าถ่ายชิดไปนิดหนึ่ง น่าจะเพื่อให้เห็นมืออีกข้างหนึ่ง แล้วอย่างรูปนี้ต้องระวังแสงที่อยู่ข้างหลัง เพราะมันจะแย่งสายตามาก ซึ่งถ้าจะแก้เค้าก็น่าจะเอาแฟลชเล็กมาเปิดแก้แววดา แล้วจะตัดทิ้งก็อาจจะตัดแสงที่มากวนด้านหลังทิ้งไปเลยก็ได้ เพราะถ้าปล่อยไว้มันก็

จะมาแย่งสายตาหมด อาจจะต้องตัดฉากทิ้งไปก็ได้ เพราะรู้อยู่แล้วที่คิดว่าชวดเอ็ม ร้อย หรืออย่างภาพเนี่ย (ภาพหมายเลข 14) เห็นแล้วผมยังเสียดาย ไม่รู้ว่าเค้าชอบ ดอกไม้หรือว่าชอบคน ถ้าชอบดอกไม้ก็แล้วไป แต่ถ้าเป็นผม ผมจะถ่ายมาทางซ้ายให้เห็นสีหน้าของคนนี้หนึ่ง เพื่อที่จะได้เห็นทานากะที่เค้าใช้ทาหน้า มันก็จะเด่นขึ้นมา และในขณะเดียวกันมันก็จะบ่งบอกถึงความเป็นคนมอญหรือคนพม่าอีกด้วย จะได้รู้ว่าเป็นคนมอญหรือคนพม่า เพราะเห็นสีหน้าชัด ส่วนดอกไม้ถ้าเราอยู่ด้านข้างเราก็เห็นอยู่แล้ว ซึ่งรูปที่ออกมามันกลายเป็นว่าดอกไม้เด่น (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัย วลีที่ว่า “แต่ถ้าเป็นผม” ในทัศนะของผู้วิจัย เป็นวลีที่บ่งบอกได้ว่า ในแวดวงของช่างภาพเชิงสุนทรียะนั้น มีมาตรฐาน/กฎกติกาที่ใช้ในการถ่ายภาพและวิเคราะห์ ภาพถ่ายแตกต่างกันไปจากมาตรฐานของคนทั่วไปที่อาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ในเรื่องของการจัดองค์ประกอบภาพตามหลักการการถ่ายภาพแต่อย่างใด นั้นย่อมเป็นสิ่งที่บอกได้ในเบื้องต้นว่ากลุ่มแวดวงของช่างภาพเชิงสุนทรียะนั้นมีแนวโน้มที่จะถูกครอบงำจากชุดความรู้ทางศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพค่อนข้างมาก

ส่วนภาพชุดนี้ (ภาพหมายเลข 6, 10) เป็นภาพในลักษณะที่เค้าไปถ่ายสายชนิดหนึ่ง คือ ถ้าเป็นตอนเช้ามันจะมีน้ำค้างเกาะที่พื้นสะพานไม้ ซึ่งจะทำให้ภาพที่ได้ไม่ขาวจัดใจ แต่พอไปถ่ายสายบ๊ีบ มันก็ทำให้ได้ภาพขาวจัด มันก็ทำให้ทั้งพระทั้ง เสน่ สาย ก็ไม่เห็น ส่วนรูปเด็กเนี่ย (ภาพหมายเลข 9) ก็เสียดายที่เค้าจัดองค์ประกอบภาพแน่นไปนิดหนึ่ง จริง ๆ แล้วมันน่าจะใส่สะพานลงไปนิดหนึ่ง พอใส่สะพานแล้วมันจะรู้ว่า ความสูงต่ำมันแค่ไหน โออย่างนี้มันก็คือ ไม่รู้ว่าโดดที่ไหน จังหวะมันก็ดูไม่น่ากลัว แต่ถ้ามีสะพานไม้เป็นองค์ประกอบ มันก็จะดู ดูแล้วน่ากลัวว่ามันโดดจากสะพานไม้นะ ซึ่งมีความสูงมาก แต่พอถ่ายออกมาแบบนี้มันก็อาจคิดไปได้ว่า ไม่ได้โดดจากที่สูงอะไร มันอาจจะเตี้ย ๆ ก็ได้ ภาพนี้ก็เช่นกัน ผมว่าพวกไปไม่เขียว ๆ มันเข้ามากวนสายตา มากเลย และอีกอย่าง เค้าไปถ่ายสายไป พอสายบ๊ีบอากาศมันก็จะฟอก (fog) แบบนี้ ละ มันจะไม่สวย คือ ตอนเช้า ๆ จะดีกว่าเยอะ หรืออย่างภาพเนี่ย (ภาพหมายเลข 8) เป็นลักษณะของการที่เขายืนอยู่มุมสูงแล้วถ่ายกดลงมาไกลไป มันก็เลยถ่ายมาเห็น ของ แทนที่จะถ่ายให้เห็นจุดเด่น คือ ทานาคาบนหน้า และอารมณ์ของเด็ก เพราะการถ่ายแบบนี้ คือ การถ่ายภาพบุคคล (portrait) ที่นี้น่าเสียดายว่ามันขาดเรื่องราวชีวิตไป มันดูเรียบ ๆ เกินไป ส่วนภาพนี้ (ภาพหมายเลข 15) เค้าก็ยังจับจังหวะได้ไม่ค่อยดี เค้าต้องกล้าเข้าไปถ่ายแถว ๆ ขอบเวที โดยเอาเลนส์ยาว เข้าไปมุด ๆ ถ่ายตรงช่องที่เป็นเชือก เพราะเวลาถ่ายเราสามารถตัดเชือกพวกนี้ออกไปได้ เพราะเวลาเรา

ถ่ายเราเข้าไปถ่ายอยู่มุมต่ำ คือ ไปอยู่บริเวณขอบเวทีถ่าย เพราะฉะนั้น เราก็ไม่ต้องไปถ่ายผ่านเชือก อย่างภาพนี้พอไปถ่ายผ่านเชือก แล้วยังทำให้เห็นพื้นมากไป จากหลังก็รก มันมาแยงจากหน้า ดูแล้วมันก็เลยไม่ค่อยหน้าตื่นเต้น คือ ถ้าอยู่มุมต่ำแล้วถ่ายน้ำหนักมันจะค่อนข้างดี (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

“ดีกว่าที่ถ่ายมาเพราะอย่างภาพมวยที่ถ่ายมาดันไปตัดเอาตรงลูกตาของกรรมการพอดี แทนที่จะถ่ายเป็นแนวตั้ง ซึ่งจริง ๆ อาจเป็นเรื่องของอุปกรณ์ของเขาด้วย เช่น อาจมีเลนส์ซูมไม่พอ ก็เลยเน้นถ่ายชกมวยไว้ก่อน” (วิสันต์ เดชานูวงศ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2552)

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการรับรู้ที่โดดเด่นที่สุดสำหรับในกรณีของแอดวานซ์ช่างภาพเชิงสุนทรียะตามที่ได้เกริ่นไว้ก่อนหน้านี้ ก็คือ การรับรู้เกี่ยวกับหลักการในเชิงเทคนิคที่เกี่ยวกับเรื่องศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ รองลงมาก็คือ การรับรู้ในส่วนของการเลือกเรื่องราวดูแลสิ่งของที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายมากกว่าการให้ความสนใจในเรื่องอัตลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวที่เข้าไปถ่ายภาพ นั่นคือ การถ่ายภาพของช่างภาพสุนทรียะ สถานที่ที่เดินทางไปถ่ายภาพนั้นไม่สำคัญเท่ากับเงื่อนไขว่า จะถ่ายภาพสถานที่ต่าง ๆ เหล่านั้นให้ออกมามีความสุขงามในเชิงสุนทรียะอย่างไร และที่สำคัญนอกจากการรับรู้ ทัศนคติความหมายที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายแล้ว ยังมีการสร้างความหมายใหม่ที่แตกต่างกันไปจากความหมายเดิมที่ เวฟ ในฐานะมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ลงรหัสความหมายมาอีกด้วย เช่น การสร้างความหมายใหม่ให้กับเรื่องราวของการถ่ายภาพบนเวทีมวยซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าว นอกจากจะเป็นการสร้างความหมายใหม่ให้กับภาพถ่ายท่องเที่ยวแล้ว ยังถือเป็นการสถาปนาความคิด/สร้างความชอบธรรมให้กับหลักของความเป็นสุนทรียะด้านการถ่ายภาพที่แอดวานซ์ช่างภาพเชิงสุนทรียะสั่งสมผ่านประสบการณ์มายาวนานนับสิบปีผ่านการนำเสนอความคิดเห็นในรูปแบบของการวิเคราะห์ วิจัยรูปแบบและลักษณะการถ่ายภาพของเวฟ อีกด้วย เช่น ประโยคที่พูดว่า “ลักษณะของสารคดีเค้าก็จะถ่ายแบบนี้ละ คือ ลักษณะของภาพถ่ายบันทึก ก็คือ ถ้าทำแบบข่าวหรือสารคดี ก็จะได้”

¹การส่งภาพเข้าประกวด การได้รับเชิญให้ไปเป็นคณะกรรมการตัดสินภาพถ่ายในฐานะที่มีความมีความรู้ ความสามารถ เป็นมือหนึ่งของโลกด้านการถ่ายภาพท่องเที่ยว

“เป็นแนววิถีชีวิตนะ... บางรูปสวย บางรูปก็ไม่สวย”: นักท่องเที่ยวกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

กลุ่มแวดวงของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีการรับรู้ ตีความ สร้างความหมายผ่านถ่ายท่องเที่ยวไปในทิศทางที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวเหตุการณ์ที่ปรากฏในภาพถ่ายเป็นส่วนใหญ่ เช่น การรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว การรับรู้ถึงความแปลก การตีความสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพถ่าย ตลอดจนไปถึงการหวนระลึกถึงเหตุการณ์/บรรยากาศเก่าที่เคยพบเจอ (nostalgia)¹ จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นสำหรับผู้ที่มีความรู้พื้นฐานด้านการถ่ายภาพที่มีการรับรู้ ตีความ สร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวในแง่มุมมองที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ

ภาพถ่ายชุดนี้ดูแล้วต้องบอกเลยว่า ผมรู้สึกดีกับภาพชุดนี้นะ ดียังไงก็คือ มันเป็นภาพที่เกี่ยวข้องกับวัดวาอาราม แล้วก็มีการถ่ายของความเป็นพื้นถิ่นของผู้คน ซึ่งเป็นความชอบโดยส่วนตัวของผมอยู่แล้ว แล้วไหนจะบางภาพ ที่ดูแล้วมีความโดดเด่น สะดุดตาอีก (ภาพหมายเลข 5) คือ ดูภาพชุดนี้แล้วยังน้อยผมก็จำ เอ็มร้อยห้าสิบ ได้แล้วละ (เตชิต เรืองกุล, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2552)

ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ เห็นแล้วนึกถึงอารมณ์พม่าเลย (ภาพหมายเลข 8) มีเอาของวางไว้บนหัว มีแป้งทาที่บนหน้า ดูดี (ภาพหมายเลข 12, 13) มีร้อยดอกมะลิด้วย ดอกไม้เค้าสวยดี แปลกดี ทำไมเค้าต้องมีไม้ขีดกับเทียนด้วยนะ ตอนแรกถ้าไม่บอกว่าเป็นสังฆะเนี่ย เราจะนึกถึงแม่สายเลยนะ เพราะแม่สายจะมีแบบที่เห็นในภาพเลย หรือไม่ก็นึกไปถึงพวกพม่า พวกลาวไปเลย ซึ่งถ้าจะให้ตั้งชื่ออัลบั้มนี้เนี่ย บอกได้เลยว่าจะให้ชื่อว่า “ศรัทธา”... ส่วนภาพของ เวฟ อันนี้ (ภาพหมายเลข 10) ดูแล้วก็รู้เลยว่าเป็นภาพสังฆะ เพราะตัวสะพานเป็นตัวบอก อันนี้ก็วัดจมน้ำ (ภาพหมายเลข 11) แต่บางอันถ้าไม่บอกก็ไม่รู้เนี่ย ดูแล้วเหมือนศิลปะแบบเชียงแสนเลย (ภาพหมายเลข 2, 3) หรืออย่างบางภาพเนี่ย (ภาพหมายเลข 16) ดูแล้วไม่รู้หรือว่าเค้าทำอะไร เช่นภาพที่มีกระบอกไม้ไผ่ยาว ๆ ทำเป็นราว เออดูแล้วก็แปลกดี (รัตติกาล เจนจัด, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2552)

¹ การโยนหาอดีตของนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถเรียกคืนเหตุการณ์/บรรยากาศเก่า ๆ ที่เคยเดินทางไปท่องเที่ยวกลับมาได้ โดยที่ตัวของนักท่องเที่ยวเองมีความกลัวหาที่จะย้อนกลับไปยังเหตุการณ์ที่พวกเขาได้เคยพบเจอ ด้วยการใช้จินตนาที่ย้อนกลับไปถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์เหล่านั้นกลับมาอีกครั้ง

อย่างภาพของ เวฟ ภาพนี้เนี่ย เหมือนขบวนแห่ปอยหลวงเลย (ภาพหมายเลข 18) ทางเหนือเค้าจะมีขบวนแห่เครื่องธรรมทานแบบนี้แหละ เหมือนกันเลย ไม่เชื่อลองไปดูดิ แต่เราไม่รู้ว่ที่นี้เค้าเรียกอะไร อย่างภาพนี้ก็หลวงพ่อดุตตะมะ (ภาพหมายเลข 3) ตายแล้วนี่ แต่ไม่รู้ว่เฒ่าไปหรือยัง ส่วนอันนี้ถ้าให้เดาก็เป็นโลงใช้เปล่า (ภาพหมายเลข 2) เป็นโลงแบบมอญซ้ายปะ (อภิรักษ์ ธรรมเสนา, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2552) จะว่าไปอัลบั้มของ เวฟ ชุดนี้ เป็นการถ่ายภาพแนววิถีชีวิตนะ คือ ถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นอยู่ คือ ดูแล้วถ้าคนไม่เคยไปก็อยากจะไป เพราะภาพมันน่าสนใจ มันดูแล้วเกิดความอยากรู้อยากเห็นต่อไปว่ากิจกรรม หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในภาพนั้นมันเป็นกิจกรรมอะไร อัลบั้มนี้ ดูแล้วเป็นอัลบั้มที่สามารถเล่าเรื่องได้อะคะ (เจริญเนตร แสงดวงแข, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2552)

“ส่วนหนูกลับมองว่า ภาพของ เวฟ ชุดนี้มันขายความเป็นพิธีกรรมแบบสุด ๆ เลยอะ เปิดมาภาพแรกก็เจอเลย (ภาพหมายเลข 12) มันเหมือนมีความขลังนะ จะว่าไปดู ๆ ไป แล้วก็เหมือนภาพโปสการ์ดนะ” (ณัฐมน บัวพรมมี, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2552)

บางรูปก็สวย บางรูปก็ไม่สวยนะ เช่น ภาพแจกันดอกไม้ มันไม่สวยอะ มันดูรก ๆ (ภาพหมายเลข 13) แต่รูปสะพานที่มีพระเดินเนี่ยชอบนะสวยดี (ภาพหมายเลข 6) รูปสะพานเนี่ยโอเคนะ (ภาพหมายเลข 10) มันบ่งบอกความเป็นสังขละได้ดี แต่ดูเหมือนหมอกมันเยอะไปหน่อยนะ ส่วนรูปเด็กโดดน้ำเนี่ย (ภาพหมายเลข 9) องค์ประกอบมันยังไม่ค่อยลงตัวนะ มันดูอึดอัด ดูแน่นเกินไป (ประอรพิชญ์ คัจฉาพัฒนา, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2552)

จากข้อมูลการรับรู้ ติความ และสร้างความหมายของแอดว๊งนักท่องเที่ยงที่มีต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ ที่นำเสนอมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยพบว่า รหัสที่ใช้ในการอ่านความหมายของกลุ่มนักท่องเที่ยงที่มีต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของช่างภาพอาชีพนั้นมีความแตกต่างไปจากรหัสที่ใช้ในการอ่านความหมายจากภาพถ่ายท่องเที่ยวของช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะ กล่าวคือ หากเป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวของช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะ นักท่องเที่ยงก็จะอ่านความหมายโดยใช้รหัสในเชิงสุนทรีย์ะ นั่นก็คือ หลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ แต่หากเป็นภาพถ่ายของช่างภาพอาชีพชุดนี้ นักท่องเที่ยงก็จะอ่านความหมายโดยใช้รหัสแบบช่างภาพอาชีพ ผนวกเข้ากับรหัสความหมายในแบบฉบับของนักท่องเที่ยง เช่น การจ้องมองไปยังสิ่งต่าง ๆ (คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ ฯลฯ) ของนักท่องเที่ยงตามความต้องการที่พวกเขาต้องการจะจ้องมองเข้าไปอ่านความหมายซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าน่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเรื่องของการกำกับรหัสความหมาย/การเข้ารหัสความหมายจากผู้ถ่ายภาพในฐานะผู้ส่งสารที่มีอำนาจในการเข้ามากำหนดความหมาย ตลอดจน

ไปถึงการถอดรหัสความหมายของนักท่องเที่ยวก่อนหน้านี้ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วการถอดรหัสความหมายไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดก็ตามจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากไม่มีการเข้ารหัสความหมายจากผู้ส่งสาร ดังนั้นจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะดังกล่าวจึงทำให้สามารถสรุปเป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นได้ว่า อำนาจในการกำกับรหัสสารที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ตัวของผู้ส่งสารซึ่งในที่นี้ก็คือ ผู้ทำหน้าที่ประกอบสร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของตนเอง

“เห็นแล้วนึกถึงตอนเด็ก ๆ”: คนในพื้นที่กับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

การรับรู้ ดีความ ตลอดจนสร้างความหมายของคนในพื้นที่ ภายหลังจากได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ ยังคงเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับการรับรู้ ดีความ ตลอดจนสร้างความหมายในภาพถ่ายของ วอ นั่นคือ แวดวงของคนในพื้นที่จะรับรู้ ดีความ ตลอดจนสร้างความหมาย แต่เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ที่พวกเขาถือกำเนิดและเติบโตอยู่เป็นสำคัญ

นี่อย่างรูปนี้เป็นช่วงงานวันหลวงพ่о วันคล้ายวันเกิด (ภาพหมายเลข 1) ผมดูแล้วผมรู้เลย เพราะช่วงวันงานเขาจะประดับโคมไฟ ยิ่งถ้างานวันหลวงพ่оเขาจะประดับไฟที่เจดีย์ด้วย เขาจะจัดกันอย่างน้อย 7 วันขึ้นไป โดยเขาจะเริ่มนับและจัดตั้งแต่วันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 4 ซึ่งถือเป็นวันคล้ายวันเกิดของหลวงพ่о บางที่เขาก็จะเรียกกันว่า “งานเดือน 4” จะว่าไปหลวงพ่оก็คือ ประมุขของคนมอญละครับ ...

อย่างรูปพระที่เดินสะพานเนี่ย (ภาพหมายเลข 6) เห็นแล้วก็จะทำให้นึกถึงช่วงวันที่พระจะมาเดินรับบิณฑบาต บนสะพานเลย ซึ่งจะมีปีละหนึ่งครั้ง ส่วนถ้าวันอื่นที่อยากจะใส่บาตรเข้าพีต้องเข้ามาฝั่งบ้านผม ประมาณตีห้า พระท่านก็จะออกรับบิณฑบาต แถว ๆ ตลาดฝั่งโน้น..

ภาพนี้เห็นแล้วก็นึกถึงตอนเด็ก ๆ ที่มานั่งเล่นกับเพื่อนที่สะพานไม้แล้วก็มาโดดน้ำ (ภาพหมายเลข 9) สนุกครับพี่ สมัยโน้นนักท่องเที่ยวยังมากันเยอะอยู่ บางทีคนที่เขาชอบถ่ายรูป เขาก็จะมาจ้างพวกผมโดด 5 บาทบ้าง 10 บาทบ้าง เดียวนี้ก็ยังมีอยู่ แต่นักท่องเที่ยวน้อยลง ก็ยากเหมือนกัน อยากให้นักท่องเที่ยวกลับมาเหมือนก่อน

อย่างอันนี้ (ภาพหมายเลข 4, 12) เป็นดอกไม้ที่ชาวบ้านเขาจะเตรียมไปบูชาพระ ในช่วงงานวันเกิดหลวงพ่о ซึ่งเขาจะมีสวดมนต์ในช่วงตอนกลางคืน ชาวบ้านส่วนใหญ่เขาก็จะไปกันทุกคืน พอเสร็จพิธีสวดมนต์ในตอนกลางคืนแล้ว ใครจะเอาดอกไม้พวกนี้กลับก็เอากลับไปบูชาที่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคลหลังจากเสร็จสิ้นพิธี

อย่างภาพผู้หญิงเฝ้าของทูนบนหัว (ภาพหมายเลข 5) ส่วนใหญ่จะเป็นภาพที่เห็นได้ในช่วงงานบุญ เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา อย่างในภาพนี้ (ภาพหมายเลข 7, 17) จะเป็นช่วงที่เขาทูนหัวขึ้นวัดกัน คือ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นพ่อแม่ เขาขึ้นไปอยู่บนวัดกัน ไปจำศีลกันอะไรอย่างเนี่ย พวกลูกหลานก็จะเอาข้าวใส่โถ จัดเตรียมอาหารคาวหวาน พร้อมดอกไม้ธูปเทียน ใส่ถาดทูนหัวขึ้นไปให้ เหมือนไปส่งข้าวส่งน้ำให้พ่อให้แม่ หรืออย่างสงกรานต์เขาก็จะทำกันแบบนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง หรือไม่กี่เด็กครับที่เขาของทูนไว้บนหัว ผู้ชายเขาจะไม่ทำกัน ส่วนใหญ่ผู้ชายจะขับรถ (วิรัช ไกรสังขละณรงค์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของ คนในพื้นที่ภายหลังจากที่ได้เห็นภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เว็บ ที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การรับรู้ ตีความความหมายภาพถ่ายที่ออกมานั้นล้วนแล้วแต่ออกมาในลักษณะของการบอกเล่าเรื่องราว ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนเรื่องราวความเชื่อความศรัทธาแทบทั้งสิ้น เรื่องของหลักการจัดวางองค์ประกอบภาพ หรือกลวิธีในการวางโครงเรื่องตามหลักของการถ่ายภาพนั้นไม่ได้ถูกเอ่ยถึงแต่อย่างใด นั่นย่อมตีความได้ว่าทูนความรู้/ทูนทางวัฒนธรรมที่คนในพื้นที่นำมาใช้ในการต่อรอง/อ่านความหมายจากภาพถ่ายท่องเที่ยวในครั้งนี้ นั้นไม่ใช่ทูนความรู้/ทูนทางวัฒนธรรมในเรื่องของการถ่ายภาพ หากแต่เป็นทูนความรู้ของผู้รอบรู้เรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีแห่งนี้มากกว่า ซึ่งนั่นย่อมหมายความว่าอำนาจความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพนั้น เข้ามาครอบงำคนในพื้นที่ได้น้อยกว่าตัวอย่างในแวดวงอื่น

ภาพของ เว็บ ชุดนี้น่าจะมาตอนช่วงงานวันหลวงพ่อพอดิ ก่อนวันงานจริง เขาจะมีสวดประจำปี 7 วัน 7 คีน (ภาพหมายเลข 12) เริ่มสวดก็ประมาณ 1 ทุ่ม ไปเสร็จเขาก็ตอนประมาณ 4 ทุ่ม ประมาณ 3-4 ชั่วโมงครับ ชาวบ้านเขาจะเอาดอกไม้ติดมาในทุกคีนของวันสวดมนต์ (ภาพหมายเลข 14) พอสวดเสร็จแล้ววันรุ่งขึ้นชาวบ้านเขาจะเอาดอกไม้เหล่านี้กลับไปไว้ที่บ้าน ไปไว้ที่หิ้งพระ (ภาพหมายเลข 4) เพื่อเป็นสิริมงคลกับบ้าน ส่วนน้ำในขวดตรงนี้ก็จะเป็นเหมือนน้ำมนต์ไปเลยครับ แล้วที่ไว้ปักธูปก็จะเป็นข้าวสารกับก้อนกรวด เขาเชื่อกันว่าเอาไว้ไล่ภูตผี หรือปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายได้ จะว่าไปงานสวดสะเดาะเคราะห์ประจำหมู่บ้านแบบนี้จะมีอีกที่ก็วันสงกรานต์ครับ จะมีพิธีแบบนี้เหมือนกัน คนจะเยอะเพราะเขาจะไปกันทั้งหมู่บ้าน มะลิ มาลัยส่วนใหญ่ที่เห็นผู้เฒ่าผู้แก่เขาจะร้อยกันเองนะครับ ถ้าร้อยไม่ไหวแล้วจริงก็จะว่ายวานให้ลูกหลานช่วยร้อยให้ ว่าง ๆ ลองมาดูก็ได้ครับ เวลาวางานเค้าก็จะมีน้ำหวาน ๆ มาให้ทาน เอามา

ไว้ต้อนรับแขกครับ แต่น้ำหวานนี้ไม่ได้ทำเองนะครับ ชื่อน้ำขวดเอา (วิรัช ไกรสังข์ละครวงศ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

ภาพของ เวฟ นี้ (ภาพหมายเลข 1) ส่งส้อมมาถ่ายตอนช่วงงานวันหลวงพ่อ ตอนที่หลวงพ่อดูตมะยังอยู่ เขาจะจัดงานยิ่งใหญ่มาก คอนเสิร์ตเขาก็มาเล่นกัน หลวงพ่อบิณฑูมา มีดนตรีของพม่าก็มี ส่วนอีกภาพก็เป็นทีเสศพของหลวงพ่ที่เขาดั้งเอาไว้ในโบสถ์ (ภาพหมายเลข 2, 3) ศพของหลวงพ่จะอยู่ข้างใน อยู่ข้างในโลงแก้ว จะคืออย่างหนึ่งสำหรับหมู่บ้านเรา คือ เวลาถึงงานบุญ คนแก่จะเต็มวัดไปหมดเลย มีงานประเพณีอะไรก็เหมือนกันคนจะเต็มเยอะไปหมดเลย นักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยก็จะมากันเยอะครับ พวกที่เค้าชอบถ่ายรูปเค้าก็จะมากัน ส่วนถ้าถามว่ามีคนมอญที่ชอบถ่ายรูปบ้างไหม ก็มีบ้างครับแต่ไม่มาก คนมอญที่ถ่ายรูปส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนมอญที่ทำงานให้กับพวกยู เอ็น พวกคนมอญที่ทำงานให้ยูเอ็นก็จะถ่ายแล้วก็จะให้พวกฝรั่งไป ซึ่งพอฝรั่งเอารูปไปแล้วจะมีพวกมูลนิธิเข้ามาเยอะมาก เข้ามาอุดหนุน เข้ามาช่วยดูแลเด็ก เข้ามาสอนเด็ก (สายัณห์ ชันติธีระวัฒน์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

ภาพเด็กกระโดดน้ำของ เวฟ ภาพนี้ (ภาพหมายเลข 9) เหมือน ใต้อุ้ง เลย เด็กบ้านข้าง ๆ นี้ ข่ายละ เพราะมันชอบไปเล่นน้ำ หรือไม่ก็เป็น อีสามบาท มันชื่อ อีสามบาท เด็กมอญแถวนี้ มันชอบมาขอตั้งค์จากคนที่เค้าเดินผ่านไปมาที่ละสามบาท สามบาท เขาเลยเรียกมันว่า อีสามบาท ส่วนภาพเด็กคนนี้รู้เลยว่าเด็กพม่า (ภาพหมายเลข 8) มันจะเป็นเอกลักษณ์ของเขาเลย ดูจากเสื้อผ้า แป้ง แป้งที่เขาใช้ทาหน้าเนี่ยของพม่าเลย เขาจะทาทั้งหมดเลย ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ หนุ่มสาว แฟนผมก็ทา มันจะมีหลายกลิ่นครับ กุหลาบ มะนาว รากไม้ ต่างกันแค่กลิ่นครับ แต่ตัวเนื้อไม้ที่ใช้ทำแป้งก็เหมือนกัน ไม้ที่ใช้รู้สึกจะเป็นไม้จันทร์หอม ต้องของเมื่อก่อนที่ไม่ใช่ฟางฟางพลาสติกแบบนี้ รู้สึกว่าเหมือนมันจะแก้มากกว่า เดี่ยวนี้รู้สึกมันจะผสมอะไรต่ออะไรลงไปมากมาย ...

อย่างภาพของ เวฟ นี้ (ภาพหมายเลข 11) ก็เป็นภาพวัดเก่าจมน้ำ ตรงนี้จะเป็นตัวโบสถ์ ตรงนี้น่าจะเป็นทางเข้า เยื้อง ๆ ตรงนี้น่าจะเป็น หอระฆัง ส่วนตรงนี้จะเห็นขึ้นไปก็ยังมีคนอยู่ คนที่เขาไม่ย้ายเขาก็ยังอยู่ตรงบริเวณนี้ มันจะเป็นบริเวณที่ยังเป็นเกาะอยู่ รู้สึกจะยังมีอยู่ประมาณ 20 หลังคาเรือนได้ ส่วนภาพ เวฟ ภาพนี้ (ภาพหมายเลข 15) ก็เป็นมวยคาดเชือก ที่วัดหลวงพ่จะมีการจัดประจำปี คนที่มาชมส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนที่นี่ แล้วก็คนหมู่บ้านข้างเคียง (วิรัช ไกรสังข์ละครวงศ์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

อย่างภาพของ เวฟ ภาพนี้ (ภาพหมายเลข 16) ก็สงวนน้ำพระ สงวนน้ำพระนี้จะสนุกครับ คือ เขาจะผ่าไม้ไฟไว้ยาว ยาวทำเป็นเหมือนร่องน้ำเอาไว้หลาย ๆ เส้น แล้วเขาก็จะ เทน้ำใส่ แล้วน้ำมันก็จะไหลไปรวมที่ตัวพระ อย่างที่เห็นในภาพนี้ละครับ (สายัณห์ ขันติธีระวัฒน์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยได้รับจากการสังเกตอากัปภิกิริยาตลอดจนแสดงออกของแควดวงคนในพื้นที่ภายหลังจากการได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวในชุดภาพถ่ายของ เวฟ นั้นผู้วิจัยพบว่า การแสดงออกด้วยการเล่าเรื่องที่อยู่ในภาพถ่ายท่องเที่ยวจะพรั่งพรูออกมา มากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นำมาทดลองให้ดูด้วย กล่าวคือ หากภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นำมาให้ดูนั้น เป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างความหมายมาดี ซึ่ง “ดี” ในที่นี้หมายถึง การที่ภาพถ่ายท่องเที่ยวสามารถบอกเล่าเรื่องราว ความเป็นตัวตน/อัตลักษณ์ ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวได้ว่า เกิดอะไร ขึ้นที่ไหน เมื่อใด และอย่างไรแล้ว แควดวงของคนในพื้นที่ก็จะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายพรั่งพรูออกมาอย่างมากมาย นั่นย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า คนในพื้นที่ที่มีการนำเอาทุนความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น มาใช้ต่อรองกลับไปยังทุนความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพที่ช่างภาพอาชีพลงรหัสความหมายมา แต่ถึงแม้ว่าจะมีการนำทุนความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นเข้ามาต่อรอง ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่า ทุนความรู้ดังกล่าวของคนในพื้นที่นั้น ก็ยังมีความชอบธรรม (legitimacy) ไม่มากพอที่จะทำให้คนในแควดวงช่างภาพอาชีพที่ให้ความสำคัญกับศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพเกิดการยอมรับหรือให้ความสำคัญกับทุนความรู้ของคนในพื้นที่ดังกล่าวมากไปกว่าทุนความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพได้

การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยว

ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ ที่นำมาทำการทดลองให้กลุ่มคนต่างแควดวงได้ดูภาพในครั้งนี้ นั้น ประกอบไปด้วยชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 10 ภาพ เกณฑ์ในการเลือกภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นำมาทดลองให้กลุ่มแควดวงต่าง ๆ ได้ดู ได้ดีคือนั้น ใช้เกณฑ์เดียวกันกับที่ใช้ในการเลือกภาพถ่ายท่องเที่ยวในกรณีของ วอ และเวฟ นั่นคือ พิจารณาจากความเป็นตัวแทนของพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ทำการคัดเลือกมาจึงประกอบไปด้วยภาพถ่ายท่องเที่ยวของผู้คน สถานที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมดังภาพชุดต่อไปนี้

ภาพที่ 8.10
ชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวของ ไอ้

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

ภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีของ โอ้ ในชุดนี้ เป็นภาพถ่ายที่ถูกเข้ารหัส (encode) ความหมายที่ไม่ได้เป็นไปตามหลักการจัดวางองค์ประกอบภาพตามศาสตร์และศิลป์ทางการถ่ายภาพ เช่น การใช้กฎสามส่วน เส้นนำสายตา ทิศทางของแสงเงา ความสมดุล ฯลฯ เท่าใดนัก ภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดนี้จึงเป็นแค่เพียงภาพถ่ายท่องเที่ยวในแบบฉบับของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยว โอ้ ที่มีความปรารถนาที่จะพัฒนาฝีมือด้านการถ่ายภาพของตนเองให้มีความเทียบเท่ากับฝีมือด้านการถ่ายภาพของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ด้วยวิธีการพยายามจะลอกเลียนแบบ (imitate) มุมภาพ/การจัดวางองค์ประกอบภาพจากภาพถ่ายของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพที่ปรากฏอยู่ตามสื่อด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ

ดังนั้นการเข้ารหัส (encode) ความหมายในภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดนี้ จึงออกมาในรูปแบบของความต้องการที่จะพยายามสื่อถึงคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ที่ โอ้ ในฐานะของนักท่องเที่ยวได้ไปพบเห็น ซึ่งด้วยความชอบโดยส่วนตัวของ โอ้ นั้น เธอจะเป็นคนที่ชอบถ่ายภาพบุคคล หรือไม่ก็ภาพวิวที่จะต้องมี “ความงดงามอย่างที่สุด”

ชอบถ่ายคน แต่ถ้าไปที่ไหนแล้ววิวสวยมาก ๆ เราก็จะไม่ถ่ายคน ถ่ายแต่วิวให้ออกมาสวย ๆ แต่ถ้าถ่ายคนเราก็จะพยายามถ่ายคนให้ออกมาสวย ๆ ด้วยความคาดหวังที่ว่าเค้าจะต้องถ่ายภาพเราออกมาสวยเช่นกัน หรือไม่เราก็จะพยายามหามุมของเราให้มันดูมีความเป็นโปรนิดหนึ่ง อาจจะไม่ต้องถึงแบบคุณวินิจ แต่ให้ใกล้เคียงกับเพื่อนที่มันถ่ายเก่ง เอาให้ได้แค่มั่นก็พอ นอกจากถ่ายคน ถ่ายวิวเราจะชอบถ่ายป้าย (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ทั้งนี้เอกลักษณ์ที่ถือได้ว่าโดดเด่นสำหรับการถ่ายภาพตามแบบฉบับของ โอ้ นั่นก็คือการถ่ายภาพที่เน้นตนเองและกลุ่มเพื่อนฝูงเป็นหลัก เพื่อบันทึกภาพความสุข ความทรงจำของมิตรดี ๆ ของตัวเธอและกลุ่มเพื่อนฝูง ตามมาด้วยการถ่ายภาพวัตถุสิ่งของ สถานที่ที่มีความแปลกใหม่ แปลกตา ที่ตนเองในฐานะชนชั้นกลางในเมืองไม่เคยเห็นมาก่อน โดยการวางตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวว่าข้างต้น มักจะเป็นไปในลักษณะของการวางจุดสนใจไว้ที่กึ่งกลางของภาพ สิ่งต่างที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเป็นสิ่งที่บอกได้ว่า โอ้ จะสนใจวัตถุ (object) ที่อยู่ในภาพมากกว่าเทคนิควิธีการถ่ายภาพ

“มันก็แค่ภาพบันทึก...ดูดีเยี่ยม เกิน ๆ ขาด ๆ”: ช่างภาพเชิงสุนทรียะกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

ในสายตาของแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรียะ ภายหลังจากที่ได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดดังกล่าวแล้ว จะบอกทันทีว่ามีมือการถ่ายภาพของ โอ นั้น “มีอาการหนักกว่า” ภาพถ่ายท่องเที่ยวของแวดวงอื่น ๆ ที่ได้ดูมาอย่างเห็นได้ชัด “อาการที่หนักกว่า” ก็คือ การขาดทั้งองค์ความรู้ทางด้านการถ่ายภาพทั้งในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ และอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับถ่ายภาพ ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้

ภาพชุดนี้ดูแล้วคนถ่ายไม่ค่อยมีความรู้มากนักะ สังเกตจากภาพ (ภาพหมายเลข 3, 4, 6) อะไรมาก็เอาไว้ตรงกลางแล้วก็ถ่ายเลย “เล็งปุ๊บถ่าย เล็งปุ๊บถ่าย” ที่เหลือจะเป็นอะไรไม่รู้ไม่สนใจ ขอให้ฉันอยู่ตรงกลางพอดีเปะก็ถ่าย อย่างภาพนี้เห็นแต่ต้องการบอกให้รู้ว่านั่งข้าง (ภาพหมายเลข 7) แต่ไม่เห็นข้าง เห็นแต่คน เห็นแต่หลังข้าง หรืออย่างภาพแม่ชี (ภาพหมายเลข 2) ก็ดันมีหัวเด็กเข้ามา แล้วก็ทางด้านขวาของภาพเน้นที่ว่าง (space) เอาไว้มากเกินไป ส่วนอีกรูปก็ดูเหมือนว่าเค้าจะพยายามปรับแก้จากภาพที่แล้ว แต่พอถ่ายออกมามันก็ดูแน่นเกินไป คือ ถ้าถ่ายเป็นแนวตั้งได้ก็อาจจะดีกว่านี้นะ พอมาถ่ายเป็นแนวนอนแล้วมันเหลือ ๆ ยังไงไม่รู้ (วิสันต์ เดชานุกงษ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัย การมองว่าคนถ่ายภาพท่องเที่ยวชุดนี้ “ไม่ค่อยมีความรู้มากนัก” ถือเป็นรูปแบบของการกดทับความชอบธรรม (delegitimise) ต่อรสนิยมแบบนักท่องเที่ยวอย่าง โอ โดยอาศัยตรรกะและความรู้แบบสุนทรียศาสตร์ของการถ่ายภาพ ทั้งนี้เพื่อยกระดับหรือรักษาความชอบธรรมของรสนิยมแบบมืออาชีพด้านสุนทรียะของตนเอาไว้

เนี่ย อย่างเนี่ย เค้าก็ไม่ว่าภาพกลางคืน หรือภาพที่มันมีแสงน้อยเนี่ย มันควรจะตั้งสามขา แล้วก็ถ้าเป็นนักถ่ายภาพแล้วเนี่ย เค้าจะไม่เอาพวกตัวเลขบอกวัน เดือน ปี ใส่เข้าไป บางคนก็ไม่เคยตั้งเลยพอซื้อกล้องไปแล้ว แล้ววัน เดือน ปี พวกนี้มันก็ไม่ตรงอยู่แล้ว แล้วก็ทำให้รูปเสียอีก คือ มันไปกวน คนที่เป็นช่างภาพเค้าจะไม่ทำกันในลักษณะนี้ แล้วนี่ยิ่งแย่ไปอีก คือ เค้าไม่ว่าแสงไม่พอ แล้วก็กดไป ซึ่งมันก็พอได้แต่ภาพที่ออกมา มันเป็นภาพที่โหดหมดใช้ไม่ได้ ส่วนภาพอื่นก็เป็นภาพบันทึกธรรมดา ซึ่งถ้าบอกว่ามันเป็นภาพครอบครัวธรรมดา ก็ถือว่าดี (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

ภาพของ โธ่ อันนี้จะออกแนวไปเที่ยวกันเอง แล้วใช้กล้องคอมแพ็คถ่าย รู้เพราะว่าดูวันนี้ก่อนเลยอันแรก (หัวเราะ) แล้วดูง่าย ๆ ภาพชุดนี้จะไม่มีการคุมชัดตื้น ชัดลึก เหมือนกล้องดี เอส แอล อาร์ (DSLR) ส่วนอีกอันหนึ่งดูง่าย ๆ สปีดต่ำ ๆ แล้วกล้องเอาไม่อยู่ (ณัฐพงษ์ สือพัฒธิมา, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2552)

อันนี้น่าจะเป็นภาพที่ได้จากกล้องฟิล์มนะ บางภาพก็มาจากกล้องมือถือหรือไม่มีกล้องดิจิทัลคอมแพ็คที่ไฟล์เล็กแล้วเอามาอัดขยายใหญ่ ดูภาพแล้วบอกได้ว่าอุปกรณ์ถ่ายภาพของเค้าไม่ค่อยดีนัก ดูจากการโฟกัสของกล้องที่ปรากฏออกมาในภาพ ชัดบ้าง ไม่ชัดบ้าง โฟกัสไม่ถูกที่ อย่างในภาพที่เห็นนี้ คือ พุดง่าย ๆ กล้องเค้าทำอะไรไม่ค่อยได้มาก อย่างภาพนี้เนี่ย ดูด้วยตาจริง ๆ ที่เห็นอาจจะสวยงาม แต่พอถ่ายมาแล้วก็ออกมาแบบนี้ ไม่สวย คือ กล้องที่เค้าใช้ถ่ายมันทำอะไรได้ไม่ค่อยมาก นอกจากนั้นยังจะมีอะไรก็เข้ามามาก ก็เลยกลายเป็นรูปไม่สวยไปเลย คือ ถ้าเค้าสามารถตัดอะไรก็ในภาพออกไปได้ให้เห็นแต่เพียงแค่ว่าสะพาน มันก็จะทำให้ภาพนั้นออกมาสวยกว่าที่เห็นอยู่เนี่ย หรือบางทีอย่างภาพนี้ กล้องมันโฟกัสไม่ได้ ไฟไหม้ถ่ายออกมามันก็เลยกลายเป็นเบลอ (วิสันต์ เดชานุกรษ์, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2552)

การวิพากษ์วิจารณ์ถึงกล้องและอุปกรณ์การถ่ายภาพ ในฐานะปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่ง นอกจากจะสะท้อนรสนิยมด้านการถ่ายภาพได้แล้ว การวิพากษ์วิจารณ์ถึงกล้องและอุปกรณ์การถ่ายภาพดังกล่าวยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจในการเข้าถึงปัจจัยในการผลิตภาพถ่ายที่มีอาชีพด้านการถ่ายมีอำนาจในการเข้าถึง/มีรสนิยมในการใช้อุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพที่เหนือกว่าอีกด้วย

นอกจากการรับรู้และพูดถึงในเรื่องของเทคนิคด้านการถ่ายภาพภายหลังจากที่ วอ ได้เห็นภาพของ โธ่ แล้ว วอ ยังได้ให้สัมภาษณ์ในลักษณะของการแนะนำให้ โธ่ เข้าสู่ระบบของการเรียนการสอนด้านการถ่ายภาพอย่างเป็นทางการอีกด้วย ดังนี้

ควรจะเข้าไปเรียน หรือไม่ก็เข้าไปหาข้อมูลที่เรามีประกาศอบรมถ่ายภาพ ซึ่งถ้าคุณเข้าไปเรียนคุณก็จะรู้ว่า หลักการถ่ายภาพที่ถูกต้องมันควรจะเป็นเช่นไร อย่างเช่นภาพที่อยู่ในเรือเนี่ย ถ้าคุณไปเรียน คุณก็จะรู้ว่า คุณอยู่ในเรือที่มันเคลื่อนที่ไปด้วยความเร็ว เพราะฉะนั้นถ้าคุณจะถ่ายคุณก็ต้องใช้ความเร็วในการถ่ายภาพที่มีสปีดสูง ... ส่วนถ้าเป็นกลางคืน แสงน้อยก็ต้องตั้งขา สิ่งต่าง ๆ พวกนี้จะต้องรู้ แต่ที่ดูมาเค้าไม่รู้อะไรเลย ถึงแม้จะบอกว่าเป็นภาพบันทึก แต่ก็ควรที่จะหลบหลีกเสียงให้พวกที่

เป็น ขา เป็นมือ ถ้าเจอก็ควรจะหลีกเลี่ยง เพราะพอมันมาอยู่ใกล้กลั้งแล้วมันจะใหญ่มาเลยเห็นไหม (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัย สาเหตุที่ วอ แนะนำให้ โอ เข้าสู่ระบบการเรียนการสอนด้านการถ่ายภาพให้เป็นเรื่องเป็นราวนั้น น่าจะมาจากประสบการณ์และความเชื่อโดยส่วนตัวของ วอ เอง ในฐานะของช่างภาพเชิงสุนทรียะที่เคยผ่านระบบการเรียนการสอน/ผ่านการสั่งสมทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพจากสถาบันที่เปิดอบรมด้านการถ่ายภาพมาก่อน ดังนั้น วอ จึงมีความเชื่อว่าทุนความรู้ทางด้านการถ่ายภาพที่ได้รับจากสถาบันการศึกษา (institutionalized form) เป็นช่องทางที่จะใช้ในการพัฒนาฝีมือด้านการถ่ายภาพได้ดีที่สุด และเป็นทุนที่ช่วยจำแนกความแตกต่าง (distinction) ระหว่างรสนิยมของช่างภาพสุนทรียะกับนักท่องเที่ยวยที่ถ่ายภาพสถานที่ต่าง ๆ แบบทั่วไป

อย่างในภาพนี้ บางคนเนี่ยหมวกปิดตา เราก็อาจจะบอกว่า พี่ช่วยดึงหมวกที่ปิดตาขึ้นหน่อย หรือถ้าเราชี้แจงเราก็ใช้แฟลชเปิดเงาที่หน้าไป ซึ่งพอต้องใช้แฟลช เราก็จะรู้แล้วว่า พวกนี้เวลาไปถ่ายรูปมักจะไปสาย พอไปสายแล้ว แดดมันก็แรง แสงมันก็แข็ง...หรืออย่างภาพแมชี เนี่ย เค้าก็ควรใช้เลนส์เทเล แล้วก็เจาะถ่ายนิดนึง เพราะที่ถ่ายมามันเป็นแค่ภาพบันทึก แล้วมันก็ขาด ๆ เกิน ๆ นี่ก็หัวคน

ถ้าถามว่าอันนี้ แยะไหม ก็ต้องบอกว่า ภาพชุดนี้แยกว่าภาพในแนวสารคดี ถ้าจัดประเภทก็เป็นได้แค่ บันทึกการท่องเที่ยว แต่จริง ๆ แล้วถึงแม้จะเป็นการบันทึกภาพถ่ายท่องเที่ยว แต่เราเป็นคนถ่ายภาพเราก็เดินวนรอบ ๆ ได้ เราอาจจะขยับทางขวนิดนึงคนที่โดนบังอยู่ก็จะไม่โดนบัง

ส่วนภาพของ โอ ชุดนี้ใช้อะไรถ่ายเนี่ย ทำไมดูไม่ชัดเลย ใช้ฟิล์มหรือ หรือว่าใช้ดิจิตอล ดูรูปภาพบางภาพเนี่ยเกรนแตกเลย คนนี้ถ่ายไม่เก่งอะ ดูรูปภาพบางภาพมืดไปเลย ดูดิ อันเดอร์ หมืดเลยดูดิ เห็นปะ อันนี้เหมือนกับเค้าถ่ายง่าย ๆ ไม่ได้คิดอะไรมาก มันก็แค่ยกกล้องถ่าย ดูดิเบี้ยว เกิน ๆ ขาด ยังไงไม่รู้ เหมือนถ่ายแบบตอนไปเที่ยวธรรมชาติ แคมภาพไม่ชัดอีกต่างหาก ผมว่าคนถ่ายภาพคนนี้ต้องไปเรียนถ่ายภาพมาใหม่เลยจะดีกว่า แก่ไขหรือปรับปรุงเฉพาะจุด คงไม่ไหว ไปเรียนใหม่เลยดีกว่าถ้าจะเอาดีทางนี้นะ ถ้าไม่ก็ได้ แต่ได้แค่ถ่ายออกมาเป็นอัลบั้มส่วนตัวเก็บไว้ดูเองก็พอจะได้ แต่ถ้าจะเอาภาพของคนนี้ไปใช้งานไม่ได้เลย ใช้งานในที่นี้หมายถึงเอาไปโชว์ บอกตรง ๆ นะ ภาพถ่ายแบบที่คนนี้ถ่าย เหมือนกับภาพถ่ายตอนที่ผมถ่ายตอน ป.5 ป.6 คือ ใคร ๆ ก็ถ่ายได้ (สุรินทร์ ภูเพิ่มผล, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2552)

วลีที่ว่า “ใคร ๆ ก็ถ่ายได้” เป็นอีกหนึ่งลักษณะของการกดทับความชอบธรรมต่อรสนิยมในการถ่ายภาพ โดยผู้วิจารณ์พยายามชี้ให้เห็นว่า รสนิยมที่ปรากฏผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชุดนี้นั้น เป็นรสนิยมที่แตกต่าง หรืออยู่ต่างชั้นกับรสนิยมด้านการถ่ายภาพที่กลุ่มของตนมี กล่าวคือ รสนิยมการถ่ายภาพท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชุดนี้นั้น เป็นรสนิยมการถ่ายภาพแบบ “ปกติ/ธรรมดา” ที่ไม่ว่าใครก็สามารถที่จะถ่ายภาพได้

“ภาพถ่ายในชุดนี้ส่วนใหญ่พวกผมจะเรียกมันว่า “ภาพบันทึกความทรงจำ” นะ คือ เป็นการบันทึกช่วงเวลาที่เราได้ไปเที่ยวเท่านั้น” (ณัฐพงษ์ สื่อพัชรธิมา, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2552)

จากปฏิบัติการการรับรู้ ตีความ ตลอดจนการแสดงออกในแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะที่มีต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ่ ข้างต้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้อย่างชัดเจนถึงการสถาปนาความชอบธรรมที่มาจากความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพที่กลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะนั้นมีมากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของนักท่องเที่ยว

“ให้ดูทำไม?...มันสามัญ”: แวดวงช่างภาพมืออาชีพกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ่

ปฏิบัติการของกลุ่มคนในแวดวงช่างภาพอาชีพภายหลังจากที่ได้เริ่มดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ่ ในฐานะของนักท่องเที่ยวนั้น นอกจากจะรับรู้ได้ในทันทีว่าไม่ใช่ฝีมือการถ่ายภาพของมืออาชีพแล้ว ผู้วิจัยพบว่า การรับรู้ที่โดดเด่นที่สุด ก็คือ การรับรู้ในส่วนของแก่นเรื่อง เรื่องราว วัตถุสิ่งของที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่าย มากกว่าการรับรู้ในเชิงเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ นั้นย่อมหมายความว่า สิ่งที่ช่างภาพกลุ่มนี้ให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ก็คือ ทำอย่างไรภาพที่ถ่ายจึงจะสามารถสื่อความหมาย ถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการนำภาพถ่ายไปใช้

ดังนั้นภายหลังจากคนในแวดวงช่างภาพอาชีพได้มาดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแล้วสีหน้า แววตา ท่าทางของพวกเขาภายหลังจากที่ได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ่ ซึ่งดูจบภายในระยะเวลาอันสั้นนั้น เป็นอกกับปฏิกิริยาที่ดูเรียบเฉย ไม่ได้แสดงอาการตื่นเต้น สนอกสนใจแต่อย่างใด คำพูดประโยคสั้น ๆ ที่ถามกลับมาเพียงไม่กี่ประโยคเช่น “ให้ดูทำไม” “ดูแล้วก็มันเป็นภาพบันทึกธรรมดา”

“ดูแล้วก็ไม่ใช่ช่างภาพอาชีพนะ ก็ธรรมดา ถ่ายแบบบันทึกนะแบบเนี่ย บันทึกธรรมดา คุณค่าทางด้านความสวยงามคงไม่มี แต่ถ้าคุณค่าของการบอกเล่าข้อมูลในลักษณะของการบันทึก

ก็พอได้ ดูแล้วก็รู้สึกธรรมดาอะนะ ไม่ได้รู้สึกชอบอะไร” (ประเวช ตันตวรฤทธิเดช, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2552)

ภาพชุดนี้ จำนวนรูปที่ไม่ชัดเยอะมาก เป็นภาพบันทึกจากการไปเที่ยวที่วางอยู่ตาม บ้านหรือห้องรับแขก เป็นรูปครอบครัวรูปเพื่อนฝูง กล้องที่ใช้ก็พอจะเดาได้ว่ากล้อง แบบไหน น่าจะเป็นกล้องฟิล์มนะ เพราะในรูปถ่ายมันมีวันที่ติดมาด้วย น่าจะเป็น กล้องฟิล์มรุ่นเก่า เพราะเดี๋ยวนี้นเวลาถ่ายรูปก็จะมีระบบวันที่ติดมาแล้ว (บุญกิจ สุทธิญาณานนท์, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2552)

เรียกได้ว่าสำหรับภาพถ่ายของ โอ้ นั้น แวดวงของช่างภาพอาชีพดูแล้วรู้ในทันทีว่า ไม่ได้เป็นภาพถ่ายที่มาจากฝีมือการถ่ายภาพของช่างภาพ และที่สำคัญ ยังได้เน้นย้ำด้วยว่า หาก เขาจะต้องถ่ายภาพในลักษณะแบบเดียวกับที่ โอ้ ถ่ายแล้ว ช่างภาพอาชีพจะไม่ถ่ายภาพแบบ เดียวกันกับที่ โอ้ ถ่ายแน่นอน

“เราจะไม่ถ่ายแบบนี้แน่นอน (น้ำเสียงกระแนะกระแหนเล็กน้อย) มันสามัญใจ มันไม่มีอะไร” (ประเวช ตันตวรฤทธิเดช, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2552)

การแสดงออกของ เวฟ ภายหลังจากได้เห็นภาพของ โอ้ โดยเฉพาะวลีที่ว่า “มันสามัญ ใจ” ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่า จุดยืนในการมอง/วิเคราะห์ภาพถ่ายของทั้งช่างภาพ อาชีพและนักท่องเที่ยวนั้น อยู่กันคนละจุดยืนกัน นั่นคือ แวดวงของช่างภาพอาชีพโดยส่วนใหญ่ นั้น ให้ความสนใจในเรื่องของการวางโครงเรื่อง/การสร้างแก่นเรื่องในภาพถ่ายเป็นสำคัญ โดย พยายามให้ภาพถ่ายทุกภาพถ่ายมีความหมายมากไปกว่าแค่การบันทึกสิ่งที่เห็นเท่านั้น

อ้อ ภาพชุดนี้เป็นของกลุ่มนักท่องเที่ยวนี่นา ดูแล้วรู้ เพราะเรามีพื้นฐานด้านการ ถ่ายภาพไง ดูแล้วรู้เลยว่าเป็นภาพแบบบันทึก คือ กด กด กด คือ ดูแล้วรู้เลย เพราะว่ามันท่องเที่ยวเนี่ยจะเป็นอะไรที่ชอบมากเลยที่เวลาท่องเที่ยวแล้วชอบไปถ่าย กับป้ายที่เป็นข้อความ แบบว่าสมมติว่าเป็นพระธาตุดอยสุเทพก็ต้องไปถ่ายกับไอ้ ป้ายเนี่ย แล้วก็เอาตัวไปแปะกับป้าย ซึ่งนี่เป็นอารมณ์ของนักท่องเที่ยวเค้าเลยจริง ๆ นะ ซึ่งจริง ๆ แล้วเนี่ย ไอ้ป้ายพวกนี้มันเกิดมาที่หลังไอ้ตัวที่มันเป็นสถานที่สำคัญ ที่ เค้าเป็นแบบนี้เพราะเค้าไม่มีทุนความรู้ไง เค้าก็จะถ่ายกับป้ายมาแบบนี้แหละ พอเค้า เห็นอะไรแปลกใหม่ เค้าจะตื่นเต้นกับสิ่งแปลกใหม่เหล่านั้นไปหมด เช่น เห็นไฟป่าก็ ถ่าย เห็นทิวทัศน์ยามเย็นก็ถ่าย โดยการถ่ายเค้าจะไม่เลือกเลยว่าจะถ่ายอะไร ช่วงเวลา ค่าแสงของการถ่ายเค้าก็ไม่เลือก การจัดการอะไรก็ไม่มี ถ่ายภาพบุคคลก็เป็นการถ่าย แบบสนุกสนานเฮฮา การเบี่ยงมุมอะไรก็ไม่มี การครีป (crop) ก็ไม่มี การสร้างสมดุล ให้กับภาพถ่ายก็ไม่มี การถ่ายก็ไม่ได้อะไรมาก เอาสิ่งที่ต้องการถ่ายไว้จุดกึ่งกลางแล้วก็

ถ่าย เวลาถ่ายก็จะบันทึกวันที่ลงไปอีกต่างหาก จริง ๆ จะว่าไปแล้วสมัยนี้ถ่ายกันเป็นระบบดิจิทัลก็ไม่จำเป็นที่จะต้องบันทึกวันที่ลงไปในภาพแล้ว เพราะในไฟล์ข้อมูลมันก็มีอยู่แล้วไง พอถ่ายออกมาแบบนี้แล้วเนี่ยมันเซมมากเลยใจ แต่ก็เข้าใจนะ ว่าเค้าเป็นแค่นักท่องเที่ยว สิ่งที่เค้าต้องการมันก็ครบในความต้องการของเค้าอยู่ในนี้หมดแล้วใจ เห็นสะพาน เห็นวิว ผู้คน เสื้อผ้า การแต่งกาย ยิ้มแย้มแจ่มใส ก็เอาละ แต่ถ้าถามว่าชอบภาพไหนบ้างหรือไม่ในภาพถ่ายของนักท่องเที่ยวชุดนี้ ก็มีบ้างนะ จะชอบภาพหมู่ ชอบตรงสีหน้าประทับใจแล้วก็รอยยิ้ม แต่องค์ประกอบไม่ต้องไปพูดถึงนะ มันไม่ได้อยู่แล้ว ยิ่งถ้าเป็นเรื่องของการสื่อความหมายแบบเล่าเรื่องยิ่งไปไม่ได้ใหญ่ ไม่ต้องพูดกันเลยทีเดียว (วิจิตต์ แซ่เฮ้ง, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่า การที่ช่างภาพกลุ่มนี้ไม่ได้พูดถึงการจัดวางองค์ประกอบในภาพถ่ายของ โอ มากเท่าใดนัก เหตุผลหนึ่งน่าจะมาจากการให้ความสำคัญไปกับการสร้างแก่นเรื่องผ่านภาพถ่าย ซึ่งเป็นวิธีคิดจากต้นสังกัดที่แวดวงช่างภาพเหล่านี้ได้รับการหล่อหลอมมาโดยตลอด 10 กว่าปีที่ เวฟ ทำงานอยู่ที่ต้นสังกัดแห่งนี้

ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งนั้น อาจเป็นไปได้ว่าประสบการณ์ในการตัดสินใจหรือวิพากษ์วิจารณ์ภาพถ่ายตามหลักองค์ประกอบภาพและองค์ประกอบศิลป์ในฐานะของกรรมการตัดสินภาพถ่ายนั้น ยังมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับ วอ ซึ่งได้รับเชิญให้ไปตัดสินภาพถ่ายเป็นประจำสม่ำเสมอ การแสดงออกในรูปแบบของการวิเคราะห์วิจารณ์ภาพจึงแตกต่างไปจาก วอ คือ ไม่ค่อยแสดงออกในลักษณะเชิงวิพากษ์วิจารณ์มากนัก แต่ถ้าซักถามก็สามารถที่จะตอบได้ว่าภาพถ่ายเหล่านั้นถูกต้องตามหลักองค์ประกอบภาพและองค์ประกอบศิลป์หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะจุดยืนที่ใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้กับแนวทางการถ่ายภาพของช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะกับช่างภาพอาชีพในกรณีศึกษาครั้งนี้ั้น แตกต่างกัน กล่าวคือ ในขณะที่ช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะให้ความสำคัญกับเรื่องการถ่ายภาพตามหลักองค์ประกอบภาพและองค์ประกอบศิลป์เป็นหลักในการสร้างความชอบธรรมให้กับรสนิยมด้านการถ่ายภาพของตน ช่างภาพอาชีพกลับให้ความสำคัญกับหลักการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ ตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงผ่านภาพถ่ายมากกว่า

ส่วน “น้ำเสียงกระแนะกระแหนเล็กน้อย” ที่ เวฟ แสดงออกมานั้น ในทัศนะของผู้วิจัยตีความว่าเป็นการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความมั่นใจในชุดความรู้ด้านการถ่ายภาพแบบมืออาชีพ ที่พยายามจะสถาปนาชุดความรู้ทางด้านการถ่ายภาพในแบบฉบับของมืออาชีพ ที่มีความเชื่อกว่าความรู้ทางด้านการถ่ายภาพในชุดดังกล่าวนั้นมีความเหนือกว่าชุดความรู้ทางด้านการถ่ายภาพของนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถนำมาเทียบชั้นกันได้

“อันนี้ดูแล้วผมเคยเห็นนะ”: คนในพื้นที่กับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

การรับรู้ ทัศนคติ ความ ตลอดจนสร้างความหมายของคนในพื้นที่ ภายหลังจากได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ ยังคงเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับการรับรู้ ทัศนคติ ความ ตลอดจนสร้างความหมายในภาพถ่ายของ วอ และเวฟ นั่นคือ แวดวงของคนในพื้นที่จะรับรู้ ทัศนคติ ความ ตลอดจนสร้างความหมาย แต่เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ที่พวกเขาถือกำเนิดและเติบโตอยู่เป็นสำคัญ

โอ้ ได้อธิบายความรู้สึกภายหลังจากที่ได้เห็นภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ ว่า เป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ตัวเขามีความคุ้นเคย ความคุ้นเคย ดังกล่าวมีความหมายถึง รูปแบบตลอดจนลักษณะการถ่ายภาพในแบบเดียวกันกับที่เขาถ่าย นั่นคือ การยกกล้อง ขึ้น เล็ง เอาวัตถุ สิ่งของ สถานที่ที่ต้องการจะถ่ายไว้ตรงกึ่งกลางภาพแล้วก็ถ่าย “อันนี้ดูแล้ว ผมเคยเห็นนะ มันก็จะเหมือนกับเวลามีคนมาเที่ยว หรือเวลาเพื่อน ๆ กลับมาจากเมือง พอมารู้จักกัน หรือไปเที่ยวไหนกัน ผมก็จะถ่ายกันแบบนี้แหละครับ”

แต่ถึงแม้ว่าจะเป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่มีรูปแบบลักษณะการถ่ายภาพเหมือนกับที่ โอ้ ถ่ายภาพ เขาก็ยังคงสามารถบอกเล่าเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายดังกล่าวได้อย่างเป็นฉาก ๆ ดังต่อไปนี้

นี่ถ่ายตอนเช้าเนี่ย ถ้ามาเช้า ๆ หน่อยนะจะสวยมาก หมอกจะเต็มไปหมด ถ้าพีคในภาพ จะเห็นฝั่งที่ยื่นลงไปแม่น้ำ เมื่อก่อนบ้านผมอยู่ตรงฝั่งโน้น แต่เดี๋ยวนี้ก็ย้ายมาอยู่ฝั่งนี้ คือ ฝั่งเดิมมันจมน้ำ พอเวลาน้ำขึ้นมันจะขึ้นมาท่วมหมดเลย ก็เลยต้องย้ายมาตรงนี้ มีอยู่ปีหนึ่ง น้ำท่วมขึ้นมาเนี่ยเกือบถึงสะพานไม้เลย คือ ถ้าเป็นบ้านก็ท่วมเกือบมิดหลังคาบ้านเลย

ภาพนี้อยู่บนแคมป์ข้าง ต้องนั่งเรือหรือไม่ก็รถขึ้นไปแถวนั้นจะมีรีสอร์ทอยู่ที่หนึ่งที่เขาคอยให้บริการนักท่องเที่ยว ถ้าไปก็จะต้องนั่งเรือไป ผมไปไม่ค่อยบ่อย ไปทางเส้นแม่น้ำรันตีอะครับ ถ้าจะขับรถไปก็ขับขึ้นไปตามทางเส้นนั้น

อย่างภาพตรงลานหน้าเจดีย์เนี่ยครับพี่ แต่ก่อนเขายังไม่ได้เทคอนกรีตนะครับ มันจะเป็นดินแดง ๆ แล้วก็มีการลาดยางเล็ก ๆ แคบ ๆ เส้นเดียวทำเป็นทางขึ้นเจดีย์ แล้วก็มีการลาดเล็ก ๆ แล้วก็ที่จอดรถ พอหลวงพ่อดีเนี่ย เขาก็ขยายลาน ขนาคขยายลานแล้วตอนนั้น คนมางานศพหลวงพ่อกันเยอะมาก ต้องเอารถไปจอดกันในสนามบอลกันเลย มากันเยอะมากตอนนั้น หรือตอนหลวงพ่อยังอยู่พวกนักท่องเที่ยวก็จะ

มากันเยอะ โดยเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์นักท่องเที่ยวจะมากันเยอะมาก สนามฟุตบอลที่พวกผมเล่นกันยังไม่พอจอดเลย

ภาพของ โอ้ ภาพนี้ผมไม่อยากให้เกิดขึ้นเลยครับ เกิดขึ้นแล้วทรัพยากรธรรมชาติก็จะสูญหายไป ดูเหมือนจะเกิดใกล้กับหมู่บ้านด้วย เพราะเห็นมีดวงไฟ ภาพเหตุการณ์แบบนี้ น่าจะเกิดในช่วงหน้าร้อนนะครับ แต่ดูไปแล้วภาพนี้เหมือนจะจงใจเผาเพื่อทำไร่ นะครับ แต่ไม่อยากให้เกิดขึ้นแบบนี้ เพราะนักท่องเที่ยวมาแล้วเขาจะมองไม่ค่อยดี ถ้าเอายาฆ่าหญ้าไปฆ่ามันก็ดีไปอย่างหนึ่ง ดีกว่า มันเสียอากาศด้วยกับควัน ไม่อยากให้เกิดขึ้น จะว่าไปเดี๋ยวนี้นักท่องเที่ยวไม่มีแล้ว อยากให้นักท่องเที่ยวมีเยอะ นักท่องเที่ยวเริ่มน้อยลงตั้งแต่หลวงพ่อมรณภาพ ลดไปเยอะครับ ลดมากเลย ทุกปี เวลาว่างอะไรทางวัดเขาก็จะสนับสนุนกิจกรรมของเด็ก ๆ แต่พอนักท่องเที่ยวน้อยลงเงินเข้าวัดก็น้อยลง ก็ไม่ค่อยได้มีการสนับสนุนกิจกรรมของเด็ก ๆ กันแล้ว ซึ่งกิจกรรมก็ยังพออยู่ได้ แต่ต้องอาศัยการช่วยเหลือจากเทศบาล เมื่อก่อนนี้ไม่ต้องเอ่ยปากเงินสนับสนุนก็มา แต่เดี๋ยวนี้ถ้าไม่พูดก็ลำบากหน่อย ผมก็เลยอยากให้นักท่องเที่ยวกลับมา กลับมาเที่ยว กลับมาดูบ้านของพวกเรา ตอนหลวงพ่อยุ่สถานที่ท่องเที่ยวที่คนจะมากันมากที่สุดก็คือ ที่วัด กับที่สะพานไม้ มาเที่ยว มาถ่ายรูป มาให้หลวงพ่อ (สายัณห์ ขันดีธีระวัฒน์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

“อะ...คนในภาพของ โอ้ ชุดนี้ คนที่ไหนครับพี่ คนที่นี้หรือเปล่า ผมคุ้น ๆ หน้าเขาเหมือนคนที่ขายขอบอยู่ร้านเจริญชัย หน้าธนาคารเลย คนใส่แว่นที่ยืนบนสะพานเนี่ย อืม...สงสัยเป็นพวกญาติพี่น้องเขามาเที่ยว” (วิรัช ไกรสังข์ขณะณรงค์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

ภาพของ โอ้ ที่เป็นภาพนั่งข้างเนี่ย พี่ไปนั่งมาหรือยัง เป็นบริการของพี่ เกส เฮาส์ ถ้าพี่จะนั่งข้างพี่ต้องไปที่พี่ เกส เฮาส์ เค้าจะพาพี่นั่งเรือเพื่อไปนั่งข้างต่อไป ที่อำเภอสังขละก็มีที่นั่งที่เดียวที่นั่งข้าง จริง ๆ จะว่าไปมันก็มีอีกที่หนึ่งที่ให้นั่งข้างแต่มันไม่ค่อยสนุกหรอก มันจะอยู่แถวบ้านใหม่ มันจะมีข้างไม่ค่อยมากหรอก มันจะเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง... อย่างภาพของ โอ้ บนสะพานนี้ บอกได้ว่าสมัยก่อนคนมันเยอะนะ คือ นักท่องเที่ยวเค้าจะชอบมาถ่ายรูปกันเข้า ๆ ตอนหน้าหนาว เต็มสะพานเลย สะพานสมัยก่อนสภาพจะดีกว่าในปัจจุบัน แล้วเขาก็ให้รถมอเตอร์ไซด์ผ่านได้ แต่เดี๋ยวนี้สะพานมันชำรุด หลวงพ่อเขาก็กลัวสะพานพัง เขาก็เลยไม่ให้ข้าม ให้เดินข้ามฝั่งกันไปแทน ตอนนี้พอหลวงพ่อยุ่ตมะมรณภาพไป เห็นเขาว่าจะโอนให้เทศบาลแล้วเทศบาลเขาจะซ่อมให้ ช่วงนี้ก็อยู่ในช่วงรอโอนอยู่... ภาพแม่ชีพม่าของ โอ้ ที่เขาถ่ายมานี้รู้สึกว่าเขาจะไปถ่ายที่เจดีย์สามองค์ เวลาแม่ชีเขาข้ามฝั่งมาที่เจดีย์มาคอยรับของใส่บาตร

จากชาวบ้าน หลังจากนั้นบางทีเขาก็จะเดินต่อมาที่สังขละ อย่างที่เห็นในภาพเป็นแม่ชีครับ ไม่ใช่พระ (สายัณห์ ขันดีธีระวัฒน์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2551)

กล่าวโดยสรุป ปฏิบัติที่คนในพื้นที่ได้แสดงออกมาภายหลังจากการได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นั่น ล้วนแล้วแต่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นก็คือ การพูดถึงแต่เรื่องของประวัติความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาพ หรือไม่เช่นนั้น ก็จะเป็นการเล่าถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองที่ได้พบเห็นมาในชีวิตประจำวันตั้งแต่เล็กจนโตในพื้นที่อำเภอสังขละบุรีแห่งนี้ โดยไม่ได้มีการพูด/วิพากษ์วิจารณ์ภาพถ่ายในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพแต่อย่างใด อีกทั้งความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่ที่มีต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของกรณีศึกษาทั้ง 4 กลุ่มก็เป็นไปในทางบวกแทบทั้งสิ้น เช่น ความภาคภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิดที่ยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ รวมไปถึงความรู้สึภาคภูมิใจที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและถ่ายภาพ ฯลฯ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยการแสดงออกของคนในพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวเป็นการพลิกและเผยให้เห็นถึงทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่คนในพื้นที่มี เข้าไปรับรู้ ตีความ และอ่านความหมาย โดยไม่ได้มีการเผยแพร่หรือแสดงออกถึงความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพที่พวกเขาในพื้นที่มีทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพน้อยกว่าแต่อย่างใด

ข้อสรุปที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ตอกย้ำให้เห็นได้ว่า สำหรับคนในพื้นที่แล้วชุดความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ อาจไม่ใช่ชุดความรู้ที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขา ที่จะต่อยอดไปสู่รายได้/การได้รับการยอมรับอย่างสังคมในวงกว้าง เขาเหล่านั้นจึงไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องนำพาตนเองไปให้ชุดความรู้ทางด้านการถ่ายภาพในเชิงศาสตร์ศิลป์ครอบงำความคิด และการกระทำเหมือนอย่างที่เขาภาพ และนักท่องเที่ยวบางคนมีความต้องการ และเมื่อไม่ได้ถูกครอบงำด้วยชุดความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ เขาก็จะกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในแวดวง (fields) อื่น ๆ แล้ว การอ่านความหมายจากภาพถ่ายท่องเที่ยวจึงไม่ปรากฏว่ามีการเข้าไปต่อรองกับชุดรหัสความรู้ในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพแต่อย่างใดด้วยเช่นกัน ซึ่งหากจะเปรียบเทียบพื้นที่ของการถ่ายภาพท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีเป็นเหมือนกับเกมส์ ที่โดยปกติแล้วในเกมส์แต่ละเกมส์นอกจากจะประกอบไปด้วยกฎกติกาการเล่น (Rules of the game) และผู้เล่นเกมส์ในซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ก็คือ รหัสของการถ่ายภาพ และกลุ่มคนในแต่ละแวดวงที่เกี่ยวกับการถ่ายภาพแล้ว ก็จะมีว่า กฎหรือรหัสความหมายที่คนในพื้นที่นำมาใช้ในพื้นที่การถ่ายภาพท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีแห่งนี้ นั่น เป็นคนกฎกันโดยสิ้นเชิง กล่าวในอีกนัยหนึ่งก็คือ ในเรื่องของการถ่ายภาพท่องเที่ยวสำหรับคนในพื้นที่แล้วพวกเขาไม่ได้เล่นตามกฎที่ถูกกำหนดมาจากพวกมืออาชีพด้านการถ่ายภาพแต่อย่างใด

การตอบสนองต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวของคนในพื้นที่

ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ ใจ ที่นำมาทำการทดลองให้กลุ่มคนต่างแวดวงได้ดูภาพในครั้งนั้นนั้น ประกอบไปด้วยชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 7 ภาพ เกณฑ์ในการเลือกภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นำมาทดลองให้กลุ่มแวดวงต่าง ๆ ได้ดู ได้ดีคือนั้น ใช้เกณฑ์เดียวกันกับที่ใช้ในการเลือกภาพถ่ายท่องเที่ยวในกรณีของ วอ เวฟ และ ใจ นั่นคือ พิจารณาจากความเป็นตัวแทนของพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ทำการคัดเลือกมาจึงประกอบไปด้วยภาพถ่ายท่องเที่ยวของผู้คน สถานที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมดังภาพชุดต่อไปนี้

ภาพที่ 8.11
ชุดภาพถ่ายท่องเที่ยวของ ใจ

1

2

3

4

5

6

7

ภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสงขละบุรีของ ใจ ในชุดนี้ มีลักษณะของการเข้ารหัส (encode) ความหมายในแบบฉบับเดียวกับภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ นั่นคือ การถ่ายภาพที่ไม่ได้เป็นไปตามหลักการจัดวางองค์ประกอบภาพ และที่มากยิ่งขึ้นไปกว่านั้นสำหรับการเข้ารหัสความหมาย (encode) จากคำบอกเล่าของ ใจ ก็คือ ภาพถ่ายชุดนี้ที่เขาถ่ายนั้น ตอนถ่ายเขาไม่ได้มีความต้องการที่จะสื่อความหมายใด ๆ ไปยังผู้ใด สิ่งที่เขาต้องการจากการถ่ายภาพทุกครั้ง และโดยเฉพาะกับภาพถ่ายชุดนี้ก็คือ บันทึกบรรยากาศ ความสุขความทรงจำขณะออกเดินทางท่องเที่ยวไปกับเพื่อนฝูง เพื่อเก็บเอาไว้ดูต่างหน้าในเวลาที่เขาแต่ละคนต้องแยกย้ายไปเรียน ไปทำงานในตัวเมือง ภาพถ่ายท่องเที่ยว

อำเภอสังขละบุรีของ ใจ ในชุดนี้จึงเปรียบเสมือนบันทึกแห่งความทรงจำที่มีความสำคัญกับความรู้สึกของ ใจ เป็นอย่างมาก แม้ในสายตาของคนอื่นอาจมองว่าเป็นภาพที่ดูแล้วชวนหัวเราะขบขัน ไม่สามารถสื่อความหมายในรูปแบบการเล่าเรื่องด้วยภาพก็ตาม “ได้ตรงไหนก็ถ่ายมันตรงนั้น คนอื่นเขาอาจจะเน้นวิวให้วิวออกมาสวย ๆ แต่ของพวกผมนี่อยากถ่ายก็ยกกล้อง กด ถ่ายทันที ไม่ได้คิดอะไร อยากถ่ายก็ถ่าย” (ใจ, สัมภาษณ์ 1 ธันวาคม 2551)

ดังนั้นสภาพแวดล้อมของบรรยากาศและพื้นที่ที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายจึงมีลักษณะที่แตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงจากภาพถ่ายท่องเที่ยวของกรณีศึกษาที่ผ่าน ๆ มา นั่นคือ บรรยากาศและสถานที่โดยรอบนั้น เป็นบรรยากาศของสถานที่ท่องเที่ยวที่หากไม่ใช่คนในพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมในฐานะของคนที่เกิดและเติบโตอยู่ในอำเภอสังขละบุรีแล้ว ก็คงไม่สามารถที่จะเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่พวกเขาเรียกว่า “แหล่งต้นน้ำ” ที่ซึ่งพวกเขาไปท่องเที่ยวกันเป็นประจำทุกปีได้

“เบสิกมาก ๆ เป็นพวกเล็งถ่าย เล็งถ่าย”: ช่างภาพเชิงสุนทรีย์กับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

สำหรับในกรณีภาพถ่ายท่องเที่ยวของ ใจ นั้น ผู้วิจัยพบว่ายังไม่ทันได้ดูรูปทั้งหมดช่างภาพสุนทรีย์ะโดยส่วนใหญ่ก็สามารถพูดแบบสรุปเหมารวมได้ในทันทีว่า ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้นจากการถ่ายภาพของ ใจ นั้น เป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวในรูปแบบเดียวกันกับภาพถ่ายท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว นั่นคือ ภาพถ่ายท่องเที่ยวในรูปแบบของการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว/เพื่อนฝูง และยังสามารถระบุได้อีกด้วยว่าภาพถ่ายชุดดังกล่าวถูกบันทึกมาจากกล้องถ่ายภาพประเภทใด

ภาพถ่ายชุดนี้น่าจะถ่ายจากกล้องฟิล์มนะ ดูจากภาพแล้วน่าจะเป็นภาพเก่านะ ดูจากคอนทราสต์ (contrast) ของภาพ ดูแล้วภาพชุดนี้ออกแนวสนุกกว่า เหมือนเป็นภาพนักศึกษาชายออกไปเที่ยวกัน ดูแบบไม่ค่อยเก๋อะไรมาก ดูดีขึ้นจากน้ำทางเกวในตัวเดี๋ยวก็นั่งมาถ่ายรูปกันแล้ว องค์ประกอบภาพอันนี้ไม่ต้องพูดถึง เพราะเป็นภาพบันทึกแบบสบาย ๆ ง่าย ๆ (วิจิตรต์ แซ่เฮ้ง, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัยคำกล่าวที่ว่า “เพราะเป็นภาพบันทึกแบบสบาย ๆ ง่าย ๆ” นั้น มีนัยยะบ่งให้รู้ว่าในทัศนะของช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะนั้น ความรู้ทางด้านการถ่ายภาพของคนในพื้นที่เป็นการแสดงออก/การกระทำที่ใคร ๆ ก็สามารถกระทำได้ เป็นเหมือนการกระทำที่ทำโดยไม่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถใด ๆ ทางด้านการถ่ายภาพทั้งสิ้น ซึ่งจะว่าไปก็เหมือนกับการว่าคนกลุ่มนี้ทางอ้อมว่า เป็นพวกที่ไม่มีมีความรู้ทางด้านการถ่ายภาพเท่าใดนัก หรือหากพอจะมีความรู้

ทางด้านการถ่ายภาพอยู่บ้าง ความรู้ทางด้านการถ่ายภาพดังกล่าวก็เป็นความรู้/รสนิยมที่ยังไม่ได้
รับการยกระดับจนทำให้เกิดการยอมรับจากมืออาชีพด้านการถ่ายภาพและผู้คนในสังคมวงกว้าง
ได้ ซึ่งก็เท่ากับว่ารสนิยมของคนในพื้นที่เป็นรสนิยม (taste) “ธรรมดา”

ดูแล้วอุปกรณ์ที่ใช้ น่าจะเป็นอุปกรณ์ธรรมดา ๆ พื้น ๆ ปกติ ความรู้ทางด้านการถ่ายภาพ
ก็อาจจะไม่มีมาก เป็นพวก “เล็งถ่าย เล็งถ่าย” รูปที่ได้จะออกมาเบสิกมาก ๆ แม้ว่าจะมี
ความพยายามโพสท่าโน่นนี่ (ภาพหมายเลข 4) แต่รูปที่ได้ออกมามันก็ดูธรรมดา
ภาพบางภาพห่วยชาก็ถ่าย (ภาพหมายเลข 5) (ณัฐพงษ์ สือพัฒน์ธิดา, สัมภาษณ์, 21
มีนาคม 2552)

ด้วยเหตุนี้กลุ่มแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรียะจึงไม่ได้วิเคราะห์หรือวิจารณ์ในส่วนที่
เกี่ยวข้องกับหลักของการจัดวางองค์ประกอบภาพเหมือนอย่างเช่นที่ผ่าน ๆ มาแต่อย่างใด แต่สิ่งที่
ช่างภาพเชิงสุนทรียะหยิบยกเป็นประเด็นขึ้นมาพูดนั้น เป็นเรื่องของการชี้แนะ แนะนำถึงข้อควร
ปฏิบัติในเรื่องที่เกี่ยวกับการสร้างแก่นเรื่อง (theme) ในภาพถ่ายเป็นส่วนใหญ่มากกว่า

คนในพื้นที่ พื้นฐานการใช้กล้องแบบมืออาชีพเค้าก็ไม่รู้หรอก แล้วยิ่งเค้าใช้กล้อง
กระดาด ภาพที่ออกมามันก็ได้อะไรแหละ ก็เป็นภาพในลักษณะของการบันทึก
ครอบครัวของคนในพื้นที่ เสียดยในฐานะที่เค้าเป็นคนในพื้นที่ เค้าน่าจะจับภาพ
เหตุการณ์ในคั่นงานวันเกิดหลวงพ่อบุ หรืองานของวัดที่มีการแต่งตัวด้วยชุดประจำ
ชาติสวย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนที่คนมอญเหล่านั้นทุนของบนหัวมา หรือไม่กี่
ถ่ายภาพของพวกนักเรียนชาวมอญที่แต่งกายด้วยชุดประจำชาติ ถ่ายภาพวิถีชีวิต
ของคนมอญที่กำลังจะเดินข้ามสะพานไปขายของที่อำเภอเมือง คือ ต้องสื่อให้มัน
ออก รวมไปถึงการถ่ายภาพในช่วงบรรยากาศที่แสงโหล่โหล่ แต่ถ้าถ่ายออกมาแบบนี้
มันก็เป็นแค่เพียงการบันทึกเหตุการณ์ของวันที่ออกไปเที่ยว แต่ไม่ได้เป็นบันทึกทาง
ประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของพวกเขา เช่น งานศพ
หลวงพ่อบุ งานเข้าพรรษา ออกพรรษา งานทำบุญของพวกมอญอะไรอย่างเนี่ย มัน
น่าจะบันทึกอย่างนั้นมากกว่า ซึ่งถ้าทำการบันทึกในแบบที่พูดมาได้ มันก็จะมี
ความหมายสำหรับเขา (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัยการชี้แนะของ วอ/ช่างภาพเชิงสุนทรียะดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า
นอกจากรหัสความหมายที่ใช้ในการประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายท่องเที่ยววนั้น เป็นคน
ละชุดรหัสความหมายกับคนในพื้นที่แล้ว การชี้แนะของ วอ/ช่างภาพเชิงสุนทรียะในรูปประโยคที่ว่า
“คนในพื้นที่ พื้นฐานการใช้กล้องแบบมืออาชีพเค้าก็ไม่รู้หรอก” ยังถือเป็นการกดทับ (degrade)

ทางรสนิยม ในลักษณะของการอ้างเหตุผลเรื่องการไร้ซึ่งความรู้ที่เป็นศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพอีกด้วย

โดยภายหลังจากที่ วอ ได้ดูภาพทั้ง 3 ชุด เสร็จสิ้นลง วอ ยังได้จัดอันดับของภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ได้ดูมา โดยให้ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ นั้น เป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ดีที่สุดในรอบราภาพถ่ายท่องเที่ยวทั้ง 3 ชุด รองลงมาก็จะเป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถ่ายภาพโดยนักท่องเที่ยวนั้น และภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถ่ายภาพโดยคนในพื้นที่ตามลำดับ

“จะว่าไป ถ้าเทียบฝีมือกันแล้ว เล่มแรกที่ให้ดู (ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ เวฟ) ฝีมือเค้าจะดีที่สุด” (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

พร้อมกันนี้ วอ ยังได้กล่าวถึงท้ายเอาไว้ถึงที่มาของความสามารถในการวิเคราะห์ตีความหมายภาพถ่ายตามหลักขององค์ประกอบภาพเอาไว้ที่น่าสนใจด้วยว่า การที่เขาสามารถตีความภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ผ่าน ๆ มาได้อย่างรวดเร็วในทุก ๆ รายละเอียดของการจัดวางองค์ประกอบภาพนั้น เป็นเพราะตัวเขาเองผ่านประสบการณ์ทางด้านภาพถ่ายมาเป็นเวลายาวนานพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ด้านการถ่ายภาพ ประสบการณ์การอัดขยายภาพ ประสบการณ์จากการถูกรับเชิญให้ไปบรรยายเรื่องการถ่ายภาพยังสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงประสบการณ์จากการถูกเชิญให้ไปเป็นคณะกรรมการตัดสินการประกวดภาพถ่ายมาอย่างมากมายนับครั้งไม่ถ้วน

ในทัศนะของผู้วิจัยลักษณะคำกล่าวของ วอ ดังกล่าว นอกจากจะเป็นคำแนะนำที่ดีสำหรับคนที่หัดถ่ายภาพแล้ว คำแนะนำดังกล่าวยังมีลักษณะของการสถาปนาความชอบธรรมทางด้านการถ่ายภาพตามหลักศาสตร์และศิลป์ของการถ่ายภาพที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากกลุ่มคนในกลุ่มอื่นที่หัดถ่ายภาพอีกด้วย

“ก็ไม่ได้รู้สึกอะไรเป็นพิเศษนะ”: ช่างภาพอาชีพกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

ภายหลังจากที่กลุ่มช่างภาพอาชีพได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของคนในพื้นที่ ช่างภาพอาชีพโดยส่วนใหญ่สามารถบอกทันทีว่า เป็นภาพของคนในพื้นที่ที่ไม่ใช่นักท่องเที่ยวหรือช่างภาพสาเหตุที่ช่างภาพอาชีพวิเคราะห์ภาพถ่ายท่องเที่ยวออกมาว่าเป็นภาพถ่ายของคนในพื้นที่นั้น เป็นเพราะเขาสังเกตจากกิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่าย ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยการรับรู้ถึงกิจกรรมดังกล่าว เป็นสิ่งที่ตอกย้ำในเรื่องของการให้ความสำคัญกับการสร้างแก่นเรื่อง และตัวละคร/วัตถุสิ่งของที่ปรากฏอยู่ในภาพเพื่อสื่อความหมายในภาพถ่าย

ดูแล้วอันนี้น่าจะเป็นภาพของคนในพื้นที่นะ ก็ดูจากลักษณะของกิจกรรมที่ทำ ดูการแต่งตัว บุคลิก หน้าตา แล้วถึงแม้จะเป็นการบันทึก แต่ก็เป็นการบันทึกที่ต่างไปจาก

อันก่อนหน้านั้นนะ คือ เป็นบันทึกที่เห็นอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน ไม่ได้เป็นบันทึกในแบบโอกาสพิเศษอะไร แต่ก็ยังถือเป็นรูปแบบบันทึกอย่างหนึ่งนะ เป็นบันทึกแบบความบังเอิญ เป็นบันทึกในลักษณะของความสนุกสนาน ดูแล้วก็ไม่ได้รู้สึกอะไรเป็นพิเศษนะ มันก็เป็นภาพส่วนตัวนะ เราอาจจะชอบก็ได้ถ้าเราบังเอิญอยู่ในกลุ่มนี้ เป็นรูปแบบบันทึกความหลัง แต่ที่นี้เราไม่ได้มีส่วนร่วมอะไร เราก็เลยเฉย ๆ (ประเวช ตันตราภิรมย์, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2552)

นอกจากนี้ ในทัศนะของ ช่างภาพอาชีพแล้ว หากเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ กับ ใจ้ ถึงแม้จะเป็นภาพถ่ายแบบบันทึกเหมือนกัน แต่ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ ดูจะเป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวที่มีลักษณะการถ่ายภาพที่ดีกว่า นั่นก็เท่ากับว่าภายหลังจากที่ช่างภาพอาชีพได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวของคนในพื้นที่แล้ว ช่างภาพอาชีพมีการจัดอันดับ (hierarchy) ความสามารถทางด้านการถ่ายภาพ โดยอาศัยมาตรฐานความรู้ด้านการถ่ายภาพในเชิงศาสตร์และศิลป์ที่พวกเขาช่างภาพอาชีพยึดถือและปฏิบัติอยู่เป็นที่ตั้งไปด้วยในตัว ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วคนในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใจ้ ก็พอจะมีความรู้ในเรื่องของกล้องและการถ่ายภาพอยู่บ้าง หากแต่เป็นความรู้และความสามารถในแบบฉบับของ ใจ้ เท่านั้น

อันนี้มันคือ บันทึกโดยแท้ละ โดยแท้มายังถึงคนที่ไม่มีความรู้เรื่องกล้องเลยอะ แล้วก็มากด แต่ถ้าถามว่าอีกคนก่อนนี้พอจะรู้เรื่องการถ่ายภาพมาบ้างไหม ก็อาจจะรู้บ้างที่เราู้ก็เพราะเราดูจากความคมชัด ดูจากการวางคอมโพสิชั่นของภาพ แล้วก็ดูจากคุณภาพของภาพ ดูจากคุณภาพของเนื้อเลนส์ ซึ่งมันต่างกันนะ ต่างกันอย่างชัดเจน ก็เป็นรูปแบบชาวบ้าน ชาวบ้าน คือ เป็นรูปแบบบันทึกส่วนตัว ที่คนอื่นดูแล้วอาจไม่รู้ว่ามันคืออะไร มันไม่มีสัญลักษณ์อะไรที่เป็นรูปสื่อสากล มันคือรูปส่วนตัว

ในทัศนะของผู้วิจัย คำว่า “บันทึก” เป็นคำที่สามารถใช้จำแนกความแตกต่าง (distinction) ทางด้านการถ่ายภาพระหว่างมืออาชีพด้านการถ่ายภาพกับนักท่องเที่ยว/คนในพื้นที่ได้ นั่นคือ สำหรับนักท่องเที่ยวหรือคนในพื้นที่ ภาพถ่าย หมายถึง การบันทึก แต่สำหรับแวดวงช่างภาพอาชีพแล้ว การถ่ายภาพทุกครั้งจะต้องพยายามสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นภายในภาพถ่ายให้มากกว่าแค่การบันทึก เช่น การสร้างความแตกต่างผ่านการจัดวางองค์ประกอบภาพตามหลักการของศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ หรือแม้แต่การสร้างความแตกต่างผ่านปัจจัยการผลิตภาพ ซึ่งในที่นี้ก็คือ ชนิดของกล้องถ่ายภาพในระดับมืออาชีพ ตลอดจนอุปกรณ์เสริมด้านการถ่ายภาพที่ให้ผลลัพธ์ของภาพถ่ายที่แตกต่างจากการใช้กล้องถ่ายในระดับผู้บริโภค เช่น กล้องกระดาสะ หรือกล้องแบบสวดกพกพาทั่ว ๆ ไป

ดังนั้น ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ กับ ใจ๋ นั้น กอ มองว่าเป็นรูปส่วนตัวและไม่ได้มีความเป็นสากลที่จะสามารถเผยแพร่ออกทางสู่สาธารณะทางสื่อต่าง ๆ ได้แต่อย่างใด เพราะเนื้อหาและเรื่องราวเป็นเรื่องส่วนบุคคลเกินกว่าที่จะตีพิมพ์เผยแพร่ออกสู่สาธารณะได้

“ภาพชุดนี้ก็เหมือนภาพของนักท่องเที่ยว เป็นภาพบันทึกส่วนตัวใจ๋ ดูกันเอง ถ้าจะเอามาเป็นงานเผยแพร่ มันไม่ใช่ใจ๋” (บุญกิจ สุทธิญาณานนท์, สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัย การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ยกมาข้างต้น นอกจากจะเป็นสิ่งที่บอกให้รู้ว่า ช่างภาพอาชีพให้ความสำคัญกับการนำเสนอเรื่องราวผ่านการสร้างแก่นเรื่องในภาพถ่ายแล้ว เกณฑ์การพิจารณาภาพถ่ายในอีกลักษณะหนึ่งของแวดวงช่างภาพอาชีพ ก็คือ ภาพถ่ายนั้นสามารถตีพิมพ์ เผยแพร่ ออกสู่สาธารณะได้หรือไม่ ซึ่งวิธีคิดดังกล่าวผู้วิจัยมีความเชื่อว่าเป็นวิธีคิดที่ช่างภาพอาชีพได้รับการหล่อหลอมจากต้นสังกัดในฐานะภาพตัวแทนของระบบคิดในเชิงพาณิชย์หรือหากมองในแง่ของทุนและการแปลงรูปของทุนแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าแวดวงของช่างภาพอาชีพนั้นมีการแปรรูปทุนทางสัญลักษณ์ (ความสามารถในการถ่ายภาพตามหลักศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ) ไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจในรูปของเงินเดือนที่ได้รับจากต้นสังกัดด้วยการเข้าไปยึดสนาม/พื้นที่ของสื่อมวลชนในการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานของตนเอง

“อารมณ์ชาวบ้านธรรมดาถ่ายนะ” : นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรับรู้ความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เปิดดูภาพถ่ายเสร็จสิ้นลงในระยะเวลาอันรวดเร็ว และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพถ่ายของ ใจ๋ ไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อเทียบภาพชุดของ จอ ดังกล่าวกับกรณีศึกษาของ วอ และ เวฟ แล้ว ภาพชุดดังกล่าวไม่สามารถนำไปเปรียบเทียบกับภาพถ่ายท่องเที่ยวที่มาจากมืออาชีพด้านการถ่ายภาพได้ หากจะเทียบก็คงเทียบได้กับภาพถ่ายท่องเที่ยวในกรณีของ โอ้

ภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดนี้เหมือนอารมณ์ชาวบ้านธรรมดาถ่ายนะ คือ จะถ่ายยังงี้ก็ได้ให้มันอยู่ตรงกลาง เน้นคนเป็นหลักอะคะ ไม่ได้สนใจวิวหรือบรรยากาศรอบข้างเลย คือ หนูว่านะวิธีถ่ายของเค้ามันเป็นอะไรที่เหมือนการถ่ายภาพสมัยโบราณมากเลย คือ มาถึงก็มาอยู่ตรงกลาง ยืนนิ่ง ๆ แล้วก็ถ่าย ซึ่งถามว่าเมื่อก่อนหนูถ่ายแบบนี้ไหม หนูก็ถ่ายแบบนี้ละ (รัตติกาล เจนจิต, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจัยวลีที่ว่า “ชาวบ้านธรรมดา” เป็นวลีที่นักท่องเที่ยวใช้เพื่อแบ่งเขาแบ่งเราเพื่อแสดงให้ว่าการถ่ายภาพในแบบฉบับของตนนั้นมีความแตกต่างไปจากการถ่ายภาพของคนในพื้นที่ ซึ่งดูธรรมดา ไม่มีความดึงดูดแต่อย่างใด ส่วนวลีที่ว่า “เหมือนการถ่ายภาพสมัย

โบราณมากมาย” ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งของการทำให้รสนิยมของคนในพื้นที่มีลักษณะ “เซย” “โบราณ” “ไร้รสนิยม”

ถ้าถามว่าชอบรูปไหนใหม่กับบอกเลยว่าไม่มีชอบรูปไหนเลย ถ้าให้เราถ่ายเราจะไม่ถ่ายแบบนี้ เราว่าเค้าเน้นไปที่คนมากไป ในตัวภาพมันไม่สามารถบอกความเป็นพื้นที่ท้องที่เฉพาะอย่างชัดได้ (สุรางค์ ศิริมหาวรรณ, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2552)

ส่วนภาพของ ใจ์ เท่าที่ดู ๆ มา ไม่ต่างจากภาพของ โอ้ เท่าไหร่จะต่างก็ตรงที่ดูแล้วมีความเป็นธรรมชาติมากกว่า ไม่ได้เน้นคนอย่างเดียวเหมือนอย่างภาพถ่ายของออ แต่ก็ต้องบอกเลยว่า ภาพบางภาพผมดูแล้วก็ไม่แน่ใจว่าเค้าต้องการจะสื่อ/บอกอะไร เช่น ภาพของคนที่หัวขาดไป (ภาพหมายเลข 5) ผมไม่รู้เค้าตั้งใจหรือว่าอย่างไร คือ ดูภาพชุดนี้แล้วมันเหมือนขาด ๆ เกิน ๆ แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่ชอบภาพไหนเลยนะ อย่างภาพที่เป็นรูปเรือ (ภาพหมายเลข 7) ก็ชอบ เพราะลักษณะของภาพมันดูแปลกออกไป (เดชิต เรืองกุล, สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2552)

ถ้าหนูถ่ายจะไม่ถ่ายแบบนี้ จะถ่ายเน้นไปที่วิวมากกว่าเน้นไปที่คน ถ้าจะถ่ายแบบเน้นคนแบบที่ ใจ์ ถ่าย คงจะมีแค่รูปหรือสองรูปเท่านั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะไม่ภาพถ่ายที่ไม่ชอบนะ อย่างรูปเอาเรือลงน้ำเนี่ยชอบ (ภาพหมายเลข 7) ชอบเพราะมันดูมีชีวิตชีวาดี ส่วนภาพอื่น ๆ มันก็เฉย ๆ อะ (ประอรพิชญ์ ศัจฉวัฒนา, สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2552)

ในทัศนะของผู้วิจารณ์ประโยคที่นักท่องเที่ยวพูดว่า “ถ้าเป็นหนูถ่ายจะไม่ถ่ายแบบนี้ จะถ่ายเน้นไปที่วิวมากกว่าเน้นไปที่คน” เป็นแสดงออกให้เห็นถึงการพยายามสร้างความแตกต่าง (distinction) ในเรื่องของรสนิยมด้านการถ่ายภาพของนักท่องเที่ยว พร้อม ๆ กับการสร้างความชอบธรรมให้กับลักษณะการถ่ายภาพของตนเอง เพื่อให้ได้รับการยอมรับและในขณะเดียวกันก็เป็นการปกป้องถึงสถานภาพตลอดจนรสนิยมด้านการถ่ายภาพที่อยู่เหนือกว่า

สรุป

กล่าวโดยสรุปสิ่งต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอมานี้ข้างต้นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องรสนิยมด้านการถ่ายภาพ ตลอดจน การรับรู้ ทัศนคติ และความหมายผ่านภาพถ่ายท้องที่ของกลุ่มคนต่างแวดวง ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาได้ว่า ในแต่ละแวดวงทางสังคม (fields) ตามแนวคิดหลักในเรื่องแวดวงของบูร์ดิเยอ นั้น ต่างก็มีหลักตรรกะ โครงสร้างที่ถือเป็นเอกลักษณ์/คุณลักษณะเฉพาะประจำกลุ่มแวดวงทางสังคมในแต่ละแวดวงของตนเอง ซึ่งโครงสร้างตลอดคุณลักษณะประจำ

กลุ่มแวดวงที่เปรียบเสมือนโครงสร้างตำแหน่งทางสังคมดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดสภาพการณ์ ตลอดจนไปถึงการแสดงของในรูปแบบของการช่วงชิงต่อรองระหว่างกลุ่มคนในแวดวงต่าง ๆ เหล่านั้น (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551, น. 558)

ยกตัวอย่างเช่น สำหรับคนในแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะนั้นั้น หลักตรรกะ และโครงสร้างสำคัญที่อยู่เบื้องหลังของการประกอบสร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวในแต่ละครั้งก็คือหลักคิดในความเป็นศาสตร์และศิลป์ทางการถ่ายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายภาพในสายประกวด ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการประกอบสร้างความหมายผ่านภาพเพื่อก่อให้ความงดงามในแบบที่เรียกว่าภาพถ่าย “พิศเจริญ” ซึ่งเป็นภาพถ่ายที่มีเรื่องราวชวนให้น่าประทับใจ หรือสะท้อนอารมณ์ต่อผู้ชมภาพ โดยเน้นในเรื่องของแสง เงา มุมมอง สี สัน และการจัดวางองค์ประกอบภาพตามหลักการทางศิลปะเป็นสำคัญ

เราถ่ายมาเยอะ พวกนี้เราเคยถ่ายมาทุกรูป เราก็จะรู้เวลาถ่ายรูปของคนอื่น ว่าถ้าเค้าถ่ายมาแบบนี้ เราจะแก้ไขอย่างไร ด้วยประสบการณ์การถ่ายภาพที่เรามีเราก็เลยสามารถที่จะไปบอกเค้าได้ว่าเค้าควรจะถ่ายอย่างไร หรืออย่างในกรณีของการประกวดภาพถ่ายเนี่ย ถ้าเราไปเป็นกรรมการ กรรมการที่ดีจะต้องบอกได้เลยว่ารูปเราแพ้คนอื่นเพราะอะไร และมีเหตุผลอะไร ซึ่งถ้าเป็นกรรมการที่เก่ง ๆ เค้าก็จะตอบเราได้ ยกเว้น ไอ้กรรมการที่มันมั่ว คือ มั่วได้ไม่รู้ว่ามันดี มันไม่ดีตรงไหน เค้าก็จะไม่สามารถอธิบายให้คุณได้รู้ได้ ถ้าคนที่เค้ารู้เนี่ย เค้าจะสามารถแจ้งเลยว่า รูปนี้ไม่ดีตรงไหนจะแก้ไขตรงไหน เขาต้องบอกเราได้เลยว่าจุดแก้ไข ข้อดีข้อดีของแต่ละรูปมันเป็นอย่างไร มันถึงจะแนะนำได้ บอกว่าไม่ดี ไม่ดี ไม่ดี แล้วมันไม่ดียังไงละ ถ้าดีมันดีอย่างไร ต้องอธิบายให้เค้ารู้ได้คนนั้นถึงจะรู้จริง มันต้องรู้ทั้งบวกกับลบ มันถึงจะรู้จริง

ส่วนมากพื้นฐานของบางคนที่ถูกเชิญไปตัดสินภาพเนี่ย บางคนพื้นฐานไม่มี ไม่รู้เรื่อง พอถูกเชิญไปตัดสินก็เลือก ก็ตัดสินรูปที่ตัวเองชอบ แต่เราเป็นกรรมการตัดสินเนี่ย เราต้องยุติธรรมกับคนอื่นอยู่เสมอ ไม่ว่าคนนั้นเราจะรู้จักหรือไม่รู้จักก็ตาม

โดยการตัดสินจะต้องเลือกรูปที่ดีที่สุด ถามว่า ดีที่สุดในที่นี้คืออะไร ดีที่สุดในที่นี้ก็คือ คนคนนั้นจะต้องถ่ายรูปมาเยอะ เค้าถึงจะรู้ว่ารูปนี้ถ่ายยาก ถ่ายง่าย รูปนี้มันต้องใช้เทคนิคการซ้อน ถ้าซ้อนมาผิดมุม เราดูเราดู อย่างเช่น เราไปเป็นกรรมการตัดสิน ถ้าซ้อนภาพวัตถุที่ถ่ายกับทิศทางแสงมาผิดกับความเป็นจริง มันก็จะผิดเรื่องถึงแม้รูปคุณสวยยังไง เราก็ให้รางวัลคุณไม่ได้ เพราะถือว่า คุณไม่รู้ในเรื่องทิศทางของแสงแล้ว และที่สำคัญคุณทำประวัติศาสตร์เสียแล้ว (วอ, สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2552)

ส่วนหลักตรรกะและโครงสร้างสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการประกอบสร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวในแวดวงช่างภาพอาชีพนั้น ก็คือ หลักตรรกะในเรื่องของการตอบโต้ตามใบสั่งจากภาคธุรกิจที่มีการกำหนดเค้าโครงแก่นเรื่องภายใต้เงื่อนไขของเวลาที่กำหนด ซึ่งในที่นี้ได้แก่การประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายในรูปแบบของการเล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายโดยเรื่องราวที่จะถูกประกอบสร้างความหมายลงในภาพจะต้องมีความถูกต้องตามข้อเท็จจริง/มีอยู่จริงในพื้นที่ของการถ่ายภาพ โดยจะต้องให้ความระมัดระวังในเรื่องของการเข้าไปบิดเบือน ตกแต่ง/จัดฉากใด ๆ จนทำให้ข้อเท็จจริงถูกบิดเบือนไป

สมมติมีโจทย์มาว่า อะไรคือ ความเป็นสังขละบุรีใช่ไหม แต่ละคนมันก็อาจจะมีวิธีคิดหลายอย่าง ที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็อย่างเช่น ถ่ายพวกสถานที่ หรือไม่ก็เป็นพวกประเพณี พิธีกรรมที่ทำเฉพาะที่นั่นเท่านั้น ซึ่งถ้าเป็นเรา สมมติมันมีเรื่องของสถานที่ เราก็จะเอาเรื่องของสถานที่เป็นที่ตั้ง แล้วก็ดูว่า มันมีกิจกรรมอะไรละที่เกิดขึ้นที่สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ เราก็จะประกอบสร้างความหมายผ่านพื้นที่และกิจกรรมดังกล่าวลงไป โดยจะต้องเป็นภาพที่มีความแปลกตา

ส่วนเรื่องของอุปกรณ์เราก็ไม่ได้คิดอะไรเป็นพิเศษนะ ว่าจะต้องเอาอุปกรณ์อันนั้น อันนี้เพื่อให้เกิดผลของภาพแบบนั้นแบบนี้นะ ถ้าเราจะคิดว่าจะต้องเอาอุปกรณ์อะไรที่พิเศษ ๆ ไป ก็คงเป็นกรณีที่เราได้อุปกรณ์อะไรใหม่ ๆ มา แล้วเราอยากจะใช้ให้ได้ประสิทธิภาพของอุปกรณ์ตัวนี้

แต่ส่วนใหญ่แล้ว เวลาเราทำงาน เราก็จะนำเอาอุปกรณ์ที่มีมันมีช่วงที่ครอบคลุมการใช้งานอยู่แล้วไปมากกว่า แล้วเราก็จะเอารีวิวความหมายที่อยู่ในภาพเป็นตัวตั้ง แล้วค่อยไปเลือกหยิบใช้อุปกรณ์ที่เราเตรียมไป คือ ด้วยความที่ทำงานมานานมันก็จะทำให้รู้ว่า เวลาถ่ายเราจะต้องใช้อุปกรณ์ตัวไหน อย่างไร คือ เวลาถ่ายจริง ๆ แล้วเนี่ย เราก็จะต้องมานึกก่อนว่า เราอยากจะให้ภาพถ่ายที่ออกมามีหน้าตาอย่างไร ถ้ารูปประมาณนี้ ต้องใช้เลนส์แบบนี้ จะต้องอยู่ในมุมประมาณนี้ เพื่อที่จะให้ภาพถ่ายที่ออกมาในท้ายที่สุดแล้วเกิดความลงตัว คือ ภาพถ่ายจะต้องสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ (เวฟ, สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2552)

ส่วนหลักตรรกะ โครงสร้าง วิธีคิดสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการประกอบสร้างความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวในแวดวงนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่นั้น คล้ายคลึงกันในส่วนของการประกอบสร้างความหมายในรูปแบบของ “การบันทึกเหตุการณ์ภาพความทรงจำ” โดยให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของ ตลอดจนสิ่งมีชีวิตซึ่งหมายรวมถึงตัวของนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับในเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพ จะมีความแตกต่างเกิดขึ้นบ้างสำหรับ

นักท่องเที่ยบบางคนที่มีความพยายามลอกเลียนแบบการถ่ายภาพในแบบมืออาชีพเพื่อยกระดับของรสนิยมด้านการถ่ายภาพของตนเองขึ้นไปให้มีความใกล้เคียงหรือเทียบเท่ากับรสนิยมด้านการถ่ายภาพในแบบฉบับของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ด้วยการจดจำมุมภาพของช่างภาพมืออาชีพหรือพยายามชวนขวายหาความรู้ทางด้านการถ่ายภาพเพิ่มเติม เช่น การเข้าอบรมการถ่ายภาพ การเปิดสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการถ่ายภาพ ซึ่งการกระทำของนักท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะไม่ปรากฏให้เห็นในแวดวงของคนในพื้นที่แต่อย่างใด และหากเปรียบเทียบบรรยากาศโดยรวมที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายท่องเที่ยวก็จะพบอีกด้วยว่า บรรยากาศสถานที่ท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีนั้น แม้จะได้ชื่อว่าเป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวจากอำเภอเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงที่ปรากฏผ่านงานวิจัยชิ้นนี้นั้น ผู้วิจัยกลับพบว่าภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีของคนในพื้นที่ กับคนในแวดวงอื่น ๆ นั้น ต่างกันไปอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้สาเหตุสืบเนื่องมาจากการมีทุนทางวัฒนธรรมในเรื่องที่เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของคนละชุดนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้การแสดงออกของคนในแต่ละแวดวงที่มีทุนทางวัฒนธรรม/ทุนทางความรู้ที่แตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างดังกล่าว จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อปฏิกริยา การรับรู้ ตีความ และสร้างความหมายในภาพถ่ายท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผ่านมาในบทนี้ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มคนในแต่ละแวดวงนั้น ต่างมีความพยายามที่จะสถาปนาความชอบธรรมจากทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ที่แต่ละคนสั่งสมมา ผ่านรูปแบบของการกระทำในหลากหลายลักษณะ เช่น หากเป็นกรณีของช่างภาพสุนทรีย์ะ การสถาปนาความชอบธรรมก็อาจจะมาจากการแสดงออกในลักษณะของผู้รู้จริงในเรื่องของการถ่ายภาพ การพูดถึงประสบการณ์ด้านการถ่ายภาพ และการส่งภาพเข้าประกวดโดยไม่หวังเงินรางวัล, การพูดถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินภาพถ่าย ฯลฯ ซึ่งการกระทำของแวดวงช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะดังกล่าว หากจะมองว่าเป็นการแสดงออกของผู้ที่ถูกชุดความรู้ทางด้านการถ่ายภาพครอบงำ และในขณะเดียวกันก็พยายามที่ใช้ความรู้ทางด้านการถ่ายภาพในชุดดังกล่าว ไปใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินภาพถ่ายของผู้อื่นในลักษณะของการครอบงำความคิดทางด้านการถ่ายภาพของผู้อื่นก็คงไม่ผิดไปจากความจริงเท่าใดนัก

ส่วนถ้าเป็นกรณีของช่างภาพอาชีพ การสถาปนาความชอบธรรมก็จะออกมาในลักษณะของการพูดถึงการถ่ายภาพแบบเล่าเรื่องที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ด้วยการไม่เข้าไปบิดเบือนความจริงใด ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะของหัวหน้าสื่อที่มุ่งให้สาระความรู้ ข้อเท็จจริงกับผู้อ่าน ตลอดจนผลงานภาพถ่ายของช่างภาพอาชีวดังกล่าวจะต้องนำไปตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งก็ถือเป็นรูปแบบของการสร้างความชอบธรรมด้วยการเข้าไปยึดพื้นที่

ของสื่อวิธีหนึ่งด้วยเช่นกัน ดังนั้นการบิดเบือนใด ๆ จะด้วยการจัด การตัด การลบทิ้ง ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์และขัดกับจรรยาบรรณทางวิชาชีพทั้งสิ้น

ในขณะที่เดียวกันหากเป็นกรณีของนักท่องเที่ยวกและคนในพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่ามีทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพน้อยกว่ากลุ่มมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ก็จะมีรูปแบบของการสถาปนาความชอบธรรมที่แตกต่างไปจากกลุ่มผู้ถ่ายภาพสองกลุ่มที่กล่าวมา เช่น ในกรณีของนักท่องเที่ยวกการสถาปนาความชอบธรรมผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว จะเป็นไปในลักษณะของการบ่งบอกให้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวเพื่อบ่งบอกถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจที่สามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวและบันทึกภาพยังสถานที่ท่องเที่ยวแปลก ๆ ใหม่ ๆ ได้

ส่วนคนในพื้นที่ ในฐานะของกลุ่มคนที่มีทุนทางวัฒนธรรมด้านการถ่ายภาพน้อยที่สุด ก็จะมีรูปแบบของการสร้างความชอบธรรมแตกต่างกันออกไป นั่นคือ แทนที่คนในพื้นที่จะสถาปนาความชอบธรรมผ่านหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ กลุ่มคนในพื้นที่กลับมีการสถาปนาความชอบธรรมให้กับกลุ่มของตนเองด้วยการพูดถึงเล่าถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาพ ซึ่งนั่นก็คือการพลิกด้านที่ตนมีทุนความรู้ออกมาแทน เช่น งานวันเกิดหลวงพ่อกงานประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญ ฯลฯ

นั่นย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้คนในพื้นที่จะมีทุนทางวัฒนธรรมทางด้านการถ่ายภาพน้อย แต่สำหรับทุนทางวัฒนธรรมในฐานะคนในพื้นที่นั้นที่เกิด เติบโต และมีความคุ้นเคยอยู่กับอำเภอสงขลาบุรี ไม่ได้น้อยลงไปด้วยแต่ประการใด ด้วยเหตุนี้ การแสดงออกภายหลังจากได้ดูภาพถ่ายของคนในพื้นที่จึงแตกต่างไปจากการแสดงออกของกลุ่มคนในแวดวงอื่นที่ใช้ความชอบธรรมด้านอื่นในการต่อรองผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว เช่น ความรู้ทางด้านการถ่ายภาพ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่เหนือกว่าในการถ่ายภาพสถาปนาความชอบธรรมในเรื่องของการถ่ายภาพให้กับกลุ่มของตนเอง ส่วนคนในพื้นที่นั้นก็ใช้ทุนทางวัฒนธรรมในฐานะของคนในพื้นที่มีเอกลักษณ์พร้อมด้วยอัตลักษณ์ประจำพื้นที่ หรืออัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นของตนต่อรองกลับไปยังกลุ่มมืออาชีพด้านการถ่ายภาพและนักท่องเที่ยวก สนามรบเชิงความหมายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคในพื้นที่ของภาพถ่ายท่องเที่ยวที่นำเสนอมาทั้งหมดในข้างต้นนี้จึงเป็นสนามรบเชิงความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองของกลุ่มคนในแต่ละแวดวงในฐานะผู้บริโภคความหมายจากภาพถ่ายท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาต่อรองกับชุดรหัสความหมายที่ถูกเข้ารหัสสารจากผู้ส่งสาร ซึ่งข้อสรุปจากสนามรบเชิงความหมายในเบื้องต้นที่ได้ในครั้งนี้อย่างหนึ่งก็คือ กลุ่มของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ อันหมายถึงช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะกับช่างภาพอาชีพที่มีความชอบธรรมจากอำนาจความรู้

ตามหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพนั้นดูจะเป็นกลุ่มแวดวงที่มีบทบาทสำคัญในการผลิต (produce) ควบคุมกำกับ และแพร่กระจายรหัสความหมายในสนามรบแห่งนี้

อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าขบคิดอภิปรายต่อไปนั่นก็คือ แท้จริงแล้วอำนาจของการต่อรองกลับไปยังรหัสความหมายที่เป็นตัวบ่งถึงรสนิยมของผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสสารที่ส่งผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวมายังผู้รับสาร/ผู้ออกรหัสสารในสนามของการบริโภคเชิงความหมายที่ก่อให้เกิดการต่อรองขึ้นนั้น จำกัดขอบเขตอยู่แค่เพียงสนามของการบริโภคใช่หรือไม่ และในท้ายที่สุดแล้วสำหรับพื้นที่ของการถ่ายภาพใครเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในการผลิต และแพร่กระจายรสนิยมด้านการถ่ายภาพท่องเที่ยวระหว่างผู้เข้ารหัส/ผู้ผลิตความหมายกับผู้รับสาร/ผู้บริโภค ซึ่งจะได้ชี้ให้เห็นในบทสุดท้ายต่อไป